

100 ЧАРІВНИХ КАЗОК СВІТУ

КІНЕ
СІМЕЙНОГО
ДОЗВОЛУ

Афанасий Фрезер

100 чарівних казок світу

OCR Busya

http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=7065596

*«100 чарівних казок світу». Літературно-художнє видання. Для середнього шкільного віку:
Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»; Харків; 2013
ISBN 978-966-14-6902-9*

Анотація

Ця збірка казок стане улюбленою книгою вашої дитини. Тут найпопулярніші казки видатних дитячих письменників світу: Ханса Крістіана Андерсена, Вільгельма Гауфа, Шарля Перро, братів Грімм, Джекобса Джозефа, Редьярда Кіплінга, Жан-Жака Руссо, Миколи Вагнера, Володимира Даля і багатьох інших.

Разом із відважними героями казок юний читач політає у скрині, побуває в гостях у Русалоньки, звільнить із ув'язнення чарівну Рапунцель і навчиться справжньої дружби разом із бременськими музиками.

Пригоди починаються!

Содержание

Ганс Крістіан Андерсен	4
Кресало	4
Гідке Каченя	7
Русалонька	11
Оле-Лукойє	19
Летюча скриня	23
Принцеса на горошині	25
Свинопас	26
Маленький Тук	28
Комірець	31
Метелик	33
Найпрекрасніша троянда світу	34
Нове вбрання короля	36
Стійкий олов'яний солдатик	37
Вільгельм Гауф	40
Карлик Ніс	40
Маленький Мук	49
Каліф-Лелека	55
Принц-самозванець	59
Шарль Перро	63
Попелюшка	63
Осячча шкура	66
Прянична хатинка	70
Хлопчик-мізинчик	73
Спляча красуня	76
Смішні бажання	78
Зелена змія	79
Кришталевий міст	85
Брати Грімм	86
Білосніжка	86
Бременські музики	92
Біла змія	94
Кінець ознайомительного фрагмента.	95

Сборник 100 чарівних казок світу

Ганс Крістіан Андерсен

Кресало

Один солдат ішов додому з війни. Зустрілася йому стара відьма.

– Здрастуй, солдате! – сказала вона йому. – Ти одержиш досхочу грошей, лише зроби мені послугу. Бачиш старе дерево? Я обв'яжу тебе мотузкою, а ти заліз у дупло! Коли дістанешся самого низу, побачиш підземний коридор; там зовсім світло, бо горять сотні смолоскипів. Ти побачиш троє дверей; ключі стирчать іззовні. Увійди до першої кімнати, і побачиш велику скриню, а на ній собаку: очі у нього завбільшки як чашки! Та ти не бійся, а розстели на підлозі мій синій картатий фартух, підійди і схопи собаку, посадови його на фартух, відчини скриню й бери з неї мідяків скільки душа забажає. А як захочеш срібла, йди до іншої кімнати; там сидить собака, у якого очі завбільшки як млинові колеса! Та ти не бійся, а посадови і його на мій фартух – і набирай грошей доволі! А якщо вже захочеш золота, піди до третьої кімнати. Там на скрині сидить собака, а очі в нього – як круглі вежі. Та ти не бійся, а посадови його на мій фартух і бери золота, скільки зможеш забрати! Як, солдате, згоден?

– А що ти хочеш за це, стара відьмо? – спитав солдат.

– Старе кресало! – відповіла відьма.

– Ну гаразд, згоден!

– От і добре! Бери ж фартух! – сказала відьма.

Солдат виліз на дерево, спустився в дупло та опинився в підземному коридорі, де горіла сотня смолоскипів.

Він відчинив перші двері й побачив собаку з очима як чашки.

– Ото так песик! – вигукнув солдат, але не злякався, а, як і казала відьма, посадовив собаку на фартух і набрав повні кишені мідяків, натоптав ними ранець, знову посадовив на скриню пса та пішов до іншої кімнати.

Там сидів собака, очі в якого були завбільшки як млинові колеса.

– Ой як вирячився! – сказав солдат.

Він посадовив собаку на фартух, відчинив скриню – і напхав повні кишені й ранець срібла, щоправда, довелося викинути всі мідяки, ну та нехай! Тоді солдат посадовив собаку назад і пішов до третьої кімнати.

– Такого собаки я ще не бачив! – мовив солдат, і справді, адже очі той мав – ніби дві величезні круглі вежі.

Але й цього собаки солдат не злякався, а посадовив його на фартух і відчинив скриню. Скільки ж тут було золота! Солдат, не довго думавши, викинув усе срібло й напхав свої кишені, ранець, шапку та чоботи золотом. Він посадовив собаку на скриню й пішов шукати кресало. Узяв його і загукав:

– Тягни мене, відьмо!

Відьма витягла його, і він опинився на дорозі.

– Скажи, навіщо тобі кресало? – спитав солдат.

– А тобі що до того?! – відказала відьма. – Ти ж отримав гроші! Давай кресало!

– Негайно кажи, навіщо тобі воно, або відрубай тобі голову! – закричав солдат.

– Не скажу! – закричала й відьма.

Солдат і відрубав їй голову. Потім зав'язав золоту у фартух, запхнув кресало в кишеню й пішов до міста.

Солдат зупинився в найдорожчому заїзді, у найбільшій кімнаті, і зажадав усіх найкращих і найсмачніших страв. Наступного дня він купив собі нові чоботи й пишну одіж.

У заїзді йому розповіли про все, що лиш було в місті, про всі дивовижі, про короля та його прекрасну дочку.

– Вона мешкає у величезному мідному замку, за високими стінами з вежами, – казали люди. – Королю напропорочили, що принцеса вийде заміж за простого солдата, а він не хоче, щоб це сталося!

Солдат жив весело й нажив дуже багато друзів, а ще він чимало допомагав бідним. Та він тільки витрачав і витрачав гроші, й настав день, коли в нього лишилися всього дві золоті монети. Довелося йому перебратися до бідної квартирки, чоботи стоптались, одіж зносилася...

Якось увечері, коли зовсім стемніло, а навіть свічку запалити не можна було, бо й свічки тієї він не мав, солдат згадав про кресало. Щойно він ударив по кременю, щоб викресати іскру, – бачить: сидить перед ним собака з підземелля, з очима завбільшки як чашки.

– Чогось бажаєте, господарю? – спитав собака.

– Он як! – сказав солдат. – Виходить, за допомогою кресала я можу отримати будь-що! Принеси мені грошей!

Собака миттю зник, а ще за мить повернувся, і в зубах у нього був великий гаманець, наповнений мідними монетами!

Солдат ударив по кременю двічі – й перед ним з'явився пес із очима завбільшки з млинові колеса і приніс йому великий гаманець, набитий сріблом! Солдат ударив по кременю тричі – з'явився пес, у якого очі наче дві круглі вежі, і приніс гаманець із золотими монетами.

Солдат зрадив такій удачі. Він знов оселився в дорогих кімнатах і купив собі новий одяг та чоботи.

Тепер він нічого для себе не шкодував.

Якось йому до смерті закортіло побачити нарешті чарівну принцесу. «Яка користь від її краси, коли на неї навіть поглянути не можна?» – подумав солдат і вдарив один раз по кременю. Умить перед ним з'явився пес із очима завбільшки як чашки.

– Хочу бачити принцесу! – сказав йому солдат.

Не встиг він й оком змигнути, а собака знову з'явився перед ним.

Принцеса, юна й чарівна, спала в нього на спині, і солдат не зміг утриматися від того, щоб поцілувати її.

Після цього собака відніс принцесу назад до вежі, і вранці дівчина розповіла королю з королевою, який вона бачила дивний сон: вона їхала на собаці, а солдат цілував її.

Наступної ночі до принцесиної постелі приставили стару фрейліну, якій доручили розвідати, чи був то і справді сон.

А солдат знову захотів побачити принцесу. Уночі собака схопив її й помчав разом із нею до солдата, але стара фрейліна не спала й кинулася навздогін. Вона побачила, до якого з будинків побіг пес, і шматком крейди намалювала на воротах хрест, а тоді подалася спати. Але собака, коли поніс принцесу назад, побачив цей хрест, розгадав хитрощі фрейліни й намалював хрести на всіх воротах у місті!

Рано-вранці король, королева та фрейліна вирішили подивитися, куди ж їздила принцеса. Однак хрести були на всіх воротах, і всі зрозуміли, що так нічого не досягнуть.

Але королева була надзвичайно розумною й хитрою: вона зшила маленьку торбинку, насипала в неї крупу, прив'язала її на спину принцесі та зробила в торбинці дірочку, щоб крупа могла сипатися на дорогу.

Уночі собака знову поніс принцесу до солдата, але не помітив, що крупа весь час сипалася з торбинки на дорогу й насипалася навіть на солдатове вікно. Уранці король і королева дізналися, куди їздила принцеса. Вони дуже розгнівались і посадили солдата до в'язниці, вирішивши наступного дня його повісити.

Уранці солдат підійшов до маленького заграбованого віконця. Усі поспішали за місто дивитися, як його страчуватимуть.

– Агов! – гукнув солдат хлопчині-шевцю. – Збігай-но і принеси моє кресало, тільки швиденько! Одержиж чотири монети!

Почувши про чотири монети, хлопчина прожогом кинувся по кресало і приніс його солдатіві.

І от настав час страти. Солдатові вже збиралися накинути мотузку на шию, але він сказав, що йому б дуже хотілося викурити люльку перед смертю.

Король погодився, і солдат вийняв кресало. Він ударив по кременю один раз, тоді двічі, тоді тричі – й перед ним з'явилися всі троє собак!

– Допоможіть мені! – наказав солдат.

Собаки кинулися на суддів, на короля й королеву. Варта перелякалась, а всі люди закричали:

– Солдате, пожалій! Будь нашим королем!

Солдата урочисто посадовили в королівську карету й повезли до палацу. Усі троє псів бігли поряд. Солдат одружився з прекрасною принцесою, і весільний бенкет тривав цілий тиждень, а собаки теж сиділи за столом!

Гидке Каченя

Улітку, коли вже пожовкло жито, під лопухом на яйцях сиділа качка. Висиджувала вона яйця вже давно, і їй це добряче набридло.

Нарешті шкаралупа яєць затріщала, і з них з'явилися каченята. Вони сяк-так повиби-
ралися й почали роззиратися довкола. Їм подобався світ – аякже, бо ж тут було значно краще,
ніж у тісній шкаралупі!

– Ох, найбільше яйце цілісіньке! – сказала качка, зітхнувши, і знову всілася на нього.

– Як справи? – спитала її стара качка, що проходила поруч.

– Іще одне яйце лишилося! – сказала молода качка. – Але поглянь на інших! Просто чудові! А як схожі на батька!

– Стривай-но, а що, як то в тебе індиче яйце? – мовила стара качка. – Мені якось під-
кинули чуже. Ну й мороки з індичатами, скажу я тобі! Вони бояться води, не йдуть і годі!
Так і є! Індиче! Покинь його!

– Та ні, посаджу ще! – відповіла молода качка.

– Ну, як хочеш! – сказала стара качка й пішла геть.

Нарешті затріщала шкаралупа, і з найбільшого яйця з'явилося величезне негарне пта-
шеня.

– Яке воно велике! – сказала качка, уважно обдивляючись його. – І зовсім не схоже на
інших! Невже й справді індича?

Наступного дня була чудова погода, й уся качина сім'я вирушила до канави. Миттю
качка опинилась у воді.

– Ідіть за мною! – покликала вона каченят, і ті також кинулись у воду, хутко виринули
й попливли. Негарне каченя не пасло задніх.

– Яке ж це індича? – сказала качка. – Ні, це мій син! І не такий уже він негарний!
Швидше, швидше, ходімо до пташника! Тримайтеся до мене якнайближче й пильнуйте –
неподалік можуть бути коти!

– Уклоніться старій качці! – звеліла каченятам мати, коли вони дісталися пташника. –
Вона тут найвельможніша, бо іспанської породи! Вона має на лапці червоний клаптик – це
знак найвищої нагороди. Пов'язуючи його, люди дають зрозуміти, що не бажають цю від-
знаку втратити; за цим клаптиком усі стару качку впізнають. Не тримайте лапок укупі! Чемні
каченята мають тримати лапки нарізно й вивертати їх назовні! Молодці! Ануте! Кланяйтесь
і крякайте!

Каченята так і зробили.

Качки оглядали їх і бурчали:

– Ну от, прийшли, наче нас тут і так мало! А це яке гидке!

Одна качка навіть дзьобнула його в шию.

– Дайте йому спокій! – звеліла качка-мати.

– Воно таке величезне й негарне! – відказала кривдниця. – Воно дуже дивне!

– Усі дуже милі, крім одного... – підсумувала стара качка з червоним клаптиком на
лапці. – Добре було б його переробити!

– Так, – відповіла качка-мати, – можливо, воно негарне, зате має добре серце і плаває
навіть краще за інших. Я гадаю, що воно виросте, погарнішає або зробиться з часом трохи
меншим, – і вона лагідно провела дзьобом по пір'ячку великого каченяти. – Окрім того, це
селезень, а для селезня краса на така вже й важлива.

– Інші каченята милі! – сказала стара качка.

Усіх каченят полюбили у пташнику. Лише бідолашне гидке каченя весь час дзьобали
та штовхали. З нього глузували всі – і качки, і кури.

– Воно надто велике! – казали всі, а індик, що народився зі шпорами на ногах і тому вважав себе особливим, надувся і, підлетівши до каченяти, сердито залопотів; його гребінь налився кров'ю. Бідолашне каченя розгубилося: воно ж не винне, що таке потворне!

Далі було ще гірше. Усі проганяли каченя, навіть рідні брати й сестри люто казали йому: «Хоч би вже кішка тебе вхопила!» І навіть мати додавала: «Очі б мої тебе не бачили!»

Качки дзьобали його, кури щипали.

Одного разу каченя не витримало, перебігло пташник і махнуло через паркан! Пташки злякано знялися з кущів. «От яке я потворне, пташки злякалися мене!» – гірко подумало каченя й кинулося тікати. Воно бігло аж до болота і там просиділо всю ніч, утомлене й самотнє.

У цьому болоті жили дикі качки. Вранці вони всі повилітали з гнізд і побачили каченя.

– Ти хто? – спитали вони.

Каченя розкланялося на всі боки.

– Ти страшенно потворне! – сказали дикі качки. – Навіть не думай породичатися з нами!

Де вже було бідолашному каченяті думати про це! Воно мріяло про одне: щоб йому дозволили спокійно посидіти в очереті й попиту болотної води.

Два дні воно жило на болоті, а третього дня з'явилися два дуже горді дикі гусаки, що лише нещодавно вилупилися з яєць.

– Послухай! – сказали вони. – Ти дуже, дуже потворне! Хочеш літати з нами й бути вільним птахом? Неподалік, в іншому болоті, живуть милі дикі гуски. Справді, вони дуже милі! Ти таке потворне, що, певно, матимеш у них великий успіх!

Раптом над болотом почувся дивний звук, і обидва гусаки впали в очерет, а вода забарвилася їхньою кров'ю. Звук повторився, тоді знов і знов. Мисливці оточили болото, навколо бігали мисливські пси, усе оповив блакитний дим. Каченя було ні живе ні мертве від страху. Щойно воно хотіло сховати голову під крило, як перед ним опинився мисливський пес, язик його був висолоплений, а злі очі виблискували. Він пильно глянув на каченя, вишкірив гострі зуби й побіг далі.

– Слава Богу! – перевело дух каченя. – Отже, я таке потворне, що навіть собака не хоче вкусити мене!

І воно зачайлося в очереті й сиділо тихо-тихо до вечора.

Стрілянина стихла лише під ніч, але минуло ще багато часу, перш аніж каченя наважилося встати, роззирнулося й кинулося бігти полями та луками. Дув такий сильний вітер, що каченя ледве-ледве трималося на лапках. До ночі воно добігло до хатинки, яка була такою старою, що трималася тільки дивом, а їй давно вже час було впасти. Вітер усе дужчав, збивав каченя з ніг – доводилося вбиратися в землю хвостом!

Що було робити? На щастя, каченя помітило, що двері хатинки висять криво й крізь щілину можна потрапити всередину. Так воно і вчинило.

У хатинці жила бабуса з котом, що вмів вигинати спинку й муркотіти, та куркою, яка добре несла яйця, – бабуса дуже її любила.

Уранці каченя помітили: кіт почав муркотіти, а курка кудкудакати.

– Що сталося? – спитала бабуса, подивилася навколо й побачила каченя, але подумала на нього, що то доросла качка.

– Оце так знахідка! – сказала старенька. – Тепер я матиму качині яйця! Чи це селезень? Ну, побачимо!

Минуло тижнів зо три, але яєць не було. Кіт і курка вважали себе половиною всього світу, причому кращою половиною. Каченя було з цим не зовсім згодне. Звісно, курці й котові це не сподобалося.

– Чи вмієш ти нести яйця? – спитала курка в каченяти.

– Ні, не вмію...

– От і тримай язика за зубами!

– Чи вмієш ти вигинати спинку й муркотіти? – спитав кіт.

– Ні...

– От і мовчи собі, коли чуєш розумну мову!

І каченя мовчки сиділо у своєму куточку. Раптом воно згадало свіже повітря й тепле сонечко, і йому дуже закортіло поплавати. Воно сказало про це курці.

– Та що це з тобою?! – вигукнула вона. – Вочевидь, знічев'я в голову лізуть самі дурниці! Несло б краще яйця чи муркотіло!

– Але ж плавати так приємно! – сказало каченя. – А яке задоволення пірнати глибоко-глибоко!

– Та ти з глузду з'їхало! – сказала курка. – Кому може подобатися плавати й пірнати?! Ні коту, ні мені це не до душі! Та й наша господиня цього не любить, а вже вона розумніша за всіх на світі!

– Ви мене зовсім не розумієте! – сказало каченя.

– Та хто ж тебе може зрозуміти? Ти ж хочеш бути найрозумнішим! Ти зовсім не цінуєш того, що потрапив у добірне товариство, що тобі дали притулок та харч і хочуть навчити хоч чогось корисного! Повір, я сварю тебе лише тому, що бажаю тобі добра, а отже, я і є твій справжній друг!

– Я гадаю, мені краще піти звідси! – мовило каченя.

– Ну і йди собі з Богом! – відказала курка.

І каченя пішло геть. Тепер воно могло досхочу плавати й пірнати, але всі звірі та птахи й далі знущались і глузували з нього.

Нарешті настала осінь; листя й трава пожовкли; дув сильний вітер, ішов сніг, сипався град. Бідолашному каченяті було важко.

Якось увечері, коли сонце вже сідало, з кущів вилетіли чудові великі птахи. Каченя ще ніколи в житті не бачило таких гарних птахів: вони були білі як сніг і мали такі довгі гнучкі шиї! Це були лебеді. Вони якось дивно скрикнули, змахнули прекрасними крилами й полетіли в теплі краї, далеко за синє море. Вони вже здійнялися високо, а бідолашне каченя закрутилось у воді, ніби дзига, витягло шию й раптом теж скрикнуло так голосно, що й саме злякалося. Ці птахи не йшли йому з думки, і, коли вони зовсім щезли з очей, воно пірнуло аж на дно, виринуло й було ніби не в собі, його охопило незнайоме почуття. Каченя не знало ні як звати цих птахів, ані куди вони летять, але з першої миті воно полюбило їх так, як нікого досі не любило. Воно не заздрило їхній красі, адже йому навіть на думку не спадало, що воно могло б бути хоч трошечки схожим на них...

Настала холодна зима. Каченя плавало без перепочинку, щоб вода не замерзла зовсім, але щоночі вільний від криги простір усе меншав і меншав. Морози були такі, що крижана кора тріщала. Каченя без утоми працювало лапками, та все-таки знесилося, зупинилося й обмерзло.

Уранці неподалік проходив селянин, побачив каченя, розбив кригу своїм дерев'яним черевиком і приніс птаха додому відігрівати.

Але діти захотіли погратися з ним, а воно подумало, що ті хочуть скривдити його, і сахнулося від страху просто в дійницю з молоком – усе молоко розхлюпалося. Селянинова жінка скрикнула та сплеснула руками; каченя тим часом залетіло в діжку з олією, а звідти – у мішок із борошном. Господи, на кого воно було схоже! Господиня кричала й бігала за ним зі щипцями для вугілля, діти збивали одне одного з ніг, реготали й верещали. Але двері були відчинені, і каченя вибігло, кинулося в кущі, просто в глибокий сніг, і дуже довго лежало непорушно, майже без тям.

Багато сумних пригод спіткало каченя тієї суворої зими. Коли сонечко знову пригріло землю, каченя лежало в болоті, в очереті. Заспівали жайворонки, і настала весна.

Каченя змахнуло крилами й полетіло; тепер його крила були значно міцнішими. Воно й незчулося, як опинилось у великому саду. Яблуні цвіли; духмяний бузок схиляв своє гілля над річкою.

Як же тут було добре, як пахло весною! І раптом з очерету випливали троє прекрасних птахів. Вони пливали легко й плавно, наче ковзали по воді. Каченя впізнало їх, і його знов охопив уже знайомий дивний смуток.

«Полечу-но я до цих чудових птахів! Вони, певно, вб'ють мене за те, що я, такий потворний, зважився до них наблизитися! Але краще загинути від них, аніж терпіти кпини та щипання качок і курей, витримувати зимову холоднечу й голод!» – подумало каченя.

Одразу ж воно злетіло на воду й попливло назустріч прекрасним лебедям, які, побачивши його, кинулися назустріч.

– Убийте мене! – сказало їм каченя і схилило голову.

Але в чистій, прозорій, наче дзеркало, воді воно раптом побачило своє відображення... А лебеді оточили його, пестили, гладили дзьобами, й ніхто з них не збирався його вбивати...

Воно вже не було величезним потворним пташеням! Його крила зробилися могутніми, шия – довгою та гнучкою, пір'я – білим і блискучим. Гидке каченя стало лебедем!

Не біда з'явитися на світ у качиному гнізді, якщо ти вилупився з лебединого яйця! Тепер юний лебідь був радий, що зазнав стільки горя, – адже міг краще поцінувати своє щастя...

До саду прибігли маленькі діти; вони почали кидати лебедям хлібні крихти і кричати:

– Новий, новий!

Діти плескали в долоні й танцювали від утіхи, а тоді побігли по батька й матір і знову почали кидати у воду крихти хліба й тістечок. І всі казали, що новий лебідь найгарніший з усіх.

Старі лебеді схилили перед ним голови. А він зовсім засоромився та сховав голову під крило, сам не знаючи навіщо. Він був надто щасливий, але нітрохи не запишався – адже добре серце не знає пихи, а він пам'ятав час, коли всі його зневажали і проганяли. А тепер усі вирішили, що він найгарніший серед прекрасних птахів! У воду схилялося духмяне гілля бузку, сонечко світило особливо яскраво... І от крила його зашуміли, струнка шия випросталась, а з грудей вирвався сповнений радості крик:

– Чи міг я мріяти про таке щастя, коли був гидким каченям!

Русалонька

У морі вода синя-синя, прозора й дуже глибока. На морському дні – білий пісок. Там ростуть небачені дерева та квіти. А поміж гілками ширяє риба, достоту як птахи в повітрі... У найглибшому місці стоїть палац морського царя – стіни його з коралів, високі стрілчасті вікна з найчистішого бурштину, а дах усуніть із мушель; вони то відкриваються, то закриваються, залежно від того, приплив чи відплив, і це дуже красиво, адже в кожній лежать осяйні перлини...

Морський цар давно-предавно став удівцем, і його господарством відала стара мати: на хвості вона носила аж дванадцять устриць, тоді як іншим вельможам належало лише шість. Вона палко любила своїх ону-чок-принцес. Їх було шестеро, всі гарнесенькі, та наймилішою серед усіх була наймолодша. Тільки вони замість ніг мали хвіст, як рибини.

Біля палацу був великий сад; там росло багато вогненно-червоних і темно-блакитних дерев. Земля була всіяна дрібним блакитнуватим піском. У безвітряну погоду можна було бачити сонце; воно здавалося пурпуровою квіткою, з чашечки якої лилося світло.

Кожна принцеса мала в саду свою місцинку; тут вони могли й садити, що хотіли. Одна зробила собі квіткову грядку у вигляді кита, іншій заманулося, щоб її грядка була схожа на русалоньку, а наймолодша зробила собі грядку круглу, як сонце, й засадила її яскраво-червоними квітами. Дивним дітям була ця русалонька – тиха, задумлива... Інші сестри прикрашали свої садочки всякою всячиною, що діставалася їм із затонулих кораблів, а вона любила лише свої яскраві, мов сонце, квіти та прекрасного мармурового хлопчика, що впав на дно моря з якогось загиблого корабля. Русалонька посадила біля статуї червону плакучу вербу, що чудово розрослася; гілля її перевішувалося через статую й хилилося до блакитного піску...

Найдужче любила русалонька слухати розповіді про людей, що жили вгорі на землі. Особливо цікавило й дивувало русалоньку те, що квіти на землі пахли, – не те що тут, у морі! – що ліси там були зелені, а рибки, які жили в гіллі, дзвінко співали. Бабуся називала рибками пташок, інакше онуки не зрозуміли б її, адже вони ніколи не бачили птахів.

– Коли вам виповниться по п'ятнадцять років, – казала бабуся, – вам теж можна буде спливати на поверхню моря, сидіти при світлі місяця на скелях і дивитися на величезні кораблі, що пропливатимуть повз вас!

Цього року старшій принцесі саме мало виповнитися п'ятнадцять років, але інші сестри – а вони всі народились одна за одною – мусили ще чекати, і довше за всіх – наймолодша. Але кожна обіцяла розповісти іншим сестрам про те, що їй найбільше сподобається першого дня.

Нікого не тягло на поверхню моря так, як наймолодшу, тиху, задумливу русалоньку, якій доводилося чекати найдовше. Скільки ночей провела вона біля відчиненого вікна, вдивляючись у синяву моря, де ворушили своїми плавцями та хвостами цілі зграї рибок! Вона могла роздивитися крізь воду місяць і зорі. Бувало, що над нею пропливав кит або проходив корабель із сотнями людей; вони й не думали про гарненьку русалоньку, що стояла там, у глибині...

Та от старшій принцесі виповнилося п'ятнадцять років, і їй дозволили випливати на поверхню моря. Ото було розповідей, коли вона повернулася назад! Найкраще, за її словами, було лежати в тиху погоду на піщаній мілині й ніжитися при світлі місяця, милуючись містом, що простяглося на березі; там, наче сотні зірочок, горіли вогні, чулася музика, шум і гуркіт екіпажів, виднілися вежі зі шпильями, калатали дзвони...

За рік і друга сестра дістала дозвіл підніматися на поверхню моря. Вона виринула з води саме в ту хвилину, коли сідало сонце. Небо сяло, наче розтоплене золото, розповідала

вона, а пурпурові й фіолетові хмарини швидко пливли небом, але ще швидше від них линула до сонця, ніби довгий білий серпанок, лебедина зграя; русалонька теж попливла до сонця, але воно опустилося в море, і в небі й на воді розлилася рожева вечірня зоря.

Іще за рік випливла на поверхню моря третя принцеса; ця була сміливіша за всіх і попливла до широкої річки, що впадала в море. Тут вона побачила зелені пагорби, вкриті виноградниками, палаци й будинки, оточені чудовими гаями, де співали птахи; сонце сяяло і гріло... У маленькій бухті вона побачила цілий натовп голеньких людських дітей, що хлюпались у воді; русалонька хотіла погратися з ними, але вони злякались її і втекли, а замість них з'явилась якась чорна тваринка й так страшно заходилася на неї дзявкати, що вона перелякалася й попливла назад у море; то був собака, але ж русалонька ніколи ще не бачила собак.

Четверта сестра трималася більше у відкритому морі й розповідала, що це було краще за все; хай куди озирнись, на багато-багато миль довкола лише вода та небо; удаліні, наче морські чайки, виднілися великі кораблі, гралися й перекидалися веселі дельфіни і величезні кити пускали з ніздрів сотні водограїв.

Потім надійшла черга передостанньої сестри; день її народження був узимку, й тому вона побачила те, чого не бачили інші: море було зеленкуватого кольору, усюди плавали великі крижані гори! Вона всілася на найбільшу, вітер розмаював її довге волосся, а моряки злякано обходили гору якнайдалі. Надвечір небо вкрилося хмарами, заблищала блискавка, заgrimів грім, і темне море почало кидати крижані брили з боку в бік, а вони так і палахкотіли у світлі блискавки. На кораблях згортали вітрила, люди метушилися, нажахані, а русалонька спокійно пливла собі на крижаній горі й дивилася на вогняні зигзаги блискавок.

Часто вечорами всі п'ять сестер, узявшись за руки, підіймалися на поверхню води. А наймолодша русалонька лишалася сама-самісінька й дивилася їм услід, ладна заплакати; але русалки не можуть плакати, і від цього їй було ще важче.

— О, коли ж мені виповниться п'ятнадцять років? — казала вона. — Я знаю, що дуже полюблю і той світ, і людей, що там живуть!

Нарешті і їй виповнилося п'ятнадцять років.

Бабуся вдягла русалоньці на голову вінець із білих перлинних лілій — кожна пелюстка була половинкою перлини; потім, щоб відзначити високий сан принцеси, наказала причепитися до її хвоста вісьмом устрицям.

— Прощайте! — сказала русалонька й піднялася на поверхню. Сонце щойно сіло, та хмари ще сяяли пурпуром і золотом, тоді як у червонуватому небі вже засвітилась ясна вечірня зоря; повітря було м'яке і свіже, а море непорушне, ніби дзеркало. Неподалік того місця, де виринула русалонька, стояв трищогловий корабель лише з одним піднятим вітрилом, — адже не було ні найменшого вітерцю; на вантах і реях сиділи матроси, з палуби линули звуки музики та пісень; а коли зовсім стемніло, корабель освітився сотнями різнобарвних ліхтариків. Русалонька підпливла аж до вікон каюти, і, коли хвилі трохи підносили її, вона могла зазирнути в каюту. Там була сила-силенна пишно вдягнених людей, але найгарнішим був молодий принц із великими чорними очима. Русалонька очей не могла відвести від корабля й від красеня принца. Вона гойдалася на хвилях біля корабля і все зазирала до каюти, а корабель линув дедалі швидше, вітрила розгортались одне за одним, вітер дужчав, заходили хвилі, хмари згустилися й заблищали блискавки. Починалася буря! Матроси заходилися згортати вітрила; величезний корабель страшенно хитало, а вітер так і мчав його розбурханими хвилями; навколо корабля поставали високі водяні гори... Русалоньку буря тільки бавила, а морякам доводилося зле. Корабель тріщав, грубі колоди розліталися на друзки, хвилі перекичувалися через палубу; грот-щогла переломилася, наче тростинка, корабель перекинувся набік, і вода ринула в трюм. На хвилю зробилося так темно, що хоч в око стрель, та от знову сяйнула блискавка, і русалонька побачила всіх людей, що були на кораблі; кожен рятувався, як умів. Русалонька відшукала очима принца й побачила, як він

занурився у воду, коли корабель розбився на частини. Ні, ні, він не має помирати! І русалонька попливла поміж колодами й дошками, зовсім забувши, що вони щохвилини можуть розчавити і її. Вона піднесла над водою принцову голову й дозволила хвилям мчати їх обох будь-куди.

На ранок негода стихла, від корабля не лишилось і тріски, сонце знову засяяло над водою. Русалонька відгорнула з принцового обличчя волосся й поцілувала його у високе, красиве чоло.

Нарешті вона побачила тверду землю й високі гори, що здіймалися в небо, на їхніх верхівках білили сніги. Просто коло берега зеленів чудовий гай, а трохи вище стояла якась будівля, подібна до церкви чи монастиря. Море врізалось в білий піщаний берег невеликою затокою, де вода була дуже тиха, але глибока; саме сюди, до скелі, і припливла русалонька й поклала принца, подбавши про те, щоб голова лежала трохи вище.

У цей час у високій білій будівлі задзвонили дзвони, і в сад висипали молоді дівчата. Русалонька відпливла подалі та стала чекати: чи не прийде хто на допомогу бідолашному принцові.

Чекати довелося недовго: до принца підійшла одна з дівчат і спершу дуже злякалася, але скоро набралася духу й поклікала на допомогу людей. Потім русалонька побачила, що принц ожив і всміхнувся всім, хто був біля нього. А їй він не всміхнувся, він навіть не знав, що вона врятувала йому життя! Сумно стало русалоньці, і, коли принца повели до великої білої будівлі, вона печально пірнула в воду й попливла додому. Тепер вона зробилася ще тихішою, ще більш задумливою. Сестри питали її, що вона бачила на поверхні моря, але вона не розповіла їм нічого.

Часто і ввечері, і вранці припливала русалонька до того місця, де залишила принца, але так його й не бачила і поверталася додому щоразу сумніша. Нарешті вона не витримала й розповіла про все одній зі своїх сестер, за нею дізналися й решта.

– Пливімо з нами, сестрице! – сказали русалоньці сестри й піднялися всі разом на поверхню моря неподалік палацу принца.

Палац був зі світло-жовтого блискучого каменю, з великими мармуровими сходами, що спускалися просто в море. Чудові золочені бані здіймалися над дахом, а в нішах між колонами, що оточували всю будівлю, стояли мармурові статуї, зовсім як живі.

Тепер русалонька знала, де мешкає принц, і стала припливати до палацу майже щовечора чи щоночі. Жодна з сестер не наважувалася підпливати до землі так близько, як вона; а русалонька запливала й у вузький канал, який протікав саме під чудовим мармуровим балконом, що кидав на воду довгу тінь. Тут вона зупинялась і подовгу дивилася на молодого принца.

Дедалі більше починала русалонька любити людей, усе дужче тягло її до них; їхній земний світ здавався їй значно більшим, аніж її підводний, адже вони могли перепливати на своїх кораблях море, сходити на високі гори аж до хмар, а простори землі з лісами та полями, що були в їхніх володіннях, простягалися далеко-далеко! Русалоньці дуже хотілося якомога більше дізнатися про людей і про їхнє життя, і вона зверталася до бабусі.

– Якщо люди не тонуть, – питала русалонька, – тоді вони живуть вічно й не помирають, як ми?

– Де там! – відповідала стара. – Вони теж помирають, їхній вік навіть коротший від нашого. Ми живемо триста років, зате, коли нам настає кінець, від нас лишається сама піна морська. Нам не дано безсмертної душі! Люди, навпаки, мають безсмертну душу, яка живе вічно!

– А чому ми не маємо безсмертної душі? – сумно спитала русалонька. – Я б віддала всі свої триста років за один день людського життя.

– Дурниці! Нема чого й думати про це! – сказала стара. – Нам тут живеться значно краще, ніж людям на землі!

– Отже, і я помру, зроблюся морською піною, не чутиму більше музики хвиль, не побачу чудових квітів і ясного сонечка! Невже

не можу віднайти безсмертну душу?

– Можеш, – сказала бабуся, – хай тільки хтось із людей покохає тебе всім серцем і звелить священникові поєднати ваші руки на знак вічної вірності одне одному, тоді частинка його душі передасться тобі. Але цьому не бути ніколи! Адже те, що в нас вважається гарним, твій риб'ячий хвіст, люди вважають потворним, вони нітрохи не знаються на красі...

Глибоко зітхнула русалонька й сумно подивилася на свій риб'ячий хвіст.

«От він знову катається в човні! – думала русалонька, слухаючи звуки валторн, що долинали з морської поверхні. – Як я люблю його! Я належу йому всім серцем! На все б я пішла заради нього й заради безсмертної душі! Я попливу до морської відьми; може, вона щось порадить!»

І русалонька попливла зі свого садочка до бурхливих вирів, за якими жила відьма. Тут не було ні квітів, ані навіть трави – самий лише голий сірий пісок. Русалоньці довелося пливати поміж клеїтними водовертями; потім на шляху до відьминої оселі лежав іще більший простір, укритий гарячим, булькїтливим мулом, це місце відьма називала своїм торфовим болотом. За ним уже виднілося і саме відьмине житло, оточене чудернацьким лісом: дерева й кущі були поліпами – напівтваринами-напіврослинами, схожими на стоголових змій, які росли просто з піску; поліпи ні на хвилину не припиняли ворухити всіма своїми суглобами, від кореня аж до верхівки, вони хапали гнучкими пальцями все, що тільки їм траплялось, і вже ніколи не випускали назад.

Та от русалонька опинилася на слизькій галявині, де борюкалися великі, гладкі водяні вужі. Посеред галявини було зведено будинок із білих людських кісток, тут же сиділа й сама морська відьма та годувала жабу.

— Знаю, знаю, навіщо ти прийшла! — сказала морська відьма. — Ти хочеш одержати замість свого риб'ячого хвоста дві підпори, щоб ходити, як люди; хочеш, аби молодий принц покохав тебе, а ти отримала б свою безсмертну душу!

І відьма зареготала.

— Ну гаразд, ти прийшла саме вчасно! — вела далі відьма. — Прийшла б ти завтра вранці, було б запізно, і я не змогла б допомогти тобі раніш, як наступного року. Я виготовлю для тебе напій, ти візьмеш його, попливеш із ним на берег іще до сходу сонця, сядеш там і вип'єш усе до краплі; тоді твій хвіст роздвоїться й перетвориться на двійко гарненьких, як скажуть люди, ніжок. Але тобі буде так боляче, ніби тебе протнуть наскрізь гострим мечем. Зате всі, хто побачить тебе, скажуть, що такої чарівної дівчини вони ще не зустрічали! Ти збережеш свою плавну граційну ходу — жодна танцівниця не зрівняється з тобою; але пам'ятай, що кожен крок завдаватиме тобі нестерпного болю, так що зраниш свої ніжки до крові. Чи ти згодна?

— Так! — відповіла русалонька.

– Пам'ятай, – попередила відьма, – якщо ти набудеш людської подоби, тобі вже не зробитися знову русалкою! Не бачити тобі більше ні морського дна, ні батьківського дому, ні сестер! А якщо принц не покохає тебе, уже з першим світанком після його одруження з іншою твоє серце розірветься на частини, і ти станеш піною морською!

– Нехай! – сказала русалонька й збілділа як смерть.

– Ти повинна заплатити мені за допомогу, – сказала відьма. – А я недешево візьму! Ти маєш чудовий голос і ним гадаєш зачарувати принца, але ти мусиш віддати свій голос мені. Я візьму за свій безцінний напій найкраще, що в тебе є: адже я повинна домішати до напою власну кров, щоб він зробився гострим, мов лезо меча.

– Що ж залишиться в мене? – спитала русалонька.

– Твоє гарненьке личко, твоя легка хода і твої очі – досить, щоб підкорити людське серце! Ну годі, не бійся; висунеш язичок, і я відріжу його на плату за чарівний напій!

– Гаразд! – сказала русалонька, і відьма поставила на вогонь казан, аби зварити трунок.

Відьма обтерла казан в'язкою живих вужів, а потім роздряпала собі груди; у казан закапала чорна кров, від якої почали здійматися клуби пари. Відьма додавала в казан нові й нові зілля. Нарешті напій був готовий і мав вигляд найпрозорішої джерельної води!

– Ось! – сказала відьма, віддаючи русалоньці напій; потім відрізала їй язичок, і русалонька зробилася німою – не могла більше ні співати, ні розмовляти!

...Русалонька не наважилась увійти до батьківського палацу – вона була німою та збиралася покинути батьківський дім назавжди. Серце їй було готове розірватися від суму й печалі. Вона прослизнула до саду, взяла по квітці з грядки кожної сестри, послала рідним тисячу поцілунків і піднялася на темно-блакитну поверхню моря.

Сонце ще не сходило, коли вона побачила перед собою принців палац і присіла на розкішні мармурові сходи. Місяць осявав її чудовим блакитним сяйвом. Русалонька випила іскристий гострий напій, і їй здалося, ніби її протнули мечем, вона зомліла. Коли отямилася, над морем уже сяяло сонце; в усьому тілі вона відчувала пекучий біль, зате перед нею стояв красень принц і дивився на неї чорними, як ніч, очима; вона побачила, що замість риб'ячого хвоста має дві гарненькі ніжки. Принц спитав, хто вона така і як сюди потрапила, але русалонька лише лагідно й сумно дивилася на нього темно-блакитними очима, адже розмовляти вона не могла. Тоді він узяв її за руку й повів до палацу. Із кожним кроком русалонька ніби ступала на гострі ножі та голки; але вона терпляче зносила біль і йшла за руку з принцом легка, невагома, як водяна бульбашка; принц і всі довкола тільки дивувалися її чудесній летючій ході.

Русалонька стала першою красунею при дворі, та лишалась і далі німою, не могла ні співати, ні розмовляти. Вродливі рабині, усі в шовках і золоті, з'явилися перед принцом і його батьками та почали співати. Одна з них співала особливо гарно, і принц плескав у долоні й усміхався їй; русалоньці зробилося дуже сумно: колись і вона могла співати, і незрівнянно краще! «О, якби він знав, що я назавжди розлучилася зі своїм голосом, аби бути поруч із ним!» Потім рабині почали танцювати; тут і русалонька підняла свої гарненькі ручки, стала навшпиньки й полинула в легкому, невагомому танку, так не танцював іще ніхто! Кожен рух лише збільшував її красу, самі очі говорили серцю більше, ніж спів усіх рабінь.

Що день, то дужче й дужче прихилився принц до русалоньки, але він любив її лише як миле, добре дитя, а зробити її своєю дружиною йому й на думку не спадало.

«Чи любиш ти мене понад усіх на світі?» – здавалося, питали її очі в той час, як принц обіймав її й цілував у чоло.

– Так, я люблю тебе! – говорив принц. – Ти маєш добре серце, ти віддана мені більше за всіх і схожа на молоду дівчину, яку я бачив одного разу й, певно, ніколи вже не побачу! Я плив на кораблі, корабель розбився, хвилі викинули мене на берег неподалік прекрасного храму, де служать Богу молоді дівчата; наймолодша з них знайшла мене на березі й урятувала

мені життя, я бачив її лише двічі, але її одну в цілому світі міг би я покохати! Ти схожа на неї й майже витіснила з мого серця її образ. Вона належить святому храму, і от моя щаслива зоря послала мені тебе, ніколи я не розлучуся з тобою!

«Шкода! Він не знає, хто врятував йому життя!» – думала русалонька.

Та от пішли розмови, що принц одружиться з чарівною донькою сусіднього короля й тому споряджає свій пишний корабель у плавання. Принц поїде до сусіднього короля нібито для того, щоб ознайомитися з його країною, а насправді – щоб побачити принцесу, з ним вирушить велике посольство. Русалонька на цю мову лише хитала головою й сміялася – адже вона краще від усіх знала принцові думки.

– Я мушу їхати! – казав він їй. – Мені треба побачити прекрасну принцесу, цього вимагають мої батьки, але вони не змушуватимуть мене одружитися з нею, а я ніколи не покохаю її!

...І от корабель зайшов у гавань пишної столиці сусіднього королівства. Почалися святкування, бали йшли за балами, але принцеси не було, – вона виховувалася десь далеко в монастирі, куди її віддали навчатися всіх королівських чеснот. Нарешті прибула й вона. Русалонька жадібно дивилася на неї й не могла не визнати, що милішого та прекраснішого обличчя вона ще не бачила. Шкіра на обличчі принцеси була такою ніжною, прозорою, а з-за довгих темних вій усміхалися темно-сині лагідні очі.

– Це ти! – сказав принц. – Ти врятувала мені життя, коли я лежав на березі моря!

І він міцно притис до серця свою наречену.

– О, який я щасливий! – сказав він русалоньці. – Те, про що я не смів і мріяти, збулося! Ти зрадієш моєму щастю, адже ти так любиш мене!

Русалоньці здалося, що серце її ось-ось розірветься від болю...

Дзвони в церкві калатали, вулицями роз'їжджали герольди, сповіщаючи народ про заручини принцеси. Наречений і наречена подали одне одному руки й отримали благословення єпископа.

Того самого вечора наречені мали відпливти на принцову батьківщину; на палубі корабля напнули шатро із золота й пурпуру, у шатрі височіло чудове ложе для молодят. Корабель полинув уперед.

Щойно смеркло, на кораблі запалили сотні різнобарвних ліхтариків, а матроси почали весело танцювати на палубі. Русалонька згадала, як вона вперше спливла на поверхню моря й побачила ту саму розкіш і веселощі на кораблі. І от вона полинула у швидкому легкому танці, ніби ластівка, що її переслідуює шуліка. Ніколи ще вона не танцювала так чудово! Її тендітні ніжки різало, як ножами, та вона не відчувала болю – серцю її боліло ще дужче. А принц цілував красуню наречену, і вона бавилася його чорним волоссям; нарешті рука в руці вони пішли до свого пишного шатра.

На кораблі все стихло, лише стерновий достався біля стерна. Русалонька сперлася білими руками на борт і, повернувшись обличчям на схід, стала чекати на перший промінь сонця, який, як вона знала, мав убити її. Аж раптом вона побачила, як із моря піднялися її сестри, їхнє довге розкішне волосся не маяло більше на вітрі – воно було відрізане.

– Ми віддали наше волосся відьмі, щоб вона допомогла нам урятувати тебе від смерті! Вона дала нам оцей ніж – бачиш, який він гострий? Перш аніж зійде сонце, ти маєш прохромити ним принцове серце, і коли його кров бризне тобі на ноги, вони знову зростуться в риб'ячий хвіст і ти знову зробишся русалкою, спустишся до нас у море та проживеш свої триста років, перш аніж перетворитися на солону морську піну. Та поспішай! Або він, або ти – одне з вас мусить померти до сходу сонця!

Із цими словами вони глибоко зітхнули й занурилися у море.

Русалонька відвела пурпурову завісу шатра й побачила, що голівка чарівної нареченої спочиває на грудях у принца. Русалонька нахилилася й поцілувала його в прекрасне чоло,

глянула на небо, де займалася ранкова зоря, потім подивилася на гострий ніж і знову спрямувала погляд на принца, який уві сні промовив ім'я своєї нареченої, – і ніж здригнувся в русалоньчиній руці. Ще хвилина – вона кинула його у хвилі, що почервоніли, ніби забарвилися кров'ю, в тому місці, де він упав. Іще раз глянула вона на принца, кинулася з корабля в море й відчула, як її тіло розпливається піною.

Над морем зійшло сонце; русалонька не відчувала смерті: вона бачила ясне сонечко і якихось прозорих дивних створінь, що сотнями ширяли над нею. Голоси їхні звучали, як музика. Вони не мали крил і літали в повітрі лише завдяки власній легкості. Русалонька побачила, що й вона має таке саме тіло, як у них, і що вона все дужче відокремлюється від морської піни.

– До кого я йду? – спитала вона, підносячись у повітря, і її голос звучав дивовижною неземною музикою.

– До дочок повітря! – відповіли їй повітряні створіння. – Русалка не має безсмертної душі, і віднайти її вона не може інакше, ніж завдяки кохання людини. Доньки повітря теж не мають безсмертної душі, але вони самі можуть надбати її собі добрими справами. Ми прилетіли в жаркі країни, де люди гинуть від спекотного, зачумленого повітря, й навіваємо прохолоду. Ми поширюємо в повітрі квіткові пахощі та приносимо з собою зцілення й утіху для людей. А коли минає триста років, упродовж яких ми творимо посильне добро, ми одержуємо в нагороду безсмертну душу. Ти, бідолашна русалонько, усім серцем прагнула того самого, що й ми, ти любила і страждала, то підіймися разом із нами в понадхмарний світ! Тепер ти сама зможеш віднайти собі безсмертну душу.

І русалонька простягла свої прозорі руки до сонця і вперше відчула в себе на очах сльози.

На кораблі за цей час усе знову заворушилось, і русалонька побачила, як принц із нареченою шукали її. Засмучено дивилися вони на збурену морську піну, ніби знали, що русалонька кинулась у хвилі. Невидимо поцілувала русалонька красуню наречену в чоло, усмінулася принцові й піднялася разом з іншими дітьми повітря до рожевих хмарок, що плавали в небі.

Оле-Лукойє

Ніхто не знає стільки історій, як Оле-Лукойє.

Увечері Оле-Лукойє в самих панчохах піднімається сходами, потім нечутно заходить до кімнати і злегка бризкає дітям у вічі солодким молоком. Повіки в дітей починають злипатись, а він підкрадається ззаду й легенько дмухає їм у потилицю. Це зовсім не боляче – Оле-Лукойє хоче тільки вкласти дітей у ліжко! А потім він починає розповідати історії.

На Оле-Лукойє шовковий жупан, що вилискує то блакитним, то зеленим, то червоним; під пахвами в нього парасольки: одна з малюнками – її він розкриває над добрими дітьми, і тоді їм сняться чарівні казки, друга зовсім проста – він розкриває над недобрими, і вони нічого не бачать уві сні!

Понеділок

– Прикрасимо кімнату! – сказав Оле-Лукойє, вклавши Яльмара в ліжко.

Усі кімнатні квіти перетворилися на великі дерева, а кімната – на альтанку. Гілля дерев було всіяне квітами, а плоди блищали, мов золоті.

Раптом у шухляді столу почувся жахливий стогін.

– Що таке? – сказав Оле-Лукойє й висунув шухляду.

Виявляється, сердилася грифельна дошка: у розв'язання написаної на ній задачі вклася помилка, і всі розрахунки ладні були розсіпатися; грифель дуже хотів допомогти, та не міг. Стогнав і Яльмарів зошит! На кожній сторінці стояли великі літери, а поряд із ними маленькі, це був зразок; а збоку були інші літери, котрі гадали, що тримаються так само твердо. Їх писав Яльмар, і вони, здавалося, спотикались об лінійки, на яких мали стояти.

– От як треба триматися! – казав зразок. – Ось так, злегка нахилиючись праворуч!

– Ох, ми не можемо, – відповідали Яльмарові літери.

– То вас треба трохи підтягти! – сказав Оле-Лукойє.

– Ой, ні! – закричали літери й випросталися так, що приємно було глянути.

– Тепер нам не до історій! – сказав Оле-Лукойє. – Вчитимемося писати!

І він дописав усі Яльмарові літери так, що вони стояли вже рівно й бадьоро, як і зразок. Але вранці, коли Яльмар прокинувся, вони мали такий самий жалюгідний вигляд, як і раніше.

Вівторок

Оле-Лукойє торкнувся своєю чарівною бризкалкою меблів, і всі речі відразу ж почали теревенити. Оле-Лукойє торкнувся картини, і намальовані на ній птахи заспівали, гілки дерев заворушилися, а хмари помчали по небу.

Оле підійняв Яльмара до рами, і хлопчик ступив просто у високу траву на картині. Він побіг до води й усівся в човен. Човен був пофарбований у червоне з білим, вітрила блищали, і лебеді з золотими коронами потягли його вздовж зелених лісів. Риба зі срібною й золотою лускою пливла за човном, птахи летіли за Яльмаром, комарі танцювали, хрущі гули.

Уздовж берегів річки вишикувалися кришталеві й мармурові палаци; на балконах їх стояли принцеси – знайомі Яльмарові дівчатка, з якими він часто грався.

Кожна тримала в правій руці зацукроване пряникове порося. Яльмар, пропливаючи повз них, хапався за один кінець пряника, принцеса міцно трималася за другий, і пряник розламувався навпіл, кожен отримував свою частку. На варті стояли маленькі принци. Вони вітали Яльмара під козинок золотими шаблями та обсипали його олов'яними солдатиками!

Проплив він і через місто, де жила його стара няня. Вона вклонялась і посилає йому рукою поцілунки.

Квіти танцювали, а верби кивали...

Середа

Ох і дощ лив! Коли Оле-Лукойє відчинив вікно, виявилось, що вода стоїть урівні з підвіконням, а до самого дому пристав корабель.

– Хочеш прогулятися, Яльмаре? – спитав Оле. – Побуваєш уночі в чужих землях, а на ранок – знову вдома!

І от Яльмар опинився на кораблі. Одразу ж розпогодилося. Вони попливли так далеко, що земля зовсім зникла з очей. Лелеки летіли в чужі теплі краї довгою вервечкою, один за одним. Вони були в дорозі вже багато-багато днів, і один із них так утомився, що крила відмовлялися йому служити. Він летів позаду всіх, потім відстав і почав опускатися дедалі нижче... Невдовзі він зачепив щоглу корабля, ковзнув уздовж снастей і впав просто на палубу.

Юнга посадовив його у пташник до курей, качок та індичок. Бідолашний лелека сумно роззирався довкола.

Індик набундючився, качки відступали...

Лелека розповів їм про спекотну Африку, про піраміди і страусів, що галопують пустелею, але качки нічого не зрозуміли:

– Ну, чи не дурень?

Лелека замовк і став думати про Африку.

– Могли б і ви посміятися з нами! – сказав йому індик. – Що ж, розважатимемо себе самі!

Кури кудкудакали, качки крякали, і це їх страшенно тішило.

Але Яльмар відчинив дверцята, поманив лелеку, і той вистрибнув до нього на палубу – він уже встиг відпочити. Лелека ніби вклонився Яльмарові на знак подяки, змахнув широкими крилами й полетів у теплі краї. Кури закудкудакали, качки закрякали, а індик так надувся, що гребінець у нього весь налився кров'ю.

– Завтра з вас зварять суп! – сказав Яльмар і прокинувся.

Четвер

– Тільки не лякайся! – сказав Оле-Лукойє. – Я зараз покажу тобі мишку! – І справді, у його руці була гарненька мишка. – Вона прийшла запросити тебе на весілля! Дві мишки хочуть сьогодні вночі побратися. Живуть вони під підлогою в коморі твоєї матері.

– А як же я пролізу крізь маленьку дірочку в підлозі? – спитав Яльмар.

Оле-Лукойє торкнувся хлопчика своєю чарівною бризкалкою, і Яльмар раптом зробився завбільшки як палець.

– Тепер можна позичити мундир в олов'яного солдатика. Адже мундир так прикрашає, а ти йдеш у гості!

Яльмар перевдягнувся і зробився схожим на олов'яного солдатика.

– Прошу, сідайте в наперсток вашої матінки, – сказала Яльмарові мишка. – Я маю честь відвезти вас.

І вони поїхали на мишаче весілля.

Прослизнувши крізь дірку, яку миші прогризли в підлозі, вони потрапили в довгий вузький коридор, де тільки й можна було проїхати в наперстку. Коридор був яскраво освітлений гниличками.

– Чудовий запах, чи не так? – спитала мишка. – Увесь коридор змащено салом!

Нарешті вони дісталися зали, де святкували весілля. Праворуч стояли мишки-дами, ліворуч – мишки-кавалери, а посередині, на виїденій шкоринці сиру, – наречений із нареченою.

Гості все прибували. Миші ледь не чавили одне одного, і щасливу парочку відтіснили аж до дверей, так що ніхто більше не міг ні зайти, ні вийти. Зала теж була змащена салом, іншого частунку не було. На десерт гостей обносили горошиною, на якій одна родичка молодят вигризла їхні імена, тобто, звичайно, лише перші літери!

Усі миші сказали, що весілля було чудовим.

Яльмар поїхав додому. Він побував у вельможному товаристві, хоч і довелося зменшитися й одягти мундир олов'яного солдата.

П'ятниця

– Не віриться, скільки літніх людей хочуть залучити мене до себе! – сказав Оле-Лукойє. – Особливо ті, хто зробив щось погане. «Любесенький Оле, – кажуть вони мені, – ми не можемо склепити повік, лежимо без сну цілісіньку ніч і бачимо навколо себе всі свої недобрі справи. Вони, ніби бридкі маленькі тролі, сидять по краях постелі та бризкають на нас окропом. Хоч би ти прийшов і прогнав їх. Ми б залюбки заплатили тобі, Оле! На добраніч! Гроші на вікні!» Я ні до кого не приходжу за гроші!

– А що ми робитимемо сьогодні вночі? – спитав Яльмар.

– Чи не хочеш ти знову побувати на весіллі? Велика лялька твоєї сестри, та, що зветься Германом, хоче обвінчатися з лялькою Бертою; а ще сьогодні день народження ляльки, і тому готується багато подарунків!

– Знаю, знаю! – сказав Яльмар. – Тільки-но лялькам потрібне нове вбрання, сестра святкує їхній день народження або весілля.

– А сьогодні вночі буде сто перший і, отже, останній! Через те й готується щось надзвичайне.

На столі стояв будиночок із картону, вікна його були освітлені, й усі олов'яні солдатики тримали рушніці на караул. Наречені замислено сиділи на підлозі, прихилившись до ніжки столу. Оле-Лукойє, вбравшись у бабусину чорну спідницю, обвінчав їх. Потім молодята отримали подарунки.

– Поїдемо тепер на дачу чи вирушимо за кордон? – спитав молодий.

Для поради запросили ластівку та стару курку. Ластівка розповіла про теплі краї, де стигнуть соковиті, важкі грона винограду, де повітря м'яке, а гори завітчані такими барвами, яких тут навіть не уявляють.

– Зате там немає капусти! – сказала курка. – О, яка вона зелена! Що може бути кращим?!

– Але ж качани схожі один на один як дві краплі води! – сказала ластівка. – До того ж тут так часто буває негода.

– Ну, до цього можна звикнути! – сказала курка.

– А який тут холод! Так і гляди, замерзнеш!

– І добре для капусти! – сказала курка. – До того ж і в нас буває тепло! От чотири роки тому літо стояло аж п'ять тижнів! Та яка спекота була! Усі задихалися! І в нас немає отруйних тварюк, як там! І розбійників! – Курка заплакала. – Я ж теж мандрувала! Аж дванадцять миль проїхала в діжці! І жодного задоволення немає в мандрівці!

– Так, курка – особа цілком гідна! – сказала молода. – Мені теж не подобається їздити по горах – то вгору, то вниз! Краще ми поїдемо в село і гулятимемо на городі з капустою.

Так і вирішили.

Субота

– Дивись, які китайці! – сказав Оле, розкриваючи над Яльмаром свою гарну парасольку. Парасолька була схожа на велику китайську чашу, розмальовану блакитними деревами та вузькими мітками, на яких стояли маленькі китайці й хитали головами.

– Сьогодні треба буде прикрасити весь світ! – вів далі Оле. – Адже завтра свято, неділя! Мені треба піти на дзвіницю – подивитися, чи вичистили церковні карлики всі дзвони, інакше вони погано дзвонитимуть завтра; потім у поле – глянути, чи струсив вітер пил із трави та листя. А найскладніше – зняти з неба й почистити всі зірки. Доводиться нумерувати кожну зірку й кожну дірочку, де вона сиділа, щоб потім кожну поставити на своє місце, інакше вони не триматимуться й посиплються з неба одна за одною!

– Послухайте! – сказав раптом старий портрет, який висів на стіні. – Я прадідусь Яльмара й дуже вдячний вам за те, що ви розповідаєте хлопчикові казки, але зірки не можна знімати з неба й чистити. Зірки – такі самі небесні тіла, як наша Земля!

– Дякую тобі, прадідусю! – відповів Оле-Лукойє. – Ти – голова сім'ї, але я все-таки старший за тебе! Римляни та греки звали мене богом сновидінь! Я завжди входив до найвельможніших домівок і знаю, як поводитись і з дорослими, і з малими. Можеш тепер розповідати сам!

І Оле-Лукойє пішов геть, узявши під пахву свою парасольку.

– Ну, вже не можна й висловити свої думки! – сказав старий портрет.

Тут Яльмар прокинувся.

Неділя

– Доброго вечора! – привітався Оле-Лукойє.

Яльмар кивнув йому, підхопився й повернув прадідусів портрет обличчям до стіни, аби він знову не втрутився в розмову.

– Я покажу тобі свого брата, його також звать Оле-Лукойє, – сказав Оле-Лукойє. – Але він знає лише дві казки: одна незрівнянно гарна, а друга така жахлива, що... та ні, неможливо навіть і сказати яка!

Оле-Лукойє підняв Яльмара, підніс його до вікна й оголосив:

– Зараз ти побачиш мого брата, іншого Оле-Лукойє. Жупан на ньому розшитий сріблом, за плечима – чорний оксамитовий плащ! Дивись!

І Яльмар побачив, як щодуху мчить інший Оле-Лукойє і садовить до себе на коня і старих, і малих. Тих, хто мав відмінні чи добрі оцінки, він садовив поперед себе й розповідав їм чудову казку, а тих, хто мав погані, – позаду себе, і вони мусили слухати страшну казку. Вони тремтіли від страху, плакали й хотіли зіскочити з коня, та не могли, бо відразу міцно приростали до сидла.

– А я не боюсь його! – сказав Яльмар.

– І нема чого боятися! – відповів Оле. – Гляди тільки, щоб у тебе завжди були гарні оцінки!

– Ось це повчально! – пробурмотів прадідусів портрет. – Усе-таки не завадить іноді висловити свою думку.

Він був дуже задоволений.

Летюча скриня

Жив собі дуже багатий купець. Та він раптово помер, і всі гроші дісталися його синові. Той зажив дуже весело, і невдовзі лишилося в нього тільки чотири скілінги, старий халат і пара пантофлів. Друзі й знати його більше не хотіли, але один із них, людина добра, прислав йому стару скриню! Чудово, та складати в скриню не було чого, от він і всівся у скриню сам! А скриня була не проста. Варто було натиснути на замок – і скриня здіймалась у повітря.

Купецький син так і вчинив. Скриня вилетіла з ним у димар і понеслась аж під хмарами! Він прилетів до Туреччини, зарив скриню в лісі у купу сухого листя, а сам вирушив до міста.

На вулиці стрілася йому жінка з дитиною, і він спитав її:

– Послухай, жінко! Що це за великий палац тут, біля самого міста, ще вікна так високо від землі?

– Тут живе принцеса! – відповіла та. – Їй напророчено, що вона буде нещасною з вини свого нареченого, от до неї й не сміє з'являтися ніхто інакше, як у присутності самих короля з королевою.

– Дякую! – сказав купецький син.

Він пішов до лісу, всівся у свою скриню, прилетів просто на дах палацу й заліз до принцеси у вікно. Принцеса спала на дивані й була така гарна, що він не втримався та поцілував її. Вона прокинулась і дуже злякалася, але купецький син сказав, що він турецький бог, який прилетів до неї повітрям. Вони всілися поряд, і він почав розповідати їй казки. А потім він посватався, і принцеса погодилася вийти за нього.

– Але ви маєте прилетіти сюди в суботу! – сказала вона. – До мене прийдуть король із королевою. Вони будуть дуже потішені тим, що я виходжу за турецького бога, але ви постарайтеся розповісти їм якомога кращу казку. Мати полюбляє слухати щось повчальне й серйозне, а батько – веселе.

Принцеса подарувала хлопцеві шаблю, викладену червінцями, а саме їх йому й не вистачало. Він купив собі новий халат, а потім сів у лісі складати казку. У суботу король і королева прийшли до принцеси, і купецького сина прийняли дуже добре.

– Розкажіть що-небудь серйозне, повчальне, – сказала королева.

– Але щоб і посміятися можна було! – додав король.

– Добре! – відповів купецький син і став розповідати. – Жила собі коробка сірників, що дуже пишалися своїм високим походженням: голова їхньої сім'ї, сосна, була найбільшим і найстарішим деревом у лісі. Тепер сірники лежали на полиці між кресалом і старим залізним казанком та розповідали про своє дитинство. «Так, добре нам жилося, – казали вони. – Та от прийшли якось дроворуби, і загинула вся наша родина! Стовбур отримав місце грот-щогли на чудовому кораблі, гілки розбрелися хто куди, а нам от випало служити світочами для простолюду. От заради чого опинилися на кухні такі поважні панове, як ми!»

«Від самої появи на світ мене постійно чистять, шкребують і ставлять на вогонь, – сказав казанок. – Я посідаю в домі перше місце. Усі ми тут сидимо в хаті, тільки відро часом буває на подвір'ї, а новини ми дізнаємося від кошика для харчів – він часто ходить на ринок, та в нього надто вже гострий язик».

«Чого ти розп'якався?!» – сказало раптом кресало.

«Поговорімо про те, хто з нас важливіший!» – сказали сірники.

«Ні, я не люблю говорити про себе, – сказала глиняна миска. – Нумо просто розмовляти! Я розкажу дещо, що буде зрозуміле геть усім. На березі рідного моря, під тінню буків...»

«Чудово!» – сказали тарілки.

«... Там в одній сім'ї провела я свою молодість. Усі меблі були поліровані, підлога чисто вимита, а фіранки на вікнах мінялися кожні два тижні».

«Як ви цікаво розповідаєте! – сказала мітла. – У вашій розповіді так і чути жінку, відчувається якась особлива охайність!»

«Так, так!» – погодилося відро.

Глиняна миска продовжувала свою розповідь, і закінчення було не гіршим від початку. Тарілки загремотіли від захвату, а мітла вийняла з ящика зелень петрушки й увінчала нею миску.

«Отепер ми потанцюємо!» – сказали щипці для вугілля й пішли в танок. Стара оббивка на стільці, що стояв у кутку, від такого видовища луснула!

«А нас увінчають?» – спитали щипці, і їх теж увінчали.

«Усе це чернь!» – думали сірники.

Тепер самовар мав заспівати. Але він пишався й хотів співати, лише стоячи на столі в господарів.

«Що ж, якщо самовар не хоче співати, не треба! – сказало старе гусяче перо. – За вікном висить у клітці соловей – нехай він заспіває!»

«Це непристойно – слухати якогось залітного птаха! – сказав великий мідний чайник. – Нехай розсудить нас кошик для харчів!»

«Хіба ж так слід проводити вечори? – відповів кошик. – Невже не можна поставити дім на належний рівень? Кожен би тоді знав своє місце, і я б керував усіма! Тоді справа пішла б зовсім інакше».

«Нумо галасувати!» – закричали всі.

Раптом двері відчинились, увійшла служниця, і всі притихли. Але не було жодного горщика, який не мріяв би потай про свою вельможність і про те, що він міг би зробити. «Якби вже взявся до справи я, пішла б гульня!» – думав кожен. Служниця взяла сірники й запалила ними свічку. Як вони запирхали, загоряючись! «Тепер усі бачать, що ми тут найвельможніші! – думали вони. – Скільки від нас блиску та світла!» Аж тут вони згоріли.

– Чудова казка! – сказала королева. – Я наче сама була на кухні разом із сірниками! Так, ти гідний нашої дочки.

– Авжеж! – сказав король. – Весілля відбудеться в понеділок!

Увечері в місті влаштували ілюмінацію. Вуличні хлопчиська кричали «ура!» і свистіли. «Треба й мені вигадати що-небудь!» – подумав купецький син. Він накупив ракет, хлопа-вок, склав усе це у свою скриню і здійнявся в повітря. Ніколи ще турки не бачили такого феєрверка.

Повернувшись до лісу, купецький син подумав: «Треба піти до міста послухати, що там кажуть про мене!» Скільки чуток ходило містом! Кожен розповідав про побачене по своєму, але всі стверджували, що це було дивовижне видовище.

– Я бачив Бога! – казав один. – Очі в нього були, як зірки, а борода – як морська піна!

– Бог летів у вогненному плащі! – розказував інший. – А зі складок визирали янго-лята...

Наступного дня мало відбутися весілля. Купецький син повернувся до лісу, щоб сісти в скриню, але не знайшов її. Скриня згоріла! У неї потрапила іскра від феєрверка, скриня тліла, тоді спалахнула, і від неї лишився тільки попіл.

Принцеса на горошині

Жив собі принц. Він хотів одружитися з принцесою, та тільки зі справжньою. У пошуках справжньої принцеси принц об'їхав уже цілий світ, але ніяк не міг зрозуміти, чи справжні принцеси йому зустрічаються. Довелося йому ні з чим повернутися додому.

Якось увечері здійнялася буря. У міську браму постукали, і старий король пішов відчиняти.

Біля брами стояла дівчина. Вода стікала з її волосся й сукні, і вона запевняла, що є справжньою принцесою.

«Ну, це ми дізнаємося!» – подумала стара королева.

Вона пішла до спочивальні, зняла з ліжка всі матраци й подушки і поклала на дошки горошину, а потім узяла двадцять матраців і поклала їх на горошину, а на матраци ще двадцять перин. На це ліжко вклали на ніч принцесу.

Уранці її спитали, як їй спалося.

– Жахливо! – вигукнула принцеса. – Я всю ніч не могла заснути. Я лежала на чомусь твердому, й тепер у мене все тіло в синцях!

Так усі зрозуміли, що вона – справжня принцеса. Адже вона відчула горошину крізь двадцять матраців і двадцять перин! Такою ніжною може бути тільки справжня принцеса. І принц узяв її за дружину.

А горошину віддали в кунсткамеру.

Свинопас

Жив колись принц. Королівство у нього було дуже маленьке, а сам він був дуже бідний. Усе, що він мав, – це славне ім'я. А проте він вирішив одружитися не з ким-небудь, а з імператорською дочкою.

На могилі батька принца виріс трояндовий кущ. Він цвів лише раз на п'ять років, і на ньому розпускалася тільки одна троянда. Але вона була така прекрасна і пахла так ніжно, що кожен, кому довелося побачити її, забував про свої біди.

А ще у принца був соловей, і співав він так, ніби знав усі мелодії на світі, і пісні його були дивовижною насолодою для слуху.

Принц вирішив подарувати троянду і солов'я принцесі. Слуги поклали їх у срібні скриньки і відправили до палацу.

Побачивши подарунки, принцеса радісно заплескала в долоні. Відкрили першу скриньку і вийняли звідти чудову троянду.

– Як вона чарівна! – сказали фрейліни та імператор. – Яка чудова робота!

Принцеса доторкнулася до троянди і трохи не заплакала.

– Який жах! – сказала вона. – Троянда не штучна, а справжня!

– Який жах! – повторили за нею фрейліни.

Відкрили другу скриньку, і соловей відразу заспівав.

– Але ж це не штучний, а справжній птах! – вигукнула принцеса. – Жахливо! Випустіть його, хай він летить собі!

Тоді принц вимазав собі обличчя чорною фарбою, насунув шапку на самі брови і прийшов до імператорського палацу.

– Чи не дасте ви мені роботу? – запитав він імператора.

– Багато вас таких! – почув у відповідь. – Але, мабуть, залишайся: мені якраз потрібний свинопас!

Принц поселився в жалюгідній комірчині поряд зі свинарнею. До вечора він змайстрував горщик і прикрасив його бубонцями. Коли в ньому варили їжу, бубонці дзвеніли, награвуючи пісеньку. А якщо потримати над парою руку, можна було дізнатися, що кожен житель міста готує сьогодні на обід!

Одного разу принцеса разом з фрейлінами пішла на прогулянку і почула чудову музику. Вона навіть зупинилася: це була та сама мелодія, яку вона вміла награвати на фортепіано!

– Який освічений свинопас! – сказала вона. – Запитайте у нього, скільки коштує цей інструмент!

Одна з фрейлін пішла на чорний двір.

– Скільки ти хочеш за свій горщик? – запитала вона свинопаса.

– Десять поцілунків принцеси! – відповів той.

– Це неможливо! – обурилася фрейліна.

– Дешевше не вийде!

– Скільки він просить? – нетерпляче запитала принцеса, коли фрейліна повернулася.

– О, це жахливо! – вигукнула фрейліна.

І пошепки переказала принцесі слова свинопаса.

Принцеса розгнівалася, але тут знову почувся дзвін бубонців, і грали вони так чудово!

– Чи не візьмеш ти десять поцілунків від моїх фрейлін? – звернулася принцеса до свинопаса.

– Е, ні! – відповів свинопас. – Горщик коштує рівно десять поцілунків принцеси!

– Нечема! – сказала принцеса. – Станьте навколо, щоб нас ніхто не побачив! – веліла вона фрейлінам.

Фрейліни обступили її, свинопас отримав десять поцілунків принцеси, а принцеса – горщик.

Цілий вечір і наступний день горщик був на вогні, і незабаром принцеса і фрейліни дізналися, що готується на кожній кухні міста. Фрейліни стрибали з радості:

– Ми знаємо, у кого сьогодні суп і млинці, а в кого каша й котлети!

А свинопас тим часом змайстрував калаталку, яка могла грати всі танці, які тільки є на світі.

– Я ніколи не чула нічого кращого! – зауважила принцеса, прогулюючись садом. – Запитайте свинопаса, скільки він хоче за цей інструмент.

– Сто поцілунків принцеси! – відповів свинопас.

– Він жадливий! – сказала принцеса і пішла доріжкою геть, але раптом передумала.

– Добре! – сказала вона. – Я дам йому десять поцілунків, як і вчора!

Проте свинопас не погодився.

– Сто поцілунків принцеси! – повторив він фрейліні. – Якщо ні – калаталка залишиться у мене.

І знову фрейліни обступили принцесу, а свинопас почав її цілувати.

– А це що таке біля свинарні? – запитав імператор, вийшовши на балкон. – Що це знову вигадали фрейліни! Треба піти подивитися!

Він спустився в сад, підкрався до фрейлін, але вони лічили поцілунки і тому його не помітили.

– Це що таке?! – закричав імператор, побачивши, що свинопас цілує принцесу. – Що за жарти?! – І пожбував у них черевиком. – Забирайтеся геть! – закричав імператор.

Він дуже розгнівався і вигнав принцесу і свинопаса зі своєї країни.

– Яка ж я нещасна! – плакала принцеса.

А свинопас зайшов за дерево, стер з обличчя чорну фарбу, скинув брудний одяг та шапку і постав перед принцесою у своєму колишньому вбранні.

– Ти не захотіла вийти заміж за чесного принца! – сказав він. – Ти не зрозуміла, які чудові соловей і троянда, а свинопаса цілувала, щоб отримати дурні іграшки! Так тобі й треба!

І він пішов у своє королівство.

Маленький Тук

Жив-був маленький Тук. Туку доводилося нянчити свою сестричку Густаву, яка була набагато меншою за нього, і разом із тим вивчати уроки, а ці дві справи ніяк не виходили одночасно. Бідолашнє хлоп'я тримало сестричку на колінах і співало їй пісеньки, намагаючись вивчити завдання з географії. На завтра задано було вивчити всі міста в Зеландії і знати про них усе, що тільки можна.

Нарешті повернулася його мати, яка ходила кудись, і взяла Густаву. Тук – бігом до вікна та до книжки, і читав, читав, аж мало не осліп: у кімнаті ставало все темніше і темніше, а матері не було за що купити свічку.

– Он іде стара прачка, – промовила мати, дивлячись у вікно. – Вона й сама ледве ходить, а тут ще доводиться нести відро з водою. Будь гарним хлопчиком, Тук, побіжи та допоможи бабусі!

Тук зараз же побіг і допоміг, але, коли повернувся в кімнату, було вже зовсім темно. Довелося йому лягати спати. За ліжко Тукові правила стара дерев'яна лава зі спинкою і з ящиком під сидінням. Він ліг, але все не полишав думати про свій урок: про міста Зеландії і про все, що розповідав про них учитель. Треба було б йому ще раз прочитати урок, та було вже пізно, і хлопчик сунув книжку собі під подушку: він чув, що це чудовий засіб для того, щоб краще запам'ятати урок, хоч надто покладатись на нього, звичайно, не можна.

І ось Тук лежав у ліжку і все думав, думав... Раптом хтось поцілував його в очі і в губи – він у цей час і спав і нібито не спав, – і він побачив перед собою стареньку прачку. Вона ласкаво подивилася на нього і сказала:

– Гріх був би, коли б ти не знав завтра свого уроку. Ти допоміг мені, тепер і я допоможу тобі. А Господь не залишить тебе без своєї допомоги ніколи!

Тієї ж миті сторінки книжки, що лежала під головою Тука, зашелестіли і почали перевертатися. Потім пролунало:

– Куд-куда!

Це була курка, та ще з міста Кеге!

– Я курка з Кеге! – І вона сказала Тукові, скільки в Кеге мешканців, а потім розповіла про битву, яка тут відбувалася, – це було навіть зайве: Тук і без того знав про це.

– Коррамба! – і щось гупнуло.

Це впав на ліжко дерев'яний папуга, що правив за мішень у товаристві стрільців міста Престе. Птах сказав хлопчикові, що в цьому місті стільки ж мешканців, скільки у нього рубців на тілі, і похвалився, що Торвальдсен був свого часу його сусідом.

– Буме! Я славлюся чудовим місцем розташування!

Але маленький Тук уже не лежав у ліжку, а раптом опинився верхи на жеребці, який рвонув у галоп. Він сидів позаду вирядженого лицаря у блискучому топхельмі,¹ з розмаяним на вітрі султаном. Вони проїхали ліс і опинилися у старовинному місті Вордінгборзі. Це було велике і повне руху місто; на пагорбі міста височів королівський замок. Вікна в ньому яскраво світилися, адже в замку давали бал. Король Вальдемар танцював у колі розкішних молодих фрейлін.

Та ось настав ранок, і, ледве зійшло сонце, місто з королівським замком розтануло, вежі зникли одна за одною, і наостанок на пагорбі залишилася тільки одна вежка, а саме містечко стало маленьким, бідним. Школярі, що поспішали до школи з книжками під пахвами, говорили: «У нас у місті дві тисячі мешканців!» – але насправді їх стільки не було.

¹ Топхельм – від нім. *topf* – каструля, горщик, закритий конусоподібний шолом, що виник наприкінці XII століття, в розпалі хрестових походів.

Маленький Тук знов опинився в ліжку; йому здавалося, що він марить наяву; хтось знову стояв біля нього.

– Маленький Тук! Маленький Тук! – почулося йому. Це говорив маленький морячок, нібито юнга, а все-таки не юнга. – Я привіз тобі привіт з Корсера. Ось місто з майбутнім! У нього свої поштові карети і пароплави. Колись його вважали жалюгідним містечком, але ця думка вже застаріла. «Я лежу на морі! – каже Корсер. – У мене є шосейні дороги і парк! Я народив на світ поета, та ще якого веселого, адже не всі поети веселі! Я навіть збирався послати один зі своїх кораблів у плавання навколо всієї земної кулі!.. І як дивно я пахну, від самих міських воріт! Це тому, що всюди квітнуть чудові троянди!»

Маленький Тук поглянув на них, і в очах у нього зарябіло від червоних і зелених кольорів. А коли хвилі барв уляглися, він побачив порослу лісом кручу над невидимим фіордом. Над кручею підносився старий монастир з високими гострими вежами і шпилями. Згори збігали дзюркотливі струмки. А біля джерела сидів старий король; сива голова його з довгими кучерями була увінчана золотою короною. Це був король Роар, ім'ям якого і названо було джерело, а за джерелом і місто поблизу Роскілле. Стежкою, що вела до монастиря, йшли, тримаючись за руки, всі королі і королеви Данії, увінчані золотими коронами. Орган грав, струмки джерела повторювали за ним наспів. Маленький Тук дивився і слухав.

– Не забудь про стани! – сказав король Роар.

Раптом усе зникло. Та куди ж це все пропало? Немов перегорнули сторінку в книжці! Перед хлопчиком стояла старенька полільниця, вона прийшла з міста Соре, – там трава росте навіть на площі. Вона накинула на голову і на спину свій сірий полотняний фартух; фартух був геть мокрий – мабуть, ішов дощ.

– Так! – сказала вона і розповіла йому про забавні комедії Хольберга, про короля Вальдемара та єпископа Абсалона, потім раптом уся зіщулилася, захитала головою, немов збираючись стрибнути, і заквакала. – Ква! Ква! Ква! Як вогко, мокро і тихо в Соре! Ква! – Вона обернулася в жабу. – Ква! – І вона знову стала жінкою. – Треба одягатися відповідно до погоди! – мовила вона. – Тут вогко-вогко! Моє місто схоже на пляшку: увійдеш у горлечко, звідти ж треба і вийти. Раніше воно славилось чудовою рибою, а тепер на дні «пляшки» – червонощокі хлопці; вони вивчають тут різні премудрості: грецьку, єврейську... Ква!

Хлопчикові почулося не то квакання жаб, не то шльопання чобіт по болоту: все той самий звук, одноманітний і нудний, під який Тук і заснув міцним сном. І добре зробив.

Але й тут йому наснився сон, – інакше що ж усе це було? Блакитноока, білява і кучерява сестричка його, Густава, раптом стала дорослою чарівною дівчиною, і, хоча ні в неї, ані в нього не було крил, вони полетіли разом у повітрі над Зеландією, над зеленими лісами і блакитними водами.

– Ти чуєш крик півня, маленький Тук? Кукуріку! Ось із бухти Кеге полетіли кури! У тебе буде пташиний двір, великий-превеликий! Тобі не доведеться бідувати! Ти, як мовиться, уб'єш бобра і станеш багатцем, щасливою людиною! Твій будинок височітиме, як вежа короля Вальдемара, буде багато прикрашений такими ж мармуровими статуями, як ті, що створені поблизу Преете. Ти розумієш мене? Твоє ім'я облетить увесь світ, як корабель, який хотіли відправити з Корсера, а в Роскілле – «Пам'ятай про стани!» – сказав король Роар – ти говоритимеш добре і розумно, маленький Тук! Коли ж нарешті зійдеш у могилу, спатимеш у ній тихо...

– Як у Соре! – додав Тук і прокинувся.

Був ясний ранок, він нічогісінько не пам'ятав зі своїх снів, та й не треба було – нічого заглядати вперед.

Він схопився з ліжка, взявся до книжки і швидко вивчив свій урок. А стара прачка просунула в двері голову, кивнула йому і сказала:

– Спасибі за вчорашнє, голубчику! Хай Господь здійснить найкращий твій сон.

А маленький Тук і не знав, що йому снилося, зате знає це Господь Бог!

Комірець

Комірець давно вже досяг шлюбного віку, але нареченої в нього не було. Одного разу його кинули у прання разом із панчішною підв'язкою.

– Які ви граційні та гарні! – розсипався в компліментах комірець. – Такої краси я ще ніколи не бачив. Ви дозволите з вами познайомитися?

– Не варто! – відрізала підв'язка.

– А де ви живете?

– Я прошу вас, не треба зі мною заговорювати! – белькотала підв'язка.

– Але бачити таку красуню й мовчати – неможливо! – увивався коло неї комірець.

– Ах, ви не могли б залишатись на місці? – вигукнула підв'язка. – Ви точнісінько як справжній чоловік!

– Я ще й денді! – додав комірець. – У мене шевська підставка і гребінка є!

І хоча щасливим володарем цих аксесуарів був не він, а його господар, комірець не переставав вихвалитися.

– Відійдіть! – наполягала підв'язка.

– Недоторка! – відгукнувся комірець.

Аж ось його вийняли з таза, накрохмалили, а коли висох, поклали на прасувальну дошку, взяли гарячу праску...

– Вдовичко! – перейшов комірець на праскову плитку. – Я весь палаю від вашого дотику. Будьте мені за дружину!

– Ах ти, обідранець! – Праскова плитка пихато пройшлася по комірцю.

Комірець трохи зносився по краях. Ножиці були покликані підрівняти їх.

– Ви, певне, відома балерина? Бач, як гарно витягуєте ніжки! Людям з вами не зрівнятися! – привітав комірець новий об'єкт свого вподобання.

– Так і є! – відповіли ножиці.

– Вам личить бути графинею! – розійшовся комірець. – Я можу запропонувати вам лише господаря-денді, шевську підставку і гребінку, але як би я хотів дати вам графство...

– Сватів засилаєте?! – розгнівались ножиці і покряяли його.

– З наречених залишилася тільки гребінка! – підсумував комірець. – Міледі, у якому чудовому стані ваші зубки!.. Чи входив до ваших планів законний шлюб?

– Авжеж! – відповіла гребінка. – Я заручена з шевською підставкою!

– Заручені? – розлютився комірець.

Позбувшись останньої претендентки, він роздумав одружуватись.

З часом комірець разом з іншим ганчір'ям опинився на паперовій фабриці. Це був справжній салон для різношерстого товариства; тонке полотно традиційно трималося подалі від грубого. У кожної ганчірки була сила-силенна історій, не кажучи вже про хвалькуватого комірця.

– Скільки в мене було наречених! – нахабно брехав він. – Проходу не давали, адже підкрохмалений я здавався завзятим денді! У моєму розпорядженні були особисті шевська підставка і гребінка. О, моє перше кохання – зав'язка: тонка, ніжна, м'яка! Бідолаха кинулася через мене в таз! А одну вдовичку я довів просто-таки до кипіння... Досить було її кинути – і вона почорніла з горя! А балетна прима... вона завдала мені глибокої рани, чортиця! Моя люба гребінка так сохла за мною, що залишилася без зубів! Мені й справді є що згадати!.. Але найближче до серця я взяв учинок підв'язки, тобто зав'язки, що кинулася через мене в таз.

я не без гріха!.. Саме час мені почати життя з чистого аркуша! Збулося, як він того й хотів: усе ганчір'я перетворилося на білий папір, а комірець, як завзятий хвалько, – на цей самий аркуш.

Метелик

Надумав метелик одружитися. Звісно, з найгарнішою квіточкою.

Він розглянувся: квіти трималися на своїх стеблинках скромно, як справжні наречені. Але як вибрати з цього розмаїття найкращу?

Втомившись перейматися цим, метелик підлетів до польової ромашки. Французи називають її Маргаритою. Вважається, що вона придатна для ворожіння. Так і є. Закохані обривають її пелюстки: «Любить? Не любить?»

– Матінко Маргарито, польова ромашко! – звернувся до неї метелик. – Ви знана ворожка! Хто моя суджена?

Але ромашка стиснула пелюстки і нічого не сказала: адже вона сама була нареченою, тож не стерпіла «матінки». Метелик так і полетів ні з чим з твердим наміром самому шукати ідеальну квітку.

Цієї весни вдалися проліски і крокуси.

– Гарні, – похвалив метелик, – але їхній красі бракує зрілості!

Метелик, як і решта молодих хлопців, віддавав перевагу дещо старшим панночкам.

Роздивившись анемони, він визнав їх гіркуватими. Фіалки здалися йому занадто сентиментальними. Тюльпани були дуже розчепурені. Нарциси – простачки. У липового цвіту забагато родичів. Яблуневі квіти дуже легковажні – не для шлюбу. Зате горошок він уподобав: біло-рожевий, повнокровний і витончений одночасно, він, безперечно, стане прикрасою кухні. Метелик майже вже запропонував одружитися, коли помітив поряд із нареченою стручок з усохлою квіткою.

– Хто це? – поцікавився метелик.

– Моя сестра, – зізнався горошок.

– А отже, і ви в майбутньому, – мовив метелик, і тільки його й бачили.

Наступними на ярмарку наречених були квітки жимолості. Але їхні видовжені жовті обличчя лише налякали жениха.

Пори року змінювали одна одну, а метеликові пошуки так і не увінчалися успіхом. Осінь подарувала йому нові квіти в ошатних убраннях, але метелик зупинив свій вибір на кучерявій м'яті.

– Вона не може похвалитися квітами, але вона – самі пахощі.

Проте м'ята відхилила його сватання:

– Залишімося друзями. Адже ми немолоді. Хто ж одружується на схилі віку?!

Хтозна, якби метелик не перебирав нареченими, може, і не залишився б до старості літ бурлакою...

Дощі і заморозки не змусили себе чекати. Піднявся вогкий вітер. Погода не для прогулянок в літньому вбранні. Метелик залетів у натоплену кімнату і там наздоганяв літо. Але довго він не витримував!

– Я жадаю сонця, свободи. Я душу дияволу продам за найпоганішу квітку! – мовив метелик, розпрямив крила і вдарився об шибку.

Його відразу ж помітили, захоплено ахнули і на шпильці посадили в коробочку з іншими дивовижами.

– Відтепер я сиджу на стеблинці подібно до квітів! – міркував уголос метелик. – Чи про це я мріяв? Але є ілюзія одруженого статусу: теж міцно сидиш.

– Жалюгідна втіха! – схилили голівки кімнатні квіти.

«Кімнатним квітам довіряти не можна! – вирішив метелик. – Вони дуже багато що перейняли у людей».

Найпрекрасніша троянда світу

У саду однієї могутньої королеви були зібрані квіти усіх пір року, всіх частин світу. Та найбільше тут було троянд, улюблених квітів королеви, троянд усіх сортів і видів – від дикої і колючої шипшини із запашним листям до найгарніших троянд Провансу. Вони плелися по стінах палацу, обвиваючи колони й вікна, пробиваючись у коридори, і тягнулися аж до стель палацових покоїв. Яка чарівна багатоманітність запахів, форм і барв була в саду королеви!

Але в самому палаці панували смуток і горе. Королева лежала на смертельній постелі; лікарі пророкували їй близьку смерть.

– Єдиний засіб урятувати королеву, – мовив один із лікарів, – принести їй найпрекраснішу троянду світу, емблему найчистішої любові. Королева не помре, якщо побачить цю троянду, перш ніж закриє очі навіки.

І ось усі від малого до великого кинулися до постелі королеви з найрізноманітнішими трояндами, але, на жаль, серед них не було тієї, яка б дарувала їй зцілення. Та троянда квітнула в садах любові! Але якою саме вона була?

І співаки співали про найпрекраснішу троянду світу, але кожен співав про свою. Тоді кликнули клич по всій країні, звернулися до всіх сердець, що б'ються любов'ю.

– Ніхто ще не назвав справжньої троянди! – мовив мудрець. – Ніхто не вказав, де вона квітне. Не з труни Ромео і Джульєтти, не з могили Вальборги виросла вона, – хоча троянди з їхніх могил вічно даруватимуть солодкий аромат у переказах і піснях, – не із закривавлених мечів Вінкельріда, не зі священної крові, що бризнула з грудей героя, який поліг за батьківщину свою, – хоч і немає смерті солодшої за цю, немає троянди червоної, ніж пролита за вітчизну крові! І не їй присвячує своє молоде життя людина, що проводить роки за роками, цілі дні і довгі безсонні ночі, доглядаючи за магічною трояндою науки!

– Я знаю, де квітне та троянда! – мовила щаслива мати, що прийшла до постелі королеви з маленькою дитиною на руках. – Я знаю, де треба шукати найпрекраснішу троянду світу – емблему вищої, найчистішої любові. Вона квітне на рум'яних щічках моєї гарненької крихітки, коли вона, підкріпившись сном, розплющує веселі оченята і з любов'ю та ніжністю усміхається мені!

– Ця троянда прекрасна, але є ще прекрасніша! – мовив мудрець.

– Авжеж, набагато прекрасніша! – мовила одна із жінок. – Я бачила її. Священнішою за цю троянду немає на світі, але вона була бліда, як пелюстки чайної троянди. Я бачила її на щоках королеви; вона зняла свою королівську корону і ходила всю довгу, нестерпну ніч, заколисуючи своє хворе дитя, плачучи над ним, цілуючи його і молячись за нього, як тільки може молитися мати в години страху за свою дитину!

– Священна біла троянда скорботи, велика влада її, але все-таки це не та троянда!

– Я бачив її, найпрекраснішу троянду світу, бачив перед вітварем Господнім! – мовив благочестивий старий єпископ. – Вона сяяла, як світле обличчя ангела. Молоді дівчата йшли до причастя, щоб поновити обітницю, дану під час хрещення, і на їхніх свіжих щічках квітнули червоні і білі троянди. І ось перед вітварем стояла одна молода дівчина; всю душею, повною небесної чистоти і любові, підносила вона до Бога. Ось вона – чистісінька, вища любов!

– Благословенна така любов, але все-таки ніхто не назвав ще найпрекраснішої троянди світу! – мовив мудрець.

Раптом до кімнати увійшов маленький синок королеви; в його очах бриніли сльози, щоки були вологі; він ніс у руках велику розкриту книгу в оксамитовій оправі зі срібними застібками.

– Мамо! – мовив хлопчик. – Послухай, що я тільки-но прочитав!

І дитя сіло коло ліжка хворої і прочитало з книги про того, хто добровільно помер на хресті ради порятунку всіх людей, навіть ради поколінь, які ще не народилися!

— Немає понад цю любов!

І щоки королеви зарожевіли, очі широко розплющились: вона побачила, що з аркушів книги виросла раптом найчудовніша троянда світу, жива подoba тієї, що виросла з крові Христа, пролитої на хресті!

— Я бачу її! — мовила вона. — І довіку не помре той, хто бачив цю троянду, найпрекраснішу троянду світу!

Нове вбрання короля

Жив колись король, який найбільше за все любив нове вбрання. Сталося так, що до міста, де жив король, приїхали двоє шахраїв. Вони назвали себе ткачами й оголосили, що можуть виткати кращу в світі тканину. Вони казали, що вбрання, пошите з неї, стає невидимим для будь-якої людини, яка жадливо дурна або сидить не на своєму місці.

Король зрадив і звелів дуже добре заплатити шахраям за те, щоб вони швидше виткали чудесну тканину.

Шахраї вдавали, що працюють до пізньої ночі, вимагали найтоншого шовку та найчистішого золота, але на їхніх верстатах нічого не було. Вони тільки прикидалися, що тчуть нитки, яких не існувало.

Король хотів подивитися на їхню роботу, але відразу ж злякався, що не побачить чудової тканини. А виказати себе дурнем або таким, що не годиться для свого місця, йому не хотілося, от він і послав до шахраїв свого чесного старого міністра.

Міністр прийшов до шахраїв і нічогісінько не побачив!

«Невже я не годжуся для свого місця? Невже я дурний? – злякано подумав він. – Ні, не можна зізнаватися!»

– Як це прекрасно! – сказав старий міністр.

Посилав король до шахраїв і інших міністрів, але всі вони запевнювали, що прекраснішої тканини та вправніших майстрів ніколи не бачили.

Незабаром усе місто обговорювало чудову тканину. І от сам король наважився нарешті подивитися на неї.

На верстатах не було жодної нитки, а шахраї з усієї сили робили вигляд, що працюють!

«Невже я не годжуся для свого місця?» – злякався король.

– Як гарно! – сказав він.

І всі придворні закивали головами і сказали:

– Ця тканина прекрасна, ваша величносте! Зшийте з неї вбрання до завтрашньої процесії!

І король надав кожному з шахраїв звання придворного ткача.

Цілу ніч шахраї вдавали, що знімають тканину з верстатів, ріжуть її ножицями, шиють голкою без нитки, і нарешті сказали, що вбрання готове!

– Поміряйте вбрання, ваша величносте! – сказали шахраї.

Король роздягнувся, і шахраї вдали, ніби надягають на нього нове вбрання, застібають камзол, поправляють мантию...

– Як вам личить! Як чудово сидить! – на один голос сказали придворні.

А король крутився перед дзеркалом.

– Я готовий до процесії, – сказав король.

Король крокував на чолі процесії, а люди на вулицях міста казали:

– Нове вбрання короля і справді неперевершене!

Ніхто не хотів зізнатися, що нічого не бачить, адже це означало б, що він або дурний, або сидить не на своєму місці.

– А король голий! – крикнув раптом якийсь малюк.

– Послухайте, що він говорить! Це каже невинна дитина! – сказав його батько.

І від одного до іншого почали передавати:

– Король голий! Малюк каже, що король голий!

– Король голий! – закричали нарешті всі люди.

Королю стало недобре: йому здалося, що люди мають рацію. Та він йшов іще поважніше, а камергери несли за ним шлейф, якого не існувало.

Стійкий олов'яний солдатик

Були колись двадцять п'ять олов'яних солдатиків. Рушниця на плечі, груди колесом, мундир червоний, відвороти сині, пуговки блищать... Чудові солдатики! Їх подарували маленькому хлопчикові на день народження. Хлопчик заплескав у долоні й заходився розставляти їх на столі.

Двадцять чотири були зовсім однакові, а двадцять п'ятий солдатик виявився одноногим. Його відливали останнім, і олова трохи не вистачило. Проте він і на одній нозі стояв так само твердо, як інші на двох.

На столі було багато іграшок. Та найкращим був картонний палац. Крізь його віконця можна було зазирнути всередину і побачити всі кімнати. Перед палацом лежало кругле люстерко – воно було наче справжнє озеро, і навколо нього стояли маленькі зелені дерева. По озеру плавали воскові лебеді.

Найгарнішою була хазяйка палацу. Вона теж була вирізана з картону. На ній була батистова спідничка, блакитний шарф, а на грудях – блискуча брошка.

Красуня стояла на одній ніжці, простягнувши вперед руки, – вона була танцівницею. Другу ніжку вона підняла так високо, що олов'яний солдатик вирішив, ніби красуня теж однонога.

«От би мені таку дружину!» – подумав він і причаївся за табакеркою, що стояла на столі.

Звідси солдатик чудово бачив прекрасну танцівницю, яка весь час стояла на одній ніжці й жодного разу навіть не похитнулася!

Уночі, коли всі люди полягали спати і в будинку стало тихо, іграшки влаштували бал. Навіть лускунчик заходився перекидатися, а грифель танцював на дошці, залишаючи на ній білі сліди! Здійнявся такий галас, що в клітці прокинулася канарка і почала балакати своєю мовою так швидко, як тільки могла, та ще й віршами.

Тільки одноногий солдатик і танцівниця не ворушилися.

Вона стояла на одній ніжці, а він застиг із рушницею, наче вартовий, і не відводив від красуні очей.

Пробило дванадцятку. І раптом розчинилася табакерка.

У цій табакерці сидів маленький злий троль. Він вистрибнув із табакерки й озирнувся навколо.

– Агов! – крикнув троль олов'яному солдатикові. – Танцівниця надто гарна для тебе!

Та олов'яний солдатик вдав, ніби нічого не чує.

– Гаразд, ти мене ще згадаєш! – сказав троль.

Уранці, коли діти прокинулися, вони знайшли одноногого солдата за табакеркою й поставили його на вікно.

Раптом вікно розчахнулося, і солдатик полетів із третього поверху вниз головою. У вухах засвистіло. Хвилини не минуло – і він уже стирчав із землі догори ногою. Хлопчик і служниця відразу ж кинулися шукати солдата, та скільки не нищпорили по землі, так і не знайшли. Звичайно, якби солдатик крикнув: «Я тут!» – його б відразу відшукали. Та він вважав негідним кричати на вулиці – адже він носив мундир і був солдатом.

І тут раптом почалася злива!

По вулиці розповзлися широкі калюжі, потекли швидкі ручаї. А коли нарешті дощ скінчився, прибігли двоє вуличних хлопчиків.

– Дивись, – сказав один із них. – Це олов'яний солдатик!.. Відправимо його в плавання!

Вони зробили з газети човник, посадили в нього олов'яного солдата і спустили в канавку.

Човник поплив, а хлопчики бігли поруч, плескаючи в долоні.

Вода в канаві так і вирувала після зливи! Човник то пірнав, то злітав на хвилю, то його кружило, то несло течією.

Олов'яний солдатик увесь тремтів, але тримався стійко, як і належить справжньому солдату.

І от човник занесло під широкий міст, і стало дуже темно.

Раптом з-під мосту вистрибнув великий водяний щур.

– Ти хто такий? – закричав він. – Покажи паспорт!

І він з усієї сили загрибав лапами, щоб наздогнати солдатика. Але човник несло так швидко, що навіть щур не міг наздогнати його. Нарешті олов'яний солдатик побачив попереду світло. Міст скінчився.

Але тут почувся такий гуркіт, що будь-хто злякався б. За мостом вода шумно падала донизу – просто до широкого бурхливого каналу!

Зупинитися було неможливо. Човник із олов'яним солдатиком винесло в канал. Хвилі кидали його то вгору, то вниз, але солдатик, як і раніше, тримався хоробро і навіть оком не змигнув.

Раптом човник закрутився на місці, зачерпнув воду бортом і незабаром заповнився водою до самого краю.

Врешті вода накрила солдатика з головою. Він приготувався гідно зустріти смерть.

Та раптом із води випірнула велика рибина і проковтнула солдатика разом із рушницею.

Темно було в шлунку риби, темніше, ніж під мостом! Та олов'яний солдатик і тут тримався стійко і ще міцніше стиснув рушницю. Так він пролежав досить довго.

Раптом рибина почала кидатися з боку в бік, пірнати, звиватися, стрибати й нарешті завмерла.

Ніби блискавка спалахнула в темряві.

Потім стало зовсім світло, і хтось закричав:

– Оце так! Олов'яний солдатик!

Виявляється, рибину спіймали, відвезли на ринок, потім вона потрапила до кухні. Куховарка розпорола їй черево, побачила олов'яного солдатика й понесла його до кімнати.

Усі мешканці будинку збіглися подивитися на мандрівника. Солдатика поставили на стіл, і – диво! – він побачив ту саму кімнату, того самого хлопчика... На столі так само височів картонний палац, на порозі якого стояла красуня танцівниця...

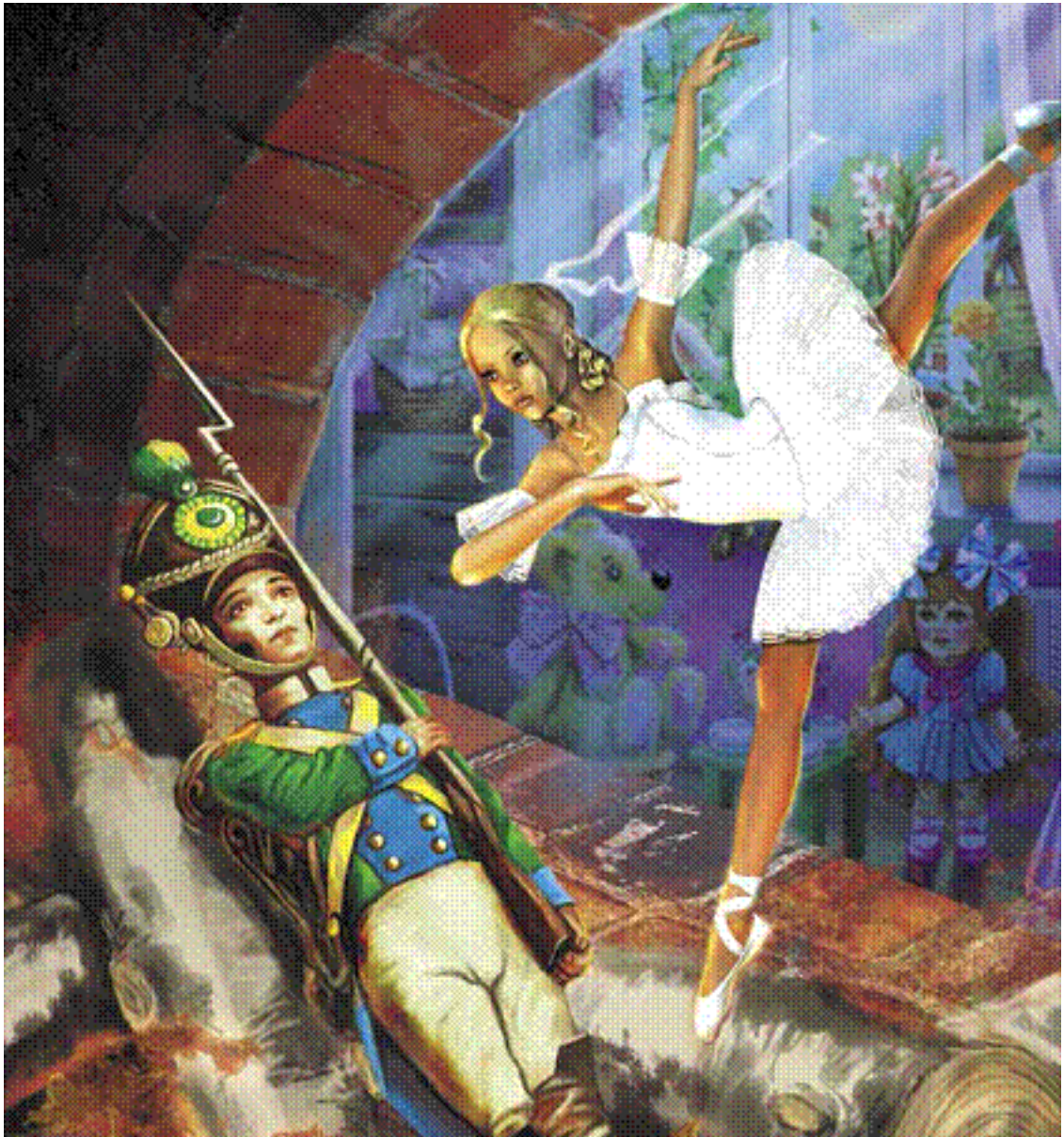
Олов'яний солдатик, не моргаючи, дивився на танцівницю, танцівниця дивилася на нього, і обидва мовчали.

Раптом найменший хлопчик схопив його й невідомо чому кинув просто до комину. Мабуть, це були каверзи злого троя з табакерки.

У комині палали дрова, і олов'яному солдатикові стало дуже спекотно. Він відчував, що горить. Барви збігли з його обличчя, він увесь вилиняв...

Але і у вогні він тримався прямо, міцно стискав рушницю і не відводив очей від своєї красуні. А танцівниця дивилася на нього. Солдатик відчував, що тане...

Двері до кімнати розчахнулися, протяг підхопив прекрасну танцівницю, і вона пурхнула просто в комин до олов'яного солдатика. Полум'я охопило її – і кінець. І олов'яний солдатик зовсім розплавився.

Наступного дня служниця вигрібала з комину попіл і знайшла грудочку олова, схожу на сердечко, і обгорілу брошку.

От і все, що лишилося від стійкого олов'яного солдатики і красуні танцівниці.

Вільгельм Гауф

Карлик Ніс

Водному великому місті жив із дружиною Ганною один швець. Цілий день він сидів на розі вулиці, лагодив черевики й робив нові.

Дружина його торгувала садовиною й городиною, і покупців у неї було багато, бо вона вміла краще за всіх розкласти й показати свій товар. Вони мали сина, вродливого хлопчика, який зазвичай допомагав жінкам і кухарям донести куплене додому.

Господарям цих кухарів подобалося, коли в дім приводили такого вродливого хлопчика, і вони завжди щедро його обдаровували.

Одного разу шевцева дружина сиділа, як звичайно, на ринку. Перед нею стояло кілька кошиків з овочами, травами та насінням, ранніми грушами, яблуками й абрикосами. Як об – так звали хлопчика – сидів поруч із нею й вигукував:

– Егей, панове, подивіться, яка чудова капуста, як дивовижно пахнуть оці прянощі! Ранні груші, господині, ранні яблука та абрикоси! Купуйте!

Повз них проходила якась стара жінка, обдерта, обшарпана. У неї було маленьке личко, усе в зморшках, червоні очі й гачкуватий довгий ніс. Вона йшла, спираючись на довгий костур, накульгуючи та шкандибаючи.

Шевцева дружина вже шістнадцять років щодня сиділа на ринку, та жодного разу не бачила цієї старої.

– Погляньмо на травки, чи є в тебе те, що мені потрібне, – сказала стара і, порпаючись своїми коричневими, потворними руками в кошику з травами, почала витягати звідти довгими пальцями жмутки, що були так гарно складені, а тоді підносити їх один за одним до носа та обнюхувати з усіх боків.

У шевцевої дружини надривалося серце, коли вона дивилася на те, як обходила з її рідкісними травами ця баба. Але вона не наважувалася нічого сказати, бо перевірити крам – право покупця, а крім того, вона чомусь боялася старої. Переривши весь кошик, та пробурмотіла:

– Сміття, а не товар. Хіба ж так було п'ятдесят років тому! Сміття, а не товар!

– Та ти ж просто безсовісна баба! – вигукнув Якоб. – Спершу ти запускаєш свої брудні пальці в чудові трави і мнеш їх, тоді підносиш до свого довгого носа, після чого нікому, хто це бачив, не захочеться їх купувати, а тепер ти ще називаєш наш товар сміттям! Але ж кухар самого герцога все купує в нас!

Стара скоса глянула на нього, гидко засміялась і хрипко сказала:

– Тобі, значить, не подобається мій ніс, мій красивий довгий ніс? Ну що ж, і в тебе виросте на обличчі такий самий – аж до підборіддя.

Із цими словами вона взялася до кошика, де лежала капуста. Беручи в руку найгарніші білі головки, вона стискала їх так, що вони аж рипіли, тоді кидала їх абияк назад у кошик і знову казала:

– Сміття, а не товар!

– Не труси так гидко головою! – злякано крикнув хлопчик. – Адже шия в тебе не товща за качан, чи довго їй переломитися?

– Тобі не подобаються тонкі шиї? – пробурмотіла стара зі сміхом. – Ну що ж, ти й зовсім не матимеш шиї; голові доведеться ввійти в плечі, щоб не звалитися з тільця.

– Досить вам верзти дурниці! – сказала шевцева дружина. – Якщо ви хочете щось купити, то покваптеся.

– Гаразд! – вигукнула стара, кинувши на неї лютий погляд. – Я куплю в тебе ці шість головок капусти. Але дозволь своєму синочкові принести мені товар додому. Я заплачу йому.

Хлопчик не хотів іти з нею й заплакав. Але мати суворо наказала йому віднести капусту і не покладати такий тягар на стару слабку жінку. Він скорився й пішов за старою з ринку.

У віддаленій частині міста вона нарешті зупинилася біля трухлявої хижі.

Вийнявши з кишені старий іржавий гачок, вона спритно вставила його в маленьку замкову щілину, і двері зі скреготом відчинились. А всередині стеля та стіни були мармурові, начиння – з найкращого чорного дерева з прикрасами із золота й каміння, а підлога – скляна і така гладенька, що хлопчик послизнувся і впав. А стара вийняла з кишені срібну сопілочку і дмухнула в неї. Тієї ж миті сходами спустилися кілька морських свинок. Ходили вони рівно, на двох лапках, узутих у горіхові шкаралупки, а вдягнені були по-людськи і навіть носили модні капелюхи.

– Де ви поділи мої черевики? – крикнула стара й почала лупцювати їх палицею. – Чи довго мені ще так стояти?

Свинки швидко побігли сходами вгору й повернулися з двома шкаралупами кокосового горіха, вистеленими всередині шкірою, які спритно взули старій на ноги.

Тепер її кульгавості та шкандибання наче й не було. Вона відкинула палицю і заковзала скляною підлогою, тягнучи за собою за руку Якоба. Нарешті вона зупинилася в кімнаті, що нагадувала кухню.

– Сідай, – сказала стара, притиснувши хлопчика до кутка одного з диванів і поставивши перед ним стіл так, аби Якоб уже не міг вибратися. – Тепер я маю дати тобі щось у винагороду. Я зварю такого супчику, який запам'ятається тобі на все життя.

Вона знову дмухнула в сопілочку, і з'явилася сила морських свинок. На них були фартухи, а за поясами стирчали ополоники та кухонні ножі. Тоді прибігла ціла ватага білок. На них були широкі турецькі штани та зелені оксамитові шапочки, вони ходили на задніх лапах. Це були, напевно, кухарчата. От зринуло полум'я, от щось закуріло й закипіло на сковорідці, і приємний запах розійшовся кімнатою.

У горщику забулькало й закипіло, з нього пішла пара, і піна побігла у вогонь. Стара зняла горщик, вилила вариво у срібну миску й поставила її перед Якобом.

Суп був чудовим на смак. Він пахтів травами та прянощами, був кисло-солодкий і дуже міцний.

Коли Якоб доїдав останні краплі цього чудового супу, морські свинки запалили арабські пахощі, і кімнатою попливли синюваті клуби диму. Запах п'янив хлопчика, і нарешті він заснув на дивані старої.

Йому снилося, ніби стара зняла з нього одяг і начепила на нього білячу шкурку. Тепер він міг, як білка, стрибати й лазити. Він дружив з іншими білками та морськими свинками і служив із ними в старої. Спершу він мав змащувати олією й натирати до блиску кокосові шкаралупи, які баба взувала замість черевиків.

Приблизно за рік, снилося йому, він мав іще з кількома білками ловити порошинки в сонячних променях і просіювати їх крізь тонесеньке волосяне сито. Стара вважала порошинки найніжнішою річчю на світі, і хліб для неї пекли з порошинок.

Іще за рік його було переведено до слуг, які збирали старій воду для пиття. Білки, і з ними Якоб, мали вичерпувати шкаралупками лісових горіхів росу із троянд, і саме вона слугувала старій питною водою. А оскільки пила стара дуже багато, робота у водоносів була важка.

За рік його приставили обслуговувати будинок. Його обов'язком було утримувати в чистоті підлогу. А що підлога була зі скла і будь-яка цяточка на ній впадала в око, робота ця була зовсім не легка. Доводилося терти підлогу щітками і, прив'язавши до ніг старі сукнинки, ковзати на них по кімнаті.

На п'ятий рік його нарешті перевели на кухню. Це було почесне місце, отримати яке можна було лише після тривалого випробування. Якوب почав там кухарчуком і, дослужившись до старшого паштетника, набув такої надзвичайної майстерності й такого досвіду в усіх кухонних справах, що сам собі дивувався. Найскладніші страви, паштети з двоохсот складників, супи відразу з усіх трав, що ростуть на землі, – усе він умів готувати швидко та смачно.

Так на службі в старій минуло сім років.

І от одного разу вона наказала йому обпатрати курочку, начинити її травами й засмажити до свого приходу. Якоб зробив це за всіма правилами мистецтва: скрутив курочці шию, обдав її окропом, спритно обскуб, тоді пошкріб шкіру, щоб та зробилася гладенькою й ніжною, і вичинив її. Потім він почав збирати трави для начинки. Але в коморі, де зберігалися трави, він помітив цього разу стінну шафку з напіввідчиненими дверцятами, якої ніколи досі не зауважував. Хлопець із цікавістю підійшов ближче, і в шафці виявилось багато кошичків, від яких ішов сильний приємний запах. Він відкрив один із них і знайшов травку якогось особливого вигляду й кольору. Листя і стебла були синювато-зелені, а квітка маленька, вогненно-червона з жовтою облямівкою. Він уважно роздивився квітку, обнюхав її, і виявилось, що квітка ця виділяє той самий духмянний запах, яким колись пахнув йому зварений старою суп. Але запах був такий духмянний, що Якоб почав чхати, чхав усе дужче й нарешті прокинувся.

Лежачи на дивані старій, він здивовано роззирнувся довкола. «Бувають же такі яскраві сні! – сказав він собі. – Ладен запрягтися, що я був нещасною білкою, товаришем морських свинок, але при цьому великим кухарем. Ну й посміється ж мати, коли я все їй розповім! Але, напевно, вона й посварить мене за те, що я заснув у чужому домі, замість того, щоб допомагати їй на ринку».

Із цими думками він підвівся, бажаючи піти. Усе тіло його, однак, зовсім затерпло від сну, особливо потилиця, він просто не міг як слід поворушити головою.

Коли він прийшов на ринок, мати сиділа на своєму місці і в кошику в неї було ще досить багато овочів, отже, спав він недовго. Але йому здалося, що вона дуже засмучена: вона не закликала покупців і сиділа, підперши голову рукою.

Нарешті він набрався духу, підкрався до неї ззаду, лагідно поклав руку їй на плече і сказав:

– Матінко, що з тобою? Ти сердита на мене?

Жінка обернулася до нього й одразу відсахнулась.

– Чого тобі треба, гидкий карлику? – вигукнула вона. – Іди геть! Терпіти не можу таких жартів.

– Та що з тобою, матінко? – спитав Якоб злякано.

– Іди своєю дорогою! – сердито відповіла Ганна. – У мене ти нічого не заробиш своїм кривлянням, бридка потворо!

«Далєбі, Бог відібрав у неї розум!» – подумав хлопчина.

– Схаменись, мила матінко, я ж твій син, твій Якоб.

– Погляньте-но на цього гидкого карлика! – звернулася Ганна до сусідки. – Він сміється з мого горя. Безсовісний!

Тут сусідки почали на всі заставки лаяти його за те, що він сміється з горя бідолашної Ганни, у якої сім років тому вкрали красеня хлопчика, і грозитися, що коли він не забереться, вони накинуться на нього й подрпають.

Бідолашний Якоб не знав, що йому про все це й думати. Адже він трохи поспав і повернувся, а мати й сусідки кажуть про якісь сім років! І називають його бридким карликом!

Очі його наповнилися слізьми, і він засмучено подибав до хижі, де шевцював його батько. Дійшовши до шевцевої халупи, він став біля дверей. Майстер був такий зайнятий

роботою, що не помітив його. Але, випадково глянувши потім на двері, він упустив на підлогу черевик, дратву та шило і скрикнув:

– Боже мій, що це?

– Доброго вечора! – сказав Якоб, заходячи в лавку. – Як вам живеться?

– Погано! – відповів батько, не впізнаючи Якоба. – Справа в мене перестала йти на лад. Я старішаю, а підмайстер мені не по кишені.

– Хіба ви не маєте сина, який міг би допомагати вам у роботі? – спитав Якоб.

– Мав я сина, звали його Якоб, зараз це був би хлопець двадцяти років, який іще й як зміг би мені допомагати. Уже в дванадцять років він був послужливим та спритним і на ремеслі вже знався, та й із себе був гарний. Він приманив би мені таких замовників, що я скоро перестав би лагодити дрантя, а шив би тільки нове взуття!

– Де ж він? – із тремтінням у голосі спитав Якоб.

– Бог знає, – відказав той. – Сім років тому його вкрали в нас на ринку. Пам'ятаю, як дружина прийшла додому з плачем і кричала, що чекала на хлопчика весь день, скрізь шукала його й не знайшла. Прийшла на ринок якась потворна баба й купила стільки, що їй самій не донести. Моя дружина послала з нею нашого хлопчика і більше його не бачила. Ми оголосили про зникнення, ходили по будинках, розпитували. Усе марно. І ту жінку теж ніхто не знав. Але одна старезна баба сказала, що це була зла фея Травознайка, що раз на п'ятдесят років приходить до нашого міста на закупи.

Хлопчик зрозумів, що не сон бачив, а сім років прослужив у злої феї. Сім років юності вкрала в нього стара, а що він отримав натомість? Навчився чистити черевики з кокосового горіха та мити скляну підлогу! Пізнав усі таємниці кухні! Він мовчав кілька хвилин. Нарешті батько спитав його:

– Чи не бажаєте ви замовити в мене що-небудь? Наприклад, пару черевиків або футляр для вашого носа?

– Дався ж вам мій ніс, – сказав Якоб. – Нащо мені футляр для нього?

– Що ж, – відказав швець. – Це як кому до смаку. Але якби в мене був такий страшний ніс, я замовив би футляр для нього з лакованої шкіри. Щоправда, знадобився б не менш ніж лікоть шкіри, зате ви були б чудово захищені! А так ви, напевно, вдаряєтеся носом об кожен одвірок.

Хлопчик зацікавився від жаху й помацав свій ніс. Ніс був товстий і добрих дві п'яді завдовжки! Отже, і вигляд його змінила стара. Ось чому його не впізнала мати, ось чому його обзивали гидким карликом!

– Майстре, – сказав він, ледь не плачучи, шевцеві, – чи немає в вас поблизу дзеркала, щоб мені подивитися на себе?

– Молодий пане, – суворо відказав батько, – не така у вас зовнішність, аби зробити вас марнославною, і ви не маєте причини ненастанно дивитися на себе в дзеркало.

– О, дайте мені все-таки поглянути в дзеркало! – вигукнув Якоб. – Марнославство тут ні до чого.

– Облиште, я не маю дзеркала. У дружини, правда, є маленьке, але я не знаю, де воно. На тому боці вулиці живе цирульник, він має дзеркало вдвічі більше, ніж ваша голова.

Із цими словами батько м'яко виштовхнув його за поріг, замкнув за ним двері та знову сів за роботу. А Якоб попрямував до цирульника, якого добре знав у давні часи.

– Доброго ранку! – сказав він. – Будьте ласкаві, дозвольте мені поглянути у ваше дзеркало.

– Із задоволенням, ось воно, – вигукнув цирульник. – Який ви красунчик!

Якоб підійшов до дзеркала й роздивився себе. На очах у нього з'явилися сльози. Очі його зробилися маленькими, як у свині, ніс був величезний і нависав над ротом та підборіддям, шия, здавалося, геть зникла, бо голова його зовсім увійшла в плечі й лише з величез-

ним болем поверталася праворуч і ліворуч. Зросту він був усе такого самого, як сім років тому, коли мав дванадцять літ. Але він виріс у ширину, спина та груди дуже випнулися і нагадували невеличкий, але туго напханий мішок. Цей товстий тулуб сидів на маленьких слабких ніжках, яким, здавалося, був не під силу такий тягар. Але тим довгими здавалися руки, що звисали в нього з плечей. Кисті їх були грубі, жовтувато-коричневі, пальці довгі, і, добре витягнувши їх, він міг дістати ними до підлоги, не нахиляючись. Як об перетворився на потворного карлика.

Тепер він згадував той ранок, коли до кошиків його матері підійшла ця стара. Усім, що він тоді вилаяв у ній, наділила вона його, і тільки шию зовсім знищила.

Спотворивши Якобу зовнішність, лиха жінка не завдала, однак, жодної шкоди його розуму, але думав і відчував він уже не так само, як сім років тому. За цей час він зробився, здавалося йому, мудрішим, розумнішим. Він сумував не за своєю втраченою красою, а лише через те, що його, як собаку, прогнали від батькових дверей. Він вирішив іще раз спробувати щастя в матері.

Якоб пішов до неї й попросив її вислухати його спокійно. Він нагадав матері той день, коли він пішов зі старою, всілякі дрібні випадки зі свого дитинства, тоді розповів, як сім років служив у вигляді білки у феї і як та перетворила його на потвора за те, що він тоді облаяв її. Шевцева дружина не знала, що їй і думати. Усе, що він розповідав про своє дитинство, було правдою. Дивлячись на нього, вона відчувала відразу до потворного карлика й не вірила, що він може бути її сином. Нарешті вона вирішила, що найкраще – поговорити про це з чоловіком. Вона збрала кошики і звеліла Якобові йти з нею.

– Ця людина, – сказала вона чоловікові, – каже, що він наш зниклий син Якоб. Він розповів мені, як його вкрали в нас сім років тому і як його зачаклувала якась фея.

– Он як? – перебив її зі злістю швець. – Усе це я розповів йому годину тому, і він пішов морочити тебе! Ну зажди, я його розчаклюю!

Він схопив в'язку ременів, які щойно нарізав, і почав хльоскати ними по горбатій спині й довгих руках Якоба, та так, що той закричав від болю й побіг геть.

Нещасному карликові за весь день не вдалося ні поїсти, ні попити, а ночувати довелося на твердих і холодних церковних сходах.

Наступного ранку Якоб замислився про те, чим йому жити. Тут раптом йому подумалося, що він досяг успіхів у кухарському ремеслі.

Герцог, що правив цією країною, був відомий ненажера та ласун. До його палацу й попрямував Якоб. Він зажадав зустрітися з головним кухарем. Воротарі засміялися й повели його через передні двори до наглядача палацу.

Той насилу стримався від сміху, коли побачив маленького чоловічка, але взяв його за руку та відвів до покоїв головного кухаря.

– Ваша милосте, – сказав там карлик, низько вклонившись, – чи не потрібен вам майстерний кухар?

Головний повар вибухнув гучним реготом.

– Це ти кухар? – вигукнув він. – Та щоб тільки поглянути на плиту, тобі довелося б стати навшпиньки й добре витягти шию!

– Хіба шкода пари яєчок, сиропу й вина, борошна та прянощів? – сказав Якоб. – Дозвольте мені приготувати яку-небудь смачну страву!

– Ну що ж! – вигукнув головний кухар. – Ходімо.

За кухню слугувало просторе приміщення. У двадцяти плитах постійно палав вогонь, між ними текла прозора вода, де утримувалася жива риба, у шафах із мармуру та коштовного дерева були розкладені припаси, а ліворуч і праворуч розташовувалися десять зал, де було зібрано всі ласощі заходу і сходу. Челядь бігала туди й сюди, гримотіла казанами та сковорідками. Та коли до кухні ввійшов головний кухар, усі завмерли.

– Що замовив герцог на сніданок? – спитав головний кухар.

– Данський суп і червоні гамбурзькі фрикадельки!

– Ти чув, чого хоче герцог? – спитав головний кухар. – Чи візьмешся ти приготувати ці складні страви? Правда, з фрикадельками тобі не впоратися, це наш секрет.

– Немає нічого складного! – відповів карлик, який, коли був білкою, часто готував ці наїдки. – Для супу хай мені дадуть такі трави й такі прянощі, кабанячого сала, корінців і яєць. А для фрикадельок, – сказав він тихіше, – мені потрібні різні види м'яса, трохи вина, качиний жир, імбир і трава, яку називають «шлунковою радістю».

– У якого чарівника ти навчався? – вигукнув здивовано головний кухар. – Ти назвав усе правильно, а про травичку «шлункова радість» ми й самі не знали! Почнімо, однак, випробування!

Усе необхідне розставили на плиті. Але карлик ледве діставав до плити носом. Тому зсунули кілька стільців, поклали на них мармурову дошку й уже потім запросили диво-чоловічка почати куховарити. Покінчивши з приготуваннями, він звелів поставити обидва казани на вогонь і варити доти, доки він не гукне. Тоді він почав рахувати і, дорахувавши до п'ятисот, гукнув:

– Досить!

Казани зняли з вогню. Особистий кухар наказав кухарчукові подати золоту ложку, сполоснув її в проточній воді й передав головному кухареві. Той зачерпнув із казанів, скуштував, замружився, прицмокнув від задоволення язиком і сказав:

– Чудово! Чи не скуштуєте й ви ложечку, палацовий наглядачу?

Той скуштував і був у захваті.

Кухар теж пригубив, після чого шанобливо потиснув карликові руку і сказав:

– Ти майстер своєї страви. Так, травичка «шлункова радість» надає страві особливої привабливості.

Страви відіслали герцогові. А головний кухар повів карлика до своєї кімнати й почав із ним розмову. Але тут з'явився посланець і покликав головного кухаря до герцога. Той швидко вдягнув святкову одіжку й пішов за посланцем.

Герцог мав дуже задоволений вигляд.

– Послухай, головний кухарю, – сказав герцог, – хто готував мій сніданок сьогодні? Таким добрим він ніколи не бував, відтоді як я сиджу на троні моїх предків.

Головний кухар розповів про все. Герцог дуже здивувався, звелів покликати до себе карлика й почав розпитувати його, хто він і звідки. Той сказав, що зараз він не має ні батька, ні матері і що куховарити він навчився в однієї старої жінки.

– Якщо ти залишишся в мене, – сказав герцог, – я платитиму тобі п'ятдесят дукатів на рік, святкове вбрання й понад те дві пари штанів. У моєму палаці всі отримують імена від мене, ти зватимешся Ніс.

Карлик Ніс упав навколішки перед герцогом й обіцяв служити вірою та правдою.

Герцог їв тепер замість трьох разів на день п'ять разів, аби як слід насолодитися майстерністю свого маленького слуги, й ніколи не висловлював невдоволення.

Дехто з найвельможніших мужів домагалися в герцога дозволу, щоб їхні слуги брали уроки в карлика на кухні, що приносило чималі гроші, бо кожен платив за день по півдуката.

Так прожив Ніс майже два роки, і тільки думка про батьків засмучувала його. Якось уранці він пішов пошукати важких ситих гусей. Роздивляючись товар, він уже кілька разів пройшовся туди-сюди. Його вигляд не лише не спричиняв тут реготу та глузувань, а й викликав у всіх повагу. Адже в ньому впізнавали знаменитого особистого кухаря герцога.

І от він побачив жінку, що сиділа аж у кінці ряду, в кутку. Вона також продавала гусей, але не розхвалювала свого товару й не закликала покупців. Підійшовши до неї, він купив

трьох гусей разом із кліткою, закинув її на свої широкі плечі й рушив назад. Аж тут йому здалося дивним, що одне з гусей сиділо тихенько, зітхаючи й постогнуючи, наче людина.

– Гуска прихворіла, – сказав собі під ніс карлик, – треба швидше прикінчити її й вичинити.

Але гуска відповіла дуже чітко й голосно:

– Якщо ти мене штрикнеш,
То тебе я ущипну.
Якщо скрутиш мені шию,
Зажену тебе в труну.

– Оце так! – вигукнув Ніс. – Вона вміє розмовляти? Ладен закластися, що вона не завжди носила це пір'я.

– Ти маєш рацію, – відповіла гуска. – Ніхто не думав, що Мімі, дочка великого Веттербока, закінчить свої дні на герцогській кухні!

– Заспокойтеся, люба Мімі, – утішив її карлик. – Я відведу вас пташник у власних покоях. Кухонній прислузі я скажу, що відгодовую гуску для герцога особливими травами. І щойно випаде нагода, я випущу вас.

Гуска зі слізьми подякувала йому. Карлик зарізав двох інших гусей, а для Мімі побудував окремий пташник під тим приводом, що готує її для герцога особливим чином. Щойно в нього випадав вільний час, він ходив поговорити з нею і втішити її. Гуска була дочкою чарівника Веттербока. Той посварився з однією старою феєю, яка, щоб помститися, перетворила його дочку на гуску й перенесла сюди. Коли карлик Ніс розповів їй свою історію, Мімі сказала:

– Усе свідчить про те, що ти зачарований за допомогою трав, а це означає, що ти можеш зняти з себе чари, якщо відшукаєш ту траву, яку вибрала фея, коли тебе зачаровувала.

Це було для нього слабкою втіхою: де він міг відшукати ту траву? Але він подякував Мімі й трохи підбадьорився.

У цей час у гості до герцога приїхав сусідський князь, його друг. Тому герцог закликав до себе свого карлика Носа і сказав йому:

– Ти маєш показати, чи вірний ти слуга мені та чи майстер ти своєї справи. Цей князь, як відомо, великий знавець тонкої кухні. Подбай про те, аби на моєму столі щодня з'являлися такі наїдки, щоб він дивувався все дужче й дужче. Не смій жодну страву, поки він тут, подавати двічі.

– Хай буде по-твоєму, пане! – відповів, уклонившись, карлик. – Князь залишиться задоволеним.

Карлик Ніс доклав усе своє вміння. Чужоземний князь гостював у герцога вже два тижні. Вони харчувалися не менш як п'ять разів на день, і герцог був задоволений мистецтвом карлика. На п'ятнадцятий день герцог звелів покликати карлика до столу, відрекомендував його своєму гостеві та спитав того, чи задоволений він карликом.

– Ти чудовий кухар, – відповів князь. – Але чому ти досі не подаєш до столу справжню королівську страву – паштет «Королівський»?

Карлик дуже злякався: він ніколи не чув про цей паштет. Але відповів:

– О пане! Я сподівався, що ти ще довго перебуватимеш у нашій столиці, тому й не квапився з цією стравою. Адже чим кухареві й пошанувати тебе на прощання, як не царем паштетів?

– Он як? – сказав, сміючись, герцог. – А як на мене, то ти, видно, хотів дочекатися моєї смерті, щоб уже тоді мене й пошанувати. Адже й мені ти жодного разу не пропонував цього паштету. Завтра ти маєш подати його на стіл.

– Нехай буде по-твоєму, пане! – відповів карлик.

Карлик не знав, як приготувати цей паштет. Він пішов до своєї кімнатки й заплакав. Гуска Мімі підійшла до нього і спитала про причину його сліз.

– Не плач, – сказала вона, почувши про паштет «Королівський». – Цю страву часто подавали в мого батька, і я приблизно знаю, що для неї треба. Ти візьмеш оце й оце, стільки і стільки, й хоча це не зовсім усе, що потрібне насправді, у твоїх панів, напевно, не такий тонкий смак.

Карлик підскочив від радості й узявся готувати паштет. Спочатку він зробив трохи на пробу, вийшло дуже смачно, і головний начальник кухні, якому він дав скуштувати, знову почав хвалити його велику майстерність.

Наступного ранку він запік паштет у великій формі й теплим, просто з вогню, послав його до столу, прикрасивши таріль гірляндами з квітів. А сам одягнув свою найкращу святкову одягу й пішов до їдальні. Коли він увійшов, головний розрізач саме розрізав паштет і подавав його на срібній лопатці герцогу та його гостеві. Герцог відкусив чималий шматок, звів очі до стелі та сказав, проковтнувши:

– Мій карлик – цар кухарів! Чи не так, любий друже?

Гість відкусив кілька маленьких шматочків і глузливо посміхнувся.

– Приготовано досить стерпно, – сказав він, відставляючи тарілку, – але все-таки це не справжній «Королівський».

Герцог наморщив лоба й почервонів від сорому та гніву.

– Ах ти, собако-карлику! – вигукнув він. – Як смієш ти так чинити зі своїм паном? Чи не відрубати тобі голову на покарання за погане куховарство?

– Зласкавтеся! – вигукнув карлик, падаючи навколішки. – Скажіть, чого бракує в цій страві? Не прирікайте мене на смерть через якусь там жменьку м'яса чи борошна.

– Від цього тобі буде мало пуття, любий Носе, – відказав чужоземець зі сміхом. – Не вистачає травиці, якої тут і не знають. Без неї в паштеті немає гостроти, і твоєму панові ніколи не їсти його в такому вигляді, як їм я.

– І все ж я його їстиму! – вигукнув герцог, люто блискаючи очима. – Присягаюся своєю честю, завтра я покажу вам або паштет, або голову цього хлопчини, прибиту до воріт мого палацу! Іди, даю тобі добу!

Карлик, плачучи, пішов до своєї кімнати й поскаржився гусці на долю, кажучи, що йому не минути смерті.

– Якщо річ тільки в цьому, – сказала Мімі, – то я тобі допоможу. Мій батько навчив мене розпізнавати всі трави. В іншу пору ти, може, й не уникнув би смерті, але зараз місяць уповні, а та травиця цвіте саме в цей час. Та скажи мені, чи є неподалік від палацу старі каштанові дерева?

– Так! – із полегкістю відповів Ніс. – Біля озера, за двісті кроків від палацу, їх повно.

– Лише біля старих каштанів цвіте ця травиця, – сказала Мімі. – Не гаймо часу й ходімо шукати те, що тобі потрібне.

Він узяв її на руки й пішов із нею до воріт палацу. Але воротар заступив йому дорогу і сказав:

– Милий мій Носе, випускати тебе з палацу заборонено. Я дістав суворий наказ.

– Але ж до саду мені можна вийти? – спитав карлик. – Пошли когось зі своїх помічників до наглядача палацу і спитай, чи не можна мені пошукати всіляких трав.

Воротар так і зробив, і дозвіл було дано. Сад був обнесений високою стіною, і про те, щоб утекти звідти, не могло бути й мови. Вийшовши з воріт, Ніс опустив гуску на землю, і вона швидко пішла поперед нього до озера, де росли каштани. Гуска все обнишпорила під усіма каштанами, перевернула дзьобом кожен травинку, але нічого не знайшла. Уже сутеніло, і розрізнати довколишні предмети ставало важче.

Тут погляд карлика впав на другий берег озера, і він гукнув:

– Подивися, там, за озером, є ще одне велике старе дерево. Ходімо туди й пошукаймо!

Каштанове дерево відкидало велику тінь, навколо було темно і майже нічого не можна було вже роздивитись.

Але раптом гуска зупинилася, залопотіла від радості крилами, тоді хутко занурилася головою у високу траву і, щось зірвавши, граційно подала те дзьобом враженому Носові зі словами:

– Це та сама травиця, і тут її багато, тож тобі ніколи її не бракуватиме.

Карлик замислено роздивлявся травицю. Вона поширювала солодкий аромат, що мимоволі нагадав йому сцену його перетворення. Листя й стебла були синювато-зелені, а квітка – червона з жовтими краями.

– Яке диво! – вигукнув він нарешті. – Я думаю, це та сама трава, що обернула мене на потвору. Чи не спробувати мені щастя?

– Не зараз, – порадила гуска. – Візьми з собою жмуток цієї трави, ми підемо до твоєї кімнати, зберемо твої гроші й усе твоє добро, а вже тоді перевіримо дію трави!

Вони пішли до його кімнати, і серце карлика голосно стукотіло від нетерпіння. Зв'язавши у вузол п'ятдесят чи шістдесят дукатів, які він накопичив, а також трохи одягу та взуття, він запхнув ніс глибоко в траву і вдихнув її аромат.

Тут усі його суглоби почали витягатись і тріщати, він відчув, як голова його вилазить із плечей. Скосивши очі на свій ніс, він побачив, що той робиться дедалі меншим. Його спина та груди почали вирівнюватись, а ноги стали довшими.

– Який ти високий, який вродливий! – вигукнула гуска.

Якоб дуже зрадів, але й радість не дозволила йому забути, як він зобов'язаний Мімі. Хоча йому кортіло вирушити до батьків, він подолав це бажання і сказав:

– Кому, як не тобі, я маю дякувати за це? Без тебе я не знайшов би цієї трави і зберіг би потворну подобу, а то й помер би під сокирою ката.

Я не залишуся перед тобою в боргу – доправлю тебе до твого батька. Він, чарівник, розчаклує тебе враз.

Гуска заплакала від радості. Якоб щасливо вийшов із палацу з гускою невідомим і вирушив на батьківщину Мімі.

Веттербок розчаклував свою дочку й відпустив Якоба з багатими дарунками. Юнак повернувся до свого рідного міста, і його батьки впізнали в ньому свого зниклого сина, а на подарунки, отримані від Веттербока, він купив собі крамничку, розбагатів і був щасливим.

А в герцоговому палаці здійснювся переполох. Адже наступного дня, коли герцог забавив дотриматися своєї клятви й відрубати голову карликові, виявилось, що того наче водою змило. Тоді князь заявив, що герцог потай, аби не втратити свого найкращого кухаря, допоміг карликові зникнути, і звинуватив герцога в тому, що він не додержує свого слова. Через це між володарями спалахнула жорстока війна, відома під назвою Трав'яної. Коли було укладено мир, його назвали Паштетним, бо на честь примирення князів кухар приготував «Королівський» паштет, і страва дуже сподобалася герцогові.

Маленький Мук

Колись жив чоловік на ймення Маленький Мук. Він був маленький і тендітний, але на його тулубі сиділа голова набагато більша, ніж в інших людей. Він мешкав сам-один у великому будинку. Виходив він лише раз на місяць. Вечорами часто бачили, як він походить своїм дахом. Кожен вихід Маленького Мука був для нас святом. Ми збиралися перед його будинком і чекали, доки він з'явиться. Коли відчинялися двері й показувалася велика голова з іще більшим тюрбаном, а вже по тому й уся фігурка, вбрана в потертий халатик, просторі шаровари та широкий пояс, на якому висів довгий кинджал, ми кидали вгору шапки й витанцювували навколо нього, як шалені. А Маленький Мук поважно кивав нам головою на знак вітання та йшов по вулиці повільним кроком. При цьому він човгав ногами, адже в нього були великі, просторі черевики, яких я ще ніколи не бачив. Ми, хлопчаки, завжди бігли за ним і кричали: «Блоха Мук, блоха Мук!»

На сором мені, я часто смикав його за халатик, а одного разу наступив іззаду на його великі черевики, так що він навіть упав. Але мені стало не до сміху, коли я побачив, що Маленький Мук попрямував до будинку мого батька. Він пробув там якийсь час. Я причаївся за дверима й побачив, як Мук вийшов із будинку в супроводі мого батька, який шанобливо підтримував його за руку й попрощався з ним біля дверей, низенько розкланявшись. На душі в мене було неспокійно, тому я довго залишався у своїй схованці. Нарешті голод, якого я боявся дужче від побоїв, змусив мене вийти звідти.

— Ти, я чув, скривдив доброго Мука? — сказав батько дуже суворо. — Я розповім тобі історію цього Мука, і ти більше не знущатимешся з нього. Але спершу й після того ти отримаєш звичайну порцію.

Звичайну ж порцію складали двадцять п'ять ударів. Відлічивши їх, батько розповів мені про Маленького Мука.

Батько Маленького Мука був тут, у Нікеї, чоловіком шанованим, але бідним. Але якось старий упав, розбився й помер, залишивши Маленького Мука в бідності та без освіти. Жорстокі родичі, що їм померлий був винен більше, ніж зміг заплатити, вигнали хлопчика з дому. Маленький Мук попросив лише вбрання свого батька, і його віддали. Батько його був кремезний, сильний чоловік, тому його вбрання не було Мукові до мірки. Мук просто обрізав те, що було надто довгим, і все вдягнув на себе. Але він забув, що одяг треба і звузити, от звідси й незвичайність його вбрання. Великий тюрбан, широкий пояс, просторі шаровари, синій халатик — усе це батькові речі, що їх він відтоді й носить. Заткнувши за пояс дамаський батьків кинджал і взявши палицю, він вийшов за ворота.

Якщо Мук бачив на землі скельце, що блищало на сонці, він неодмінно підбирав його, вірячи, що воно перетвориться на алмаз. Якщо ж бачив удалині блискучу баню мечеті або озеро, він поспішав до них, думаючи, що опинився в чарівній країні. Але зблизька міражі зникали, і скоро його втома та шлунок, який бурчав від голоду, нагадували Маленькому Муку, що він досі перебуває в країні смертних. Так ішов він два дні. Польові плоди були його єдиним харчем, тверда земля — постілля. Третього ранку він побачив із пагорба велике місто. Та хоча здавалося, що місто зовсім близько, він дістався його лише коло полудня. Його маленькі ніжки майже зовсім відмовлялися служити йому, і він часто присідав у тіні пальми, щоб відпочити. Нарешті хлопчик дістався міської брами. Мук поправив халатик, пов'язав красивіше тюрбан, підперезався ще ширше й заткнув за пояс довгий кинджал навскоси. Потім він струсив пил із черевиків, узяв свою паличку й хоробро ввійшов у браму. Він обминув уже кілька вулиць. Але жодні двері не відчинялися, ніхто не кричав, як то він уявляв собі: «Маленький Муче, заходь, їж, пий і відпочивай!»

Він із тугою дивися вже не на перший великий і гарний будинок, коли це раптом одне його вікно розчинилося навстіж і якась стара, визирнувши, співучим голосом закричала:

– Каша готова!

Двері будинку відчинились, і Мук побачив, що туди попрямували багато котів. Він постояв, не знаючи, чи прийняти йому це запрошення. Нарешті набрався духу й увійшов до будинку.

Зійшовши сходами нагору, Мук зустрів стару. Вона похмуро подивилася на нього і спитала, чого йому треба.

– Ти запрошувала всіх до своєї каші, – відповів Маленький Мук, – і я теж прийшов.

Стара голосно засміялася.

– Звідкіля ти з'явився? Усе місто знає, що я готую лише для котів.

Маленький Мук розповів їй, як тяжко довелося йому після батькової смерті, і попросив дати йому поїсти сьогодні з її котами. Стара дозволила йому бути її гостем, нагодувала й напоїла його.

Маленький Мук розповів їй, як тяжко довелося йому після батькової смерті, і попросив дати йому поїсти сьогодні з її котами. Стара дозволила йому бути її гостем, нагодувала й напоїла його. Коли він наївся, вона сказала:

– Маленький Муче, лишайся служити в мене! Робота буде неважка.

Маленький Мук погодився і став у неї робітником. Служба в нього була легка, але дивна. У пані було двоє котів і чотири кішки. Щоранку Маленький Мук мусив був розчісувати їм шерсть і змащувати її дорогими мазями. Коли господиня йшла з дому, він мав доглядати котів і кількох песиків. Мук вів таке ж самотнє життя, як у батьковому будинку. Крім господині, він увесь день бачив лише собак і котів. Хлопчик був завжди ситий і не перевтомлювався, а стара була цілком задоволена. Але поступово коти почали бешкетувати. Коли стара йшла з дому, вони як скажені гасали кімнатами, перекидаючи все догори дригом, і розбивали часом чудовий посуд, який опинявся в них на шляху. Та почувши, що господиня піднімається сходами, вони вмошувалися на своїх підстилках і розмахували хвостами, вітаючи її, наче нічого й не сталося. Пані лютувала, бачачи такий погром у своїх кімнатах, і винуватила в усьому Мука.

Маленький Мук був дуже засмучений і вирішив покинути службу. Але він хотів якось чином отримати платню, яку його господиня завжди обіцяла, але ніколи не платила. У будинку була одна кімната, що завжди стояла зачинена, куди він жодного разу не зазірав. Мукові дуже кортіло дізнатися, що вона там ховає. І йому спало на думку, що там заховано бабині скарби.

Якось уранці, коли хазяйка пішла з дому, один із песиків, з яким господиня завжди поводитися дуже неласкаво, але прихильності якого Мук домігся всілякими послугами, потяг Мука за широкі штани, ніби запрошуючи його йти за собою. Мук пішов за ним, і песик повів його до спальні пані Ахавзі, до маленьких дверей, яких Мук ніколи досі не помічав там. Двері були напіввідчинені. Песик увійшов у них, і Мук слідом – і який же він був здивований, коли побачив, що перебуває в тій кімнаті, яка давно вже стала предметом його бажань! Усюди була тільки стара одежа та посудини дивовижної форми. Одна з цих посудин була кришталева, і на ній були вирізані прекрасні фігури. Мук підняв її й покрутив на всі боки. Але він не помітив кришки, що ледве трималася зверху. Кришка впала й розбилася на тисячу уламків.

Довго стояв Маленький Мук, зціпенівши від жаху. Тепер нічого не лишалося, крім як дременути.

Тут погляд його впав на пару дуже великих черевиків. Гарними їх не можна було назвати, але його власні вже не витримали б жодних подорожей. Окрім того, черевики ці приваблювали його своїм розміром: якщо він узусь їх на ноги, усі відразу побачать, що він

вийшов із дитячого віку. Тому Мук швидко зняв свої черевички і взувся у великі, прихопив палицю з гарним різьбленим верхом у вигляді лев'ячої голови й поквапився геть. Він хутенько пройшов до своєї комірчини, одягнув свій халатик, надів батьків тюрбан, запхнув за пояс кинджал і помчав звідти.

Ніколи в житті він не бігав так швидко, і йому здалося навіть, що він просто не може зупинитися. Його несло, здавалося, якась невидима сила. Нарешті Мук помітив, що з черевиками відбувається щось дивне: вони весь час рвалися вперед і тягли його з собою. Він намагався зупинитись, але це ніяк не вдавалося. Тоді у відчаї він гукнув самому собі, як гукав коням:

– Гей, гей, тпру, гей!

І тут черевики зупинились, і Мук, виснажений, повалився на землю. Усе-таки він нажив своєю працею щось, що могло допомогти йому у світі, у пошуках щастя. Він заснув від втоми. Йому наснився песик, який сказав: «Муче, ти ще не зовсім розібрався в тому, як користуватися своїми новими речами. Якщо ти в черевиках тричі повернешся на підборі, то зможеш полетіти куди тобі заманеться, а паличкою можна знаходити скарби. Де закопано золото, вона вдарить об землю тричі, а де срібло – двічі».

Прокинувшись, Мук узув черевики, трохи підняв одну ногу й почав крутитися на підборі. Він забажав опинитись у найближчому великому місті. Тієї самої миті черевики злетіли вгору, і Маленький Мук незчужся, як опинився на великій базарній площі. Він поштовхався в натовпі, але невдовзі подався на тихішу вулицю. Адже на базарі одні наступали йому на черевики, а інших він зачіпав своїм кинджалом.

Маленький Мук замислився, як заробити трохи грошей. Він, щоправда, мав палицю, що вказувала на заховані скарби, але як міг він одразу знайти місце, де закопано золото чи срібло? Врешті він вирішив найнятися до короля скороходом. Біля брами палацу стояла варта. Коли він сказав, що шукає служби, його відправили до наглядача над рабами. Мук попрохав собі місця серед королівських гінців. Наглядач зміряв його очима з голови до ніг і сказав:

– І це з твоїми коротенькими ніжками ти хочеш стати королівським скороходом? Забирайся геть!

Маленький Мук запевнив його, що не жартує, і погодився позмагатися з найшвидшим гінцем.

Наглядачеві це здалося кумедним. Він відвів Мука на кухню, щоб його як слід нагодували й напоїли, а сам подався до короля та розповів йому про Маленького Мука. Королю припало до душі, що наглядач затримав Маленького Мука для забави. Він наказав наглядачеві приготувати все на великому лузі за палацом таким чином, аби весь двір міг зручно спостерігати за цим змаганням, і ще раз звелів йому ставитися до карлика з якнайбільшою турботою.

Коли король, його сини й доньки, а також усі слуги та придворні посідали на помості навколо луга, де мало бути змагання, Маленький Мук вишукано вклонився. Крихітний тулуб із могутньою головою, халатик і широкі шаровари, довгий кинджал за широким поясом, маленькі ніжки в просторих туфлях – ні, це все було надто кумедним, аби не розсміятися! Але регіт не збентежив Маленького Мука. Він прибрав гордовитої пози і став чекати на свого супротивника. Наглядач вибрав, як того забажав Мук, найкращого бігуна. І от цей бігун вийшов, став поряд із карликом, і обидва завмерли, чекаючи на знак. Тоді принцеса Амарза змахнула покривалом, і обидва бігуни полетіли вперед.

Спершу Муків супротивник помітно вийшов уперед. Але, кинувшись за ним у своїх самохідних черевиках, Мук наздогнав його, потім перегнав і давно вже стояв біля мети, коли той лише підбігав до неї, важко дихаючи.

На мить глядачі застигли від несподіванки і здивування. Та коли король першим заплескав у долоні, усі почали кричати:

– Хай живе Маленький Мук!

– Ти станеш моїм особистим скороходом і перебуватимеш завжди біля моєї особи, – сказав король.

Король доручав йому найтерміновіші та найтаємніші послання. Але слугам короля було неприємно, що до якогось карлика їхній повелитель був тепер ласкавішим, аніж до них. Тому вони чинили підступи, щоб скинути малого нахабу. Мук знав про їхні каверзи, але над помстою й не замислювався.

Мук завжди брав із собою свою паличку, сподіваючись знайти золото. Якось увечері у віддаленій частині палацового саду він раптом відчув, що паличка в його руці затремтіла і тричі вдарилась об землю. Він витяг кинджал, зробив зарубки на найближчих деревах і повернувся до палацу. Дочекався ночі й узявся до справи. Мук викопав яму завглибшки кілька футів і натрапив на щось тверде, а невдовзі побачив велику залізну кришку. У ямі був великий горщик із золотими монетами! Але підняти горщик Мукові не вистачило сил. Тому він напхав у шаровари, халатик і пояс стільки монет, скільки міг донести, а решту закрит кришкою. Непомітно пробравшись до себе в кімнату, він заховав золото під подушками дивана.

Золото, яке Маленький Мук відтепер роздавав наліво й направо, викликало заздрість. Його вороги змовилися між собою й нав'язали королю підозру, що Мук украв гроші зі скарбниці. Король звелів таємно стежити за кожним кроком Маленького Мука, щоб застати його на місці злочину. Тож коли одного разу Маленький Мук схопив лопату і шмигнув до палацового саду, щоб узяти там новий запас золота, за ним пішли вартові на чолі з головним кухарем та скарбником, і, коли він почав перекладати золото з горщика до свого халатика, вони накинулися на нього, зв'язали й відвели до короля. Горщик було повністю викопано з землі та разом із лопатою й повним золота халатиком принесено до ніг короля. Скарбник доповів, що він зі своїми вартовими захопив Мука зненацька, коли той закопував у землю цей горщик.

Маленький Мук сказав, що знайшов горщик у саду і що він його не закопував, а відкопував. Король, розгніваний його гаданим нахабством, закричав:

– Ти брешеш своєму королю, після того як його обікрав?

Король звелів закувати Маленького Мука й відвести у вежу.

Маленький Мук знав, що крадіжка королівського добра карається смертю, і все-таки не хотів видавати королю таємницю своєї палиці, боячись, що її відберуть у нього разом із черевиками. Від черевиків його, на жаль, допомоги не було: прикутий до стіни короткими ланцюгами, він, хоч скільки мучився, ніяк не міг повернутися на підборі. Та коли йому наступного дня оголосили смертний вирок, він, вирішивши все-таки, що краще жити без чарівної палички, ніж померти з нею, попросив, щоб король вислухав його без свідків, і відкрив йому свою таємницю. Спочатку король не повірив, але Маленький Мук зголосився виконати дослід, якщо король пообіцяє йому, що його не вб'ють. Король дав Мукові чесне слово і, звелівши потай від нього зарити трохи золота, наказав йому пошукати закопане своєю паличкою. За кілька хвилин паличка виразно тричі вдарилась об землю. Тепер король зрозумів, що його скарбник – брехун, а Маленькому Мукові сказав:

– Я обіцяв зберегти тобі життя, але ти володієш не лише цією таємницею. Тому ти залишишся у вічному ув'язненні, якщо не зізнаєшся, в чому таємниця твого швидкого бігу.

І Маленький Мук зізнався, що вся його вправність міститься в черевиках, але не відкрив таємниці поворотів на підборі. Король сам узув туфлі й почав як божевільний ганяти садом. Він не знав, як зупинити черевики, і Маленький Мук, який не міг відмовити собі в цій невеличкій помсті, залишив короля бігати, доки той не знепритомнів.

Коли король отямився, він був страшенно злий на Маленького Мука.

– Я дав слово дарувати тобі свободу й життя. Але впродовж дванадцяти годин ти маєш залишити мою країну, інакше я звелю повісити тебе!

А черевики та паличку король наказав відправити до своєї скарбниці.

Країна, звідки вигнали Мука, була, на щастя, невелика. Тому він невдовзі опинився на кордоні, хоча без чарівних черевиків іти йому було дуже несолодко.

У густому лісі він набрів на прозорий струмок, захищений великими тінистими смок-
вами. Чудові стиглі плоди висіли на деревах. Мук заліз на дерево, зірвав кілька штук, із задоволенням їх поїв, а тоді спустився до струмка, щоб утамувати спрагу. Але вода показала йому його голову, що виявилася прикрашеною двома величезними вухами і товстим, довгим носом!

Він почав блукати під деревами і, коли знову зголоднів, мусив знову їсти смокви, бо більше нічого їстівного не було. Відтак Мук відчув, що його вуха зникли. Він побіг до струмка – і справді, вуха його набули звичайного вигляду, а довгого потворного носа наче й не було. І тепер він збагнув, як це сталося: від першої смокви він отримав довгі ніс і вуха, а друга зцілила його. Мук зірвав із кожного дерева стільки плодів, скільки міг донести, і рушив назад до країни, яку нещодавно покинув. Там він, перевдягнувшись, змінив до невпізнання свою зовнішність, а потім пішов далі, до міста, де жив король.

Маленький Мук увівся під брамою палацу: він знав, що тут такі рідкісні ласощі купує для королівського столу головний кухар.

Недовго посидівши, Мук побачив, як той крокує через подвір'я до брами.

Кухар почав роздивлятися товари торгівців, які зібралися тут. Нарешті його погляд упав на Муків кошичок.

– Скільки хочеш за весь кошик? – спитав кухар.

Маленький Мук назвав помірну ціну, і вони невдовзі дійшли згоди. Головний кухар передав кошичок рабу і попрямував далі. А Маленький Мук швиденько наживав п'ятами.

Король сидів за обідом у дуже веселому настрої й вихваляв свого головного кухаря за його чудову кухню і за старанність, із якою той завжди відшукує для нього найбільш рідкісне. А коли кухар звелів подати чудові смокви. Король власноруч розподілив смокви серед тих, хто сидів за обідом. Кожен принц і кожна принцеса отримали по дві, придворні дами та візири – по одній, а решту він поставив перед собою й заходився поглинати собі на втіху.

– Боже мій, який у тебе чудний вигляд, батьку! – вигукнула раптом одна з принцесс.

Усі здивовано поглянули на короля. З голови в нього звисали величезні вуха, нижче від підборіддя спускався довжелезний ніс. Та й усі присутні були прикрашені такими дивними оздобами.

Тієї ж миті послали по всіх лікарів міста. Вони прийшли юрбою, призначили пігулки та мікстури. Але вуха й носи не зникали.

Почувши цю історію, Мук вирішив, що час діяти. На гроші, вторговані за смокви, він придбав собі одяг, що міг видати його за вченого, і приклеїв довгу бороду з козячої вовни. Він з'явився до палацу і, назвавшись чужоземним лікарем, запропонував свою допомогу. Маленький Мук дав одному з принців з'їсти смокву і тим повернув йому вуха та ніс до звичного стану. Тоді король відвів його до скарбниці.

– Ось мої скарби, – сказав король, – вибери собі будь-що, тільки звільни від напасті!

Увійшовши, Маленький Мук відразу побачив, що на підлозі стоять його черевики, а біля них лежить паличка. Він почав обходити залу, вдаючи, нібито милується скарбами. Але щойно дійшовши до своїх черевиків, Мук поспіхом запхнув у них ноги, схопив свою палицю й зірвав із себе накладну бороду.

– Підступний королю, – сказав він, – ти відплатив невдячністю за вірну службу, то хай буде тобі покаранням потворне обличчя. Я залишаю тебе з цими вухами, аби вони щодня нагадували тобі про Маленького Мука.

Сказавши це, він швидко повернувся на підборі, забажав полетіти далеко-далеко, і, перш аніж король устиг покликати на допомогу, Маленького Мука і слід загув.

Відтоді Маленький Мук живе у великих статках, але самотньо. Він зробився мудрим чоловіком.

Ось що розповів мені мій батько. Я висловив йому своє каяття, і батько звільнив мене від другої половини призначеного мені покарання.

Я розповів своїм приятелям про дивовижні пригоди карлика, і ми так полюбили його, що нікому вже й на думку не спадало його дратувати.

Каліф-Лелека

Одного разу багдадського каліфа Хасида відвідав великий візир Манзор. Він схрестив на грудях руки, вклонився своєму повелителеві й доповів:

– Біля палацу стоїть дрібний крамар, і в нього є дивовижні речі!

Каліф послав раба по крамаря. Той приніс скриню з товарами. Каліф купив собі та Манзорові пістолети, а візировій дружині гребінець. Потім крамар вийняв коробочку з чорнуватим порошком й аркуш паперу з дивними письменами.

– Мені це дісталось від одного купця, котрий знайшов їх у Мецці на вулиці, – сказав крамар.

Каліф, який охоче купував старовинні рукописи, купив грамотку й коробочку та спитав візира, чи не знає той когось, хто міг би розібрати, що тут написано.

– Біля мечеті живе Селім, він знає всі мови, – відповів візир.

Селіма невдовзі привели, і він почав перекладати:

– «Хто понюхає порошок із цієї коробочки та вимовить слово «мутабор», той перетвориться на будь-яку тварину й розумітиме мову тварин. А якщо він забажає повернути собі людську подобу, нехай тричі вклониться на схід і вимовить те саме слово! Але якщо розсміється, то забудеш чарівне слово й навіки залишишся твариною».

Каліф зрадив і сказав великому візирові:

– Приходь до мене завтра рано-вранці! Ми підемо разом у поле й послухаємо, що кажуть звірі!

Наступного ранку каліф вирушив з великим візиром на прогулянку. Біля ставка вони побачили двох лелек.

– Чи не стати нам лелеками? – спитав великий візир.

Каліф вийняв із-за пояса коробочку, понюхав, простягнув її візирові, й обидва вигукнули:

– Мутабор!

Ноги їхні зморщились і стали тонкими й червоними, черевики перетворилися на лапи, руки – на крила, шия зробилася в лікоть завдовжки, борода зникла, а тіло вкрилося пір'ям.

І от нові лелеки – каліф і візир – почули таку розмову.

– Доброго ранку! З такого рання вже на луці?

– Дякую вам! Чи не бажаєте ви четвертинку ящірки?

– Дякую, але я прийшла на луку задля зовсім іншої справи. Сьогодні я маю танцювати перед батьковими гостями, тож хочу трохи повправлятися.

І молода лелечиха закрокувала полем, виробляючи дивовижні викрутаси. Каліф і Манзор зачудовано дивилися їй услід. А коли вона стала на одну ногу й вишукано помахала при цьому крилами, обидва не змогли стриматись: нестримний регіт вирвався з їхніх дзьобів. Першим отямився каліф.

– Така забава, – вигукнув він, – дорожча за всяке золото!

Аж тут великий візир згадав, що сміятися заборонено.

– Ох, як було б кепсько лишитися лелекою! – вигукнув каліф. – Це дурнувате слово вилетіло мені з голови.

– Нам потрібно тричі вклонитися на схід і вимовити при цьому...

Обидва повернулися на схід і почали кланятись. Але чарівного слова вони не пам'ятали...

Каліф і візир не уявляли, як зарадити своєму лихові. Позбутися лелечої подоби вони не могли, повернутися до міста не могли також; адже хто повірив би лелеці, що він каліф? А якби хто й повірив, то хіба захотіли б мешканці Багдада, щоб каліфом у них був лелека?

Так вони вешталися багато днів, харчуючись польовими плодами, які їм, утім, через їхні довгі дзьоби було незручно вживати в їжу. Зате вони часто літали на дахи Багдада, щоб подивитися, що там коїться.

У перші дні вони помічали велике занепокоєння і смуток на вулицях. Але день так на четвертий після свого перетворення вони сіли на палац каліфа і побачили внизу на вулиці пишну ходу. Гриміли барабани й сурми, чоловік у золототканому яскраво-червоному халаті, оточений блискучими слугами, сидів на розцяцькованому коні. Всі кричали: «Хай живе Міцра, володар Багдада!» Тут лелеки на даху палацу презирнулися, і каліф Хасид сказав:

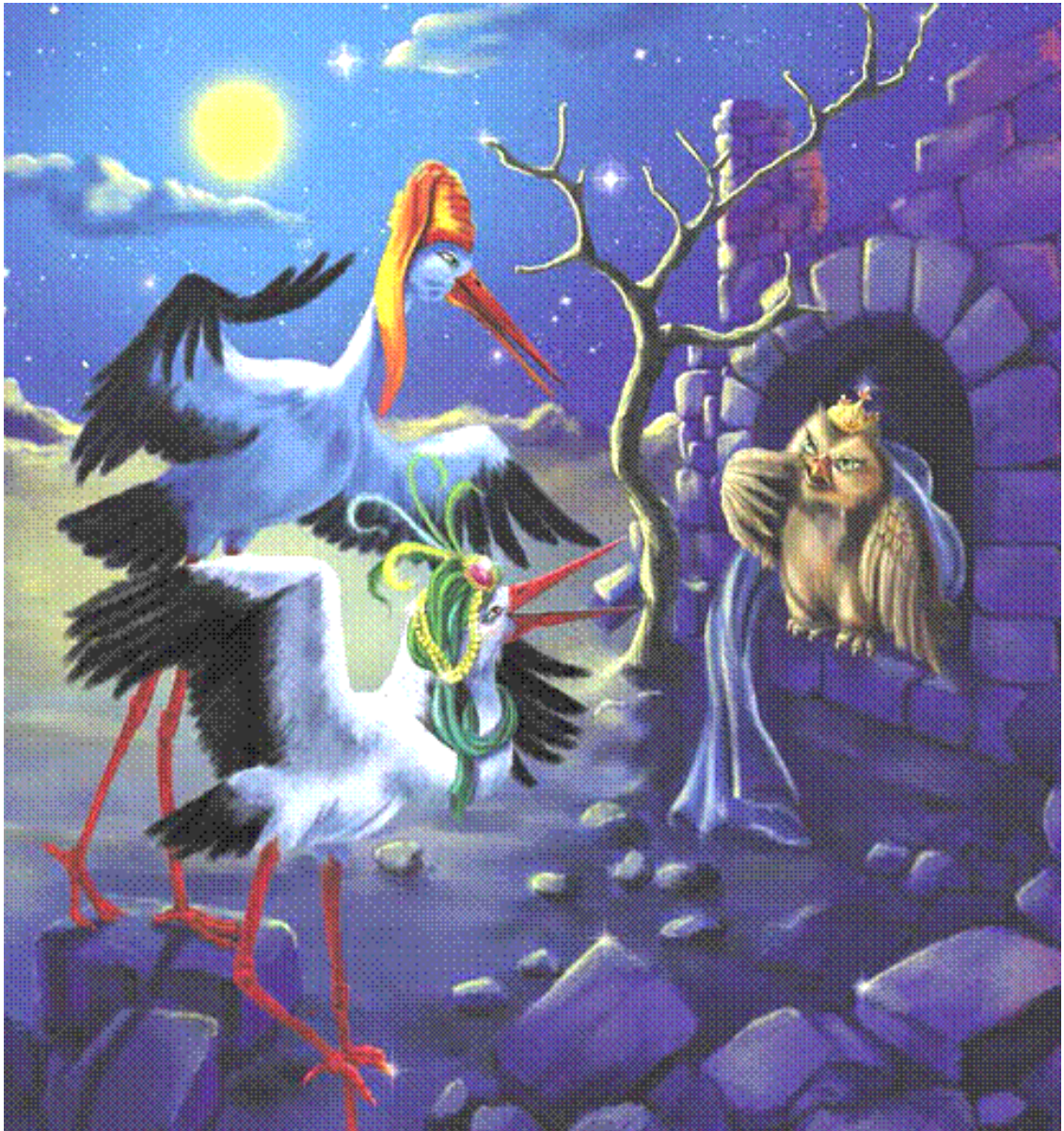
– Ти тепер здогадався, чому мене зачаклювали, великий візире? Оцей Міцра – син мого смертельного ворога, могутнього чарівника Кашнура. Ми вирушимо до могили пророка. Можливо, у священному місці чари спадуть.

Вони полетіли в бік Медини.

– О повелителю, – заховав за кілька годин великий візир, – я довго не витримаю... Ви надто швидко летите! І треба десь заночувати!

Каліф побачив унизу руїни якогось палацу, і лелеки полетіли туди. Каліф і візир стали обходити галереї в пошуках сухої ділянки. Тут вони почули тихий плач і побачили на підлозі велику нічну сову. Побачивши їх, вона витерла сльози крилом і вигукнула:

– Ласкаво прошу! Мені було напророчено, що завдяки лелекам я здобуду щастя!

– Нічна сово! – відповів каліф. – Судячи з твоїх слів, ти наша подруга по нещастю. Коли каліф виклав свою історію сові, та сказала:

– Мій батько – цар Індії, мене звали Луза. Чарівник Кашнур, який зачаклував вас, з'явився до мого батька і вимагав віддати мене за дружину його синові Міцрі. Але мій батько звелів спустити його зі сходів. Тоді негідник, перевдягнений рабом, підніс мені трунок, який перетворив мене на цього птаха. Чаклун доправив мене сюди і гукнув: «Ти залишишся тут, доки хтось із доброї волі не забажає взяти тебе за дружину!»

– Між нашими бідами є таємний зв'язок, – сказав каліф.

– Кашнур раз на місяць відвідує ці руїни, – мовила сова. – Недалеко звідси є зала, де він бенкетує зі своїми товаришами. Вони розповідають одне одному про свої мерзенні справи. Може, саме тоді він і вимовить чарівне слово, яке ви забули.

– Скажи, коли він з'явиться і де ця зала?! – вигукнув каліф.

Помовчавши, сова сказала:

– Не сердьтеся, але ваше бажання я можу виконати лише за однієї умови.

– Кажи! – скрикнув Хасид.

– Я також хочу звільнитися. А це можливе лише в тому випадку, якщо один із вас запропонує мені стати його дружиною.

Каліф погодився одружитися з совою. Вона зраділа й зізналася, що вони прийшли вчасно, бо чарівники зберуться саме цієї ночі.

Вони довго йшли темним проходом. Нарешті в напівзруйнованій стіні засяло світло.

Посеред великої зали, прикрашеної колонами, стояв стіл, заставлений безліччю вишуканих страв. Навколо столу тягнувся диван, на якому сиділи восьмеро чоловіків. В одному з них лелеки впізнали крамаря, що продав їм чарівний порошок. Він розповідав історію каліфа та його візира.

– Яке ж слово ти загадав їм? – спитав його інший чарівник.

– Це дуже складне латинське слово – «мутабор»

Почувши це, лелеки так швидко побігли на своїх довгих ногах до брами зруйнованого палацу, що сова ледве встигала за ними. Там вони повернулися на схід і тричі вклонилися в бік сонця, яке щойно зійшло над горами.

– Мутабор! – вигукнули вони.

Тієї ж таки миті вони набули звичної подоби. Коли чоловіки озирнулися, перед ними стояла вродлива дівчина.

– Ви не впізнаєте нічну сову? – спитала вона, посміхаючись.

Вони вирушили до Багдада. Каліфа вже оголосили померлим, тому народ був дуже радий, що знову віднайшов свого любого повелителя.

Люди рушили до палацу й узяли в полон старого чарівника та його сина – ошуканця Міцру. Старого каліф відправив до того самого напівзруйнованого палацу, де жила, буди совою, принцеса, і звелів його там стратити. А синові чаклуна каліф залишив вибір – померти чи понюхати чарівного порошку. Той вибрав друге й перетворився на лелеку. Каліф звелів замкнути його в залізну клітку і виставити у своєму саду.

Принц-самозванець

Один скромний підмайстер на ім'я Лабакан навчався ремесла у вправного кравця.

Бувало, що він годинами шив без перепочинку, а іноді – і траплялося це часто – він сидів, глибоко замислившись, дивлячись в одну точку.

– Лабакан знову прибрав вигляду вельможної особи, – казали тоді про нього кравець та інші підмайстри.

А по п'ятницях, коли люди спокійно йшли з молитви, Лабакан виходив із мечеті у святковому одязі й повільно крокував містом, велично киваючи знайомим. І коли кравець казав йому жартома: «У тобі пропадає принц, Лабакане», він дуже радів і відповідав: «Я вже давно про це думав!»

Аж кравець мирився з такою поведінкою, бо Лабакан був загалом гарною людиною та майстерним робітником.

Одного разу Селім, брат султана, послав майстрові своє святкове вбрання, щоб трохи переробити, і майстер дав його Лабаканові. Увечері Лабакан довго стояв перед цим одягом замислений, милуючись розкішшю вишивки та переливчастими барвами оксамиту й шовку. Він вбрався в нього, і він виявився йому до міри. Лабакан одразу уявив себе невідомим царським сином і вирішив податись у світі. Тому, взявши свої речі, він вийшов уночі за міську браму.

Усюди новий принц викликав зачудування: його пишне вбрання й величність не були такими, як у пересічного громадянина. Коли його питали про це, він із таємничим виглядом відповідав, що на те є особливі причини. Але, помітивши, що пересування пішки робить його смішним, він купив задешево старого коня.

Одного разу до нього приєднався якийсь вершник, веселий юнак, і в розмові про те, звідки й куди той їде, з'ясувалося, що й він теж подався у світ навмання. Він сказав, що його звуть Омар і що він блукає світом для того, щоб виконати наказ, який дав йому на смертному ложі його дядько.

Лабакан лише дав зрозуміти, що походження він високого й подорожує для свого задоволення.

Другого дня їхньої спільної подорожі Лабакан спитав Омара про наказ, який він має виконати, і ось що той розповів.

Дядько, каїрський паша, виховував Омара з раннього дитинства, і батьків своїх хлопець не знав. Та коли на пашу напали вороги й довелося тікати, він відкрив Омарові, що той не його небіж, а син одного могутнього володаря, який через страх перед пророцтвами своїх звідарів віддалив юного принца від свого двору й запрягнувся, що знову побачить його лише в день його двадцятидволіття. Паша не назвав імені батька, але наказав прибути на п'ятий день наступного місяця рамадану, коли юнакові саме й виповниться двадцять два роки, до знаменитої колони Ель-Серуйя. Там він мусить передати людям, що стоятимуть біля колони, кинджал і сказати: «Ось я, кого ви шукаєте». Коли вони відкажуть: «Хвала Пророкові, що тебе беріг!», він повинен піти за ними, і вони відведуть його до батька.

Лабакан дивився тепер на принца з заздрістю. А наступного ранку в нього виникла думка добути собі хитрістю або силою те, в чому йому відмовила доля. Кинджал стирчав із-за пояса заснулого принца. Лабакан тихцем витяг кинджал, заткнув собі за пояс і кинувся навскач на жвавішому принцовому коні. Коли Омар прокинувся, його підступний супутник був уже далеко.

...Біля підніжжя колони шестеро чоловіків стояли навколо по-царськи величного діда. Лабакан підійшов до нього, низько вклонився і сказав, простягаючи кинджал:

– Ось я, кого ви шукаєте.

– Хвала Пророкові, що тебе беріг! – відповів старий зі сльозами радості. – Обійми свого старого батька, любий мій сину Омаре!

Кравець кинувся в обійми старому князеві з сумішшю радості й сорому.

Та лише мить судилося йому насолоджуватися своїм новим становищем. Він побачив вершника, що поспіхом до них наближався. Через упертість чи втому кінь, здавалося, не хотів іти вперед. Він шкутильгав дивним аллюром, а вершник усіляко підганяв його руками й ногами. Лабакан упізнав свого коня і справжнього принца Омара. Але в нього вже вселився лихий дух брехні, і він вирішив наполегливо відстоювати привласнені права.

– Зупиніться! – закричав вершник, зіскочивши з коня. – Не дозвольте вас надурити!

Усі, хто стояв довкола, були здивовані. З удаваним спокоєм Лабакан сказав:

– Милостивий пане й батьку, не дозвольте цьому чоловікові ввести вас в оману! Це навіжений кравчина з Александрії, його звати Лабакан.

Після цих слів принц ошаленів. Закипаючи від люті, він хотів кинутись на Лабакана, але ті, хто стояв поряд, схопили його, а старий сказав:

– І справді, любий мій сину, цей бідолаха з'їхав із глузду!

Старий узяв Лабакана під руку й зійшов із його допомогою з пагорба. Обидва сіли на чудових коней і поїхали рівниною на чолі каравану. А нещасному принцові зв'язали руки та прив'язали його до дромадера, і поруч із ним їхали двоє вершників, стежачи за кожним його рухом.

Царського вигляду старий був не ким іншим, як султаном. Він довго не мав дітей, але врешті-решт народився принц. Звіздарі, однак, напроорокували: «До двадцяти двох років йому загрожує небезпека, що його витіснить ворог». Тому султан віддав сина на виховання своєму другові і двадцять два роки чекав на зустріч із ним.

Нарешті караван дістався столиці. Султанова дружина чекала на них у найпишнішій залі палацу.

– Це не мій син! – вигукнула вона.

Саме цієї миті двері зали відчинилися й забіг принц Омар, переслідуваний своїми вартівими, з чийх рук він вирвався. Задихаючись, він припав до трону.

– Стійте! – закричала султанова дружина. – Цей – справжній!

Вартові відпустили Омара. Проте султан, палаючи гнівом, наказав зв'язати навіженого.

– Тут наказую я. Цей, – він указав на Лабакана, – надав мені знак мого друга – кинджал.

– Він украв його! – скрикнув Омар.

Але султан звелів витягти нещасного Омара з зали силою, а сам із Лабаканом пішов до своїх покоїв.

Султанова дружина була переконана, що чоловіковим серцем заволодів ошуканець, і стала думати, як переконати в цьому султана. Нарешті вона пішла до чоловіка, вдавши, що ладна поступитись і визнати сина, але попросила лише про одну умову. Султан погодився, й вона сказала:

– Я хочу дати їм завдання. Нехай кожен пошиє по жупану і по парі штанів, а ми подивимося, у кого вийде краще.

Султан згодився, пішов до Лабакана й попросив його виконати материну примху. У простакуватого кравця серце заграло від щастя.

Кожному з юнаків відвели по кімнаті й дали достатньо шовку, а також ножиці, голку та нитки.

Третього дня султан послав по обидва жупани та їхніх майстрів.

Лабакан переможно розгорнув свій жупан перед враженим султаном.

– Погляньте, батьку й мати, – сказав він. – Ладен посперечатися з наймайстернішим придворним кравцем, що такого йому не пошити!

Султанша посміхнулася та обернулася до Омара:

– Ну, а в тебе, сину мій, що вийшло?

Той люто пожбунив на підлогу шовк і ножиці.

– Мене вчили приборкувати коней і тримати в руці шаблю, і мій спис поцілить у мішень на відстані шістдесяти кроків – але мистецтво голки мені чуже й не гідне мене!

– О істинний сину мого пана! – вигукнула султанша. – Чоловіче мій і повелителю, хіба ви ще не бачите, хто принц і хто кравець?

– Цього доказу замало, – сказав султан.

Він наказав осідлати найшвидшого коня й поскакав до лісу, де жила добра фея.

– Я знаю, чому ти прийшов до мене, султане, – мовила фея. – Візьми ці дві скриньки! Нехай ті двоє, що хочуть бути твоїми синами, зроблять вибір! Твій справжній син вибере те, що треба.

І фея простягла йому дві маленькі скриньки зі слонової кістки, оздоблені золотом і перлинами. На кришках були написи з діамантів. На одній кришці значилося: «Честь і слава», на другій – «Щастя і багатство».

Перед султановим тронем поставили два столи. Султан поставив на них обидві скриньки, сів на трон і знаком звелів одному з рабів відчинити двері.

Султан дав знак, і завели Лабакана.

– Сину мій! – сказав султан. – Одна з цих скриньок містить підтвердження істинного твого походження. Вибирай!

Лабакан підійшов до скриньок.

– Що може бути вищим за щастя зватися твоїм сином, що шляхетніше, ніж багатство прихильності? Я обираю скриньку, на якій написано: «Щастя і багатство».

– Ми потім дізнаємося, чи правильним є твій вибір. А поки що сядь он туди, на подушку, – сказав султан.

Завели Омара. Султан пояснив йому, що він має вибрати одну зі скриньок.

Той прочитав обидва написи і сказав:

– Останні дні навчили мене, яке непевне щастя й нікчемне багатство. Честь і слава, я обираю вас!

Він поклав руку на скриньку, але султан наказав почекати. Він знаком звелів Лабаканові підійти до столу, і той теж поклав руку на свою скриньку.

Скриньки відчинилися самі собою.

У скриньці, вибраній Омаром, лежали маленька золота корона і скіпетр, а в Лабакановій скриньці – велика голка та нитки. Султан зняв із подушки коронку, і в його руці вона почала рости, поки не досягла розмірів справжньої корони! Він поклав її на голову своєму синові Омару, поцілував його в чоло і звелів йому сісти праворуч від себе. А повернувшись до Лабакана, сказав:

– Ти не заслужив на мою ласку, але я дарую тобі твоє нікчемне життя. Поквапся забратися з моєї країни!

Лабакан упав навколішки перед принцом.

– Ви можете пробачити мені? – спитав він.

– Вірність другові, великодушність до ворога – ось горде правило Абассидів, – відповів принц. – Іди з миром.

– О істинний сину мій! – вигукнув старий султан, припадаючи до Омарових грудей.

Еміри та паші повставали зі своїх місць і вигукнули:

– Слава синові султана!

А Лабакан зі своєю скринькою під пахвою вислизнув із зали.

Прибувши до Александрії, він продав ювелірові свою скриньку, купив будинок і влаштував там майстерню. Повісивши над вікном вивіску з написом «Лабакан, кравець», він узявся тією голкою й тими нитками, що знайшов у скриньці, лагодити жупан. Хтось відірвав

кравця від цього заняття, кудись покликавши, і, коли він знову сів за роботу, перед очима його постала дивовижна картина: голка старанно шила, хоча її ніхто не тримав, і робила такі витончені стібки, яких Лабакан не робив навіть у хвилини удачі! А моток ниток ніколи не переводився.

Лабакан невдовзі став найвідомішим кравцем в Александрії. Часто він чув про славу молодого султана Омара, який став гордістю народу та грозою ворогів. Лабакан жив, шанований усіма, а голка й сьогодні шиє вічними нитками доброї феї.

Шарль Перро

Попелюшка

Давно-предавно жили собі чоловік і дружина. Вони мали єдину дочку, яку обоє дуже любили.

Одного разу, коли дівчинці було шістнадцять років, її мати тяжко захворіла й за кілька днів померла. У дім прийшло горе.

Через кілька років батько дівчинки познайомився з удовою, яка мала двох доньок, і невдовзі одружився з нею.

Уже з першого дня мачуха зненавиділа пасербицю. Вона змушувала її робити всю чорну роботу, і бідоласна дівчина не мала ні хвилини спокою. Тільки їй чути було:

– Ану принеси води! Підмети підлогу! Підкинь нарешті дров у камін!

Дівчина весь час була замурзана попелом і пилом. Скоро всі, навіть батько, почали кликати її Попелюшкою, а тоді їй геть забули її ім'я.

Мачушині доньки були такими самими злими буркотухами, як їхня мати. Вони заздрили красі зведеної сестри й тому прискіпувалися до неї.

Якось країною пішла чутка, що молодий принц збирається влаштувати бал, який триватиме кілька днів.

– Любі донечки, – сказала мачуха, – ми поїдемо на бал, і одна з вас обов'язково сподобається принцові й вийде за нього заміж.

– А друга? – в один голос спитали сестри.

– А для другої ми вже знайдемо якого-небудь міністра.

Від того дня сестри ні на крок не відходили від дзеркала, приміряли нові вбрання. Нарешті настав день, коли, пишно вбрані, вони сіли в карету й поїхали до палацу. Перед від'їздом мачуха суворо сказала Попелюшці:

– Навіть не думай, що байдики битимеш, доки нас не буде вдома.

На столі були дві миски: одна з просом, друга з маком. Мачуха висипала просо в миску з маком і перемішала.

– Ось тобі й робота: відділи за ніч просо від маку.

Усі поїхали на бал, і Попелюшка лишилася сама. Уперше вона заплакала від образи. Як же відділити просо від маку? І як не плакати, коли вона сидить тут, у лахмітті, сама-самісінька?

Раптом кімнату залило яскраве світло, і з'явилася красуня в білій сукні та з кришталевою паличкою в руці.

– Не плач, Попелюшко, – сказала вона, – я добра фея. Я можу зарадити твоєму лихові.

Фея торкнулася чарівною паличкою миски, й в одну мить просо відділилося від маку. Вона торкнулася й лахміття Попелюшки, і воно перетворилося на розкішну бальну сукню, розшити золотом і сріблом, а на ногах з'явилися кришталеві черевички.

Фея роззирнулася навколо й торкнулася паличкою гарбуза, що лежав на столі, і мишок, які зацікавлено визирнули з нірки. На подвір'ї почулося кінське іржання. Попелюшка глянула у вікно й не повірила своїм очам. Перед будинком стояла пишна золота карета, запряжена четвіркою білосніжних коней, а на передку сидів кучер в оксамитовій лівреї.

– їдь на бал, моя люба Попелюшко! Ти на це заслужила! – вигукнула фея. – Але пам'ятай: рівно опівночі твоя сукня знову перетвориться на лахміття, а карета – на гарбуз!

Попелюшка приїхала на бал, наче справжня принцеса. Коли вона увійшла до головної зали, музика змовкла, розмови стихли і всі обернулись, аби поглянути на незнайому красуню.

– Хто це? – питали здивовані гості одне в одного.

– Це ще хто така? – невдоволено запитували мачушині дочки.

Молодий принц підійшов до дівчини, вклонився їй і подав їй руку. Увесь вечір він ані на крок не відходив від Попелюшки і ні на хвилину не зводив із неї очей. Попелюшка і принц танцювали й танцювали, а мачуха та її доньки скреготіли зубами від заздрості.

Але Попелюшка весь час позирала на годинник. За п'ять до дванадцятої вона всміхнулася принцеві, вивільнила руку з його руки й вибігла з головної зали. Принц кинувся за нею, та біля ганку на дівчину вже чекала золота карета, коні радісно заіржали й повезли Попелюшку додому.

Мачуха та сестри повернулися похмурі.

– Він тільки на неї й дивився!

– Він лише з нею й танцював!

– Про кого ви говорите, сестри? – спитала Попелюшка.

– Не твоє діло, замазуро! Ти зробила те, що було наказано? – суворо спитала мачуха.

Ще дужче розізлилися мачуха та її доньки, коли побачили, що в домівці надзвичайна чистота, а мак відділено від проса!

Назавтра мачуха з доньками знову зібралися на бал.

– Учора в тебе було мало роботи, – сказала мачуха, – але сьогодні все буде інакше. Ось мішок гороху, перемішаного з квасолею. До ранку відокрем горох від квасолі, інакше лихо тобі буде!

Мачуха й сестри поїхали, і Попелюшка лишилася сама. Але кімната знов освітілася чарівним світлом.

– Не гаймо часу, Попелюшко, – сказала добра фея. – Треба збиратися на бал. – І одним змахом чарівної палички фея відділила горох від квасолі.

Попелюшка приїхала на бал, і знову музика змовкла й усе затихло після її появи – така вона була прекрасна. Красень принц знову весь вечір танцював лише з нею, аж доки годинник не пробив дванадцять разів.

Попелюшка поквапилася з палацу. Кришталеві черевички так і миготіли широкими палацовими сходами. Принц кинувся наздоганяти дівчину, але почув лише, як зарипіли колеса карети, що від'їжджала.

Засмучений і розгублений, він стояв нагорі сходів і раптом помітив унизу черевичок, який поспішаючи загубила прекрасна незнайомка.

Юнак обережно, наче коштовність, підняв черевичок і притис до грудей. Тієї хвилини він запрягнувся, що знайде таємничу красуню, навіть якщо доведеться шукати її все життя!

Коли Попелюшка повернулася, мачуха та зведені сестри вже були вдома.

– Знову ледарювала?! – люто крикнула мачуха.

Аж тут у кутку кухні вона побачила два мішки – один із горохом, другий із квасолею, – і її обличчя ще дужче перекошилося від злості.

Минув якийсь час. Принц більше не давав балів у палаці, й пішла чутка, що він шукає ту саму таємничу красуню, яка двічі з'являлася на балу, але зникала рівно опівночі. Казали, що принц не може забути цю дівчину й одружиться лише з тією, кому буде до мірки кришталевий черевичок. Невдовзі принц прибув і в дім, де жила Попелюшка. Мачушині доньки кинулися приміряти черевичок, але він ніяк не налазив на їхні великі ноги. Принц уже збирався був іти геть, але раптом батько Попелюшки сказав:

– Зачекайте, ваша високосте, ми маємо ще одну дочку!

– Не слухайте його, ваша високосте, – втрутилася мачуха. – Хіба це дочка? Це просто замазура.

Принц сумно поглянув на брудну, одягнену в лахміття Попелюшку.

– Що ж, кожна дівчина в моєму королівстві має приміряти черевичок.

Попелюшка зняла грубий шкарбан і без зусиль узула черевичок на свою витончену ніжку. Принц подивився в очі дівчині – й упізнав її.

– Це ти, моя прекрасна незнайомко!

Мачуха та її доньки сторопіли і вражено застигли. Принц одружився з Попелюшкою, і в палаці влаштували пишний бал, на якому Попелюшка була ще гарнішою, ніж завжди, і, вдягнена в дивовижні шати, танцювала з принцом аж до ранку.

Принц і Попелюшка жили довго і щасливо.

Осляча шкура

Водного багатого й могутнього короля дружина була найвродливішою та найрозумнішою жінкою на світі. Подружжя жило дружно і щасливо, та не мало дітей. Але один із друзів короля помер, і сиротою лишилася його дочка, молода принцеса. Король із королевою відразу перевезли її до себе в палац і стали виховувати як рідну.

Та невдовзі королева небезпечно захворіла. Вона все слабнула, і лікарі одностайно твердили, що королева вже не встане з ліжка. Відчуваючи наближення смерті, вона підкликала короля і сказала йому слабким голосом:

— Я знаю, що скоро помру. Хочу попросити лише про одне: якщо ви запрагнете одружитись удруге, то одружуйтеся лише з тією жінкою, яка буде вродливішою й кращою за мене.

Король, голосно ридаючи, обіцяв королеві виконати її бажання.

Поховавши дружину, король не знаходив собі місця від горя. Одного разу до нього прийшли міністри й почали просити його, щоб він перестав тужити і швидше одружився. Король навіть і чути не хотів про це.

— Я обіцяв покійній королеві одружитись удруге, якщо знайду жінку, яка буде вродливішою й кращою за неї, але такої жінки немає в усьому світі. Тому я ніколи не одружуся, — сказав він.

Тоді міністри почали щодня показувати йому портрети найвидатніших красунь, аби король вибрав собі дружину, але король казав, що померла королева була кращою, і міністри йшли ні з чим.

Нарешті головний міністр сказав королю:

— Ваша величносте, невже ваша вихованка здається вам розумом і вродою гіршою за покійну королеву? Вона така розумна та вродлива, що кращої дружини вам не знайти!

Королю здалося, що його молода вихованка-принцеса і справді краща та вродливіша за королеву, і, не відмовляючись більше, він погодився.

Міністри й усі придворні були задоволені, але принцесі це здалося жакливим, їй зовсім не хотілося стати дружиною старого короля. Однак король не слухав її відмов і наказав їй якомога швидше готуватися до весілля.

Принцеса згадала про свою тітку, чарівницю, й вирішила порадитись із нею. Тієї-таки ночі вона вирушила до чарівниці.

— Зажадай від короля сукню, блакитну, як небо. Такої сукні він не зможе тобі добути, — сказала чарівниця.

Принцеса подякувала чарівниці за пораду й повернулася додому. Наступного ранку вона сказала королю, що доти не погодиться вийти за нього заміж, доки не отримає від нього сукні, блакитної, як небо.

Король негайно скликав найкращих майстрів і наказав їм пошити сукню, блакитну, як небо.

Уже наступного дня майстри принесли замовлену сукню, і порівняно з нею навіть блакитне небесне склепіння, оточене золотими хмарками, здалося не таким гарним.

Отримавши сукню, принцеса злякалася. Вона знову поїхала до чарівниці та спитала, що їй тепер робити. Чарівниці було дуже прикро, що її задум не вдавсь, і вона звеліла принцесі зажадати сукню кольору місяця.

Король послав по найвправніших майстрів і таким грізним голосом віддав їм наказ, що не минуло й доби, як майстри вже принесли сукню.

Поглянувши на це прекрасне вбрання, принцеса засумувала ще дужче.

Чарівниця з'явилася до принцеси і, дізнавшись про другу невдачу, сказала їй:

— Зажадай сукню, блискучу, як сонце.

Принцеса погодилась і зажадала від короля таку сукню. Король віддав усі діаманти й рубіни зі своєї корони, аби сукня блищала, як сонце. Тому, коли сукню принесли й розгорнули, усі миттю замружились: вона й справді блищала, ніби справжнє сонце.

Не раділа лише принцеса. І чарівниця була дуже засмучена тим, що всі її поради нічого не дали.

– Ну тепер, дитя моє, – сказала вона принцесі, – зажадай у короля шкіру його улюбленого віслюка. Її вже він напевно не дасть тобі!

А треба сказати, що віслюк, чию шкіру чарівниця звеліла зажадати в короля, був незвичайний. Щоранку він замість кізяка вкривав свою підстилку блискучими золотими монетами.

Принцеса побігла до короля й зажадала осячу шкіру.

Король хоч і здивувався, але, не розмірковуючи, виконав бажання. Віслюка вбили і його шкіру врочисто принесли принцесі. Тепер уже вона зовсім не знала, що їй робити.

– Не тужи так, люба! – сказала чарівниця. – Загорнися в осячу шкіру і швидше йди геть із палацу. Із собою нічого не бери: скриня з твоїми сукнями йтиме за тобою під землею. Ось тобі моя чарівна паличка. Коли знадобиться скриня, вдар паличкою по землі, і вона з'явиться перед тобою.

Принцеса поцілувала чарівницю, натягла на себе бридку осячу шкіру, вимастила обличчя сажею, щоб її ніхто не впізнав, і вийшла з палацу.

Зникнення принцеси зчинило великий переполох. Король розіслав у погоню за принцесою тисячу вершників. Але чарівниця зробила принцесу невидимою для очей королівських слуг.

А принцеса тим часом заходила в багато будинків і просила взяти її хоч служницею. Але ніхто не хотів брати принцесу до себе, бо в осячій шкурі вона здавалася надзвичайно потворною.

Нарешті вона дійшла до якогось великого будинку. Господиня цього будинку погодилася прийняти бідолашну принцесу до себе за робітницю. Принцеса подякувала господині та спитала, що вона має робити. Господиня звеліла їй прати білизну, наглядати за індичками, пасти овець і чистити свинячі корита.

Уже з першого дня челядь почала грубо глузувати з дівчини, однак потроху до неї звикли. До того ж, працювала вона дуже старанно, і господиня не дозволяла їй кривдити.

Одного разу в оселі було свято і принцесу не змушували працювати. Вона скористалася з цього й вирішила вбратися в одну зі своїх пишних суконь.

Принцеса вдарила по землі чарівною паличкою, і скриня з убраннями з'явилася перед нею. Принцеса вийняла блакитну сукню, яку отримала від короля, пішла до своєї комірчини і стала вбиратися.

Вона подивилась на себе в дзеркало, помилувалася чудовим убранням і відтоді на кожне свято вбиралась у свої розкішні сукні. Але, крім овець та індичок, ніхто про це не знав. Усі бачили її в бридкій осячій шкурі і прозвали її – Осяча Шкура.

Якось молодий королевич повертався з полювання і заїхав відпочити в дім, де служила Осяча Шкура. Він трохи відпочив, а тоді став блукати будинком і подвір'ям. Випадково він забрів до темного коридору, в кінці якого були замкнені двері. Королевич був дуже допитливим, і йому закортіло дізнатися, хто живе за цими дверима. Він зазирнув у шпарину. Як же він здивувався, коли побачив у маленькій тісній кімнатці прекрасну, гарно вбрану принцесу! Він побіг до господині дізнатися, хто ця дівчина.

Йому сказали, що там живе служниця, яку взяли в дім пасти овець і чистити свинячі корита.

Більше королевич нічого не дізнався. Він повернувся до палацу, але не міг забути красуню, яку випадково побачив крізь шпарину в дверях. Він шкодував, що не зайшов тоді до кімнати й не познайомився з нею.

Безперервно думаючи про дивовижну красуню, королевич тяжко захворів. Король і королева, його батьки, були у відчаї. Вони закликали лікарів, але лікарі нічого не могли зробити. Нарешті вони сказали королеві: напевно, її син захворів від якогось великого горя. Королева почала розпитувати сина, що з ним сталося.

– Я хочу, щоб Осяляча Шкура спекла пиріг і принесла його, щойно він буде готовий, – сказав королевич.

Королева здивувалася, поклікала придворних і спитала, хто така Осяляча Шкура.

– О, це брудка замазур! – пояснив один придворний. – Вона живе недалеко звідси й пасе овець та індичок.

– Ну, хоч би хто була ця Осяляча Шкура, – сказала королева, – хай вона негайно спече пиріг для королевича!

Придворні побігли до Осялячої Шкури й переказали їй наказ королеви. Принцеса замкнулась у своїй комірчині, скинула осялячу шкуру, вимила обличчя й руки, вдягла чисту сукню й заходилася готувати пиріг. Борошно вона взяла найкраще, а масло та яйця – найсвіжіші.

Замішуючи тісто, навмисне чи ненароком, вона впустила з пальця каблучку. Та впала в тісто й лишилася там. Коли пиріг спікся, принцеса вдягла брудку шкуру, вийшла з кімнати, подала пиріг придворному і спитала його, чи йти їй із ним до королевича. Але придворний навіть не хотів відповідати їй і побіг із пирогом до палацу.

Королевич вихопив пиріг із рук придворного й почав їсти його так квалливо, що всі лікарі хитали головами й розводили руками.

І справді, королевич ледь не вдавився каблучкою, що опинилася в одному зі шматків пирога. Але юнак швидко вийняв каблучку з рота й після того став їсти пиріг уже не так квалливо. Він довго розглядав каблучку. Вона була така маленька, що могла підійти лише найгарнішому пальчикові на світі. Королевич одно цілував каблучку, тоді сховав її під подушку й діставав звідти щоразу, коли гадав, що на нього ніхто не дивиться.

Увесь цей час він думав про Осялячу Шкуру, але вголос говорити про неї боявся. Тому хвороба його посилювалась, і лікарі не знали, що й подумати. Нарешті вони оголосили королеві, що син її хворий від кохання.

– Сину мій, – сказав засмучений король, – назви нам дівчину, яку ти кохаєш. Обіцяємо, що одружимо тебе з нею, хай навіть вона буде найостаннішою служницею!

– Любі батьку й мати! – сказав розчулений королевич. – Я й сам не знаю, хто та дівчина, яку я так палко покохав. Я одружуся з тією, кому підійде ця каблучка, хоч би ким вона була.

І він вийняв із-під подушки каблучку Осялячої Шкури й показав її королю та королеві.

Король із королевою взяли каблучку, з цікавістю роздивилися її та, вирішивши, що така каблучка може підійти лише найпрекраснішій дівчині, погодилися із королевичем.

Король наказав негайно розіслати по всьому місту скороходів, аби вони скликали до палацу всіх дівчат міряти каблучку.

Скороходи бігали вулицями й оголошували, що дівчина, якій пристане каблучка, вийде заміж за молодого королевича.

Спершу до палацу з'явилися принцеси, тоді придворні дами, але жодна не могла надіти каблучку. Довелося запросити швачок. Вони були гарненькі, але пальці їхні були надто товстими й не пролазили в каблучку.

Нарешті черга дійшла до служниць, але і їх спіткала невдача. Тоді королевич наказав покликати куховарок, посудомийок, свинопасок. Але їхні загрублі від роботи пальці не могли пролізти в каблучку далі нігтя.

– А приводили Осячу Шкуру, яка недавно спекла пиріг? – спитав королевич.

– Осячу Шкуру не покликали до палацу, бо вона надто брудна та бридка – зареготали придворні.

– Негайно послати по неї! – наказав королевич.

І придворні, посміюючись, побігли по Осячу Шкуру.

Принцеса чула бій барабанів і вигуки скороходів і здогадалася, що вся ця метушня – через її каблучку. Вона дуже зраділа, коли побачила, що йдуть по неї. Швиденько причесавшись, вона вбралась у сукню кольору місяця. Щойно принцеса почула, що її кличуть до королевича, вона похапцем накинула зверху сукні осячу шкуру й відчинила двері.

Придворні, глузуючи, оголосили Осячій Шкурі, що король хоче одружити з нею свого сина, і повели її до палацу.

Здивований незвичайним виглядом дівчини, королевич не міг повірити, що це та сама, яку він бачив крізь щілину у дверях. Засмучений і збентежений, королевич спитав:

– Це ви живете в кінці темного коридору в тому великому будинку, куди я недавно заїжджав із полювання?

– Так, – відповіла вона.

– Покажіть мені свою руку, – вів далі королевич.

Як же здивувалися король і королева та всі придворні, коли з-під осячої шкури показала маленька ніжна ручка і каблучка виявилася дівчині якраз. Тут принцеса скинула з себе осячу шкуру. Королевич, вражений її красою, кинувся до її ніг, не тямлячи себе від радості.

Раптом стеля розкрилась, і до зали на колісниці з бузкових квітів і гілок спустилася чарівниця й розповіла всім історію принцеси.

Король і королева, вислухавши цю розповідь, одразу полюбили принцесу й видали її заміж за свого сина.

Прянична хатинка

Давно колись у старій убогій хатині на узліссі жили брат і сестра, Жан і Марі. Батько їхній був дроворубом, і вони з ранку до ночі працювали, допомагаючи йому. Дуже часто вони поверталися з лісу такі втомлені, що не мали навіть сил повечеряти. Утім, нерідко вечері в них зовсім не було, і тоді вся сім'я лягала спати голодною.

Єдиними ласощами дітей були ягоди. По неділях Жан і Марі брали кошечки й вирушали по ягоди до лісу.

Якось діти, збираючи гриби та ягоди, дуже захопились і не помітили, як настав вечір. Наче за одну мить, сонце зникло за темними хмарами, а гілля дерев зловісно зашуміло. Марі та Жан налякано озирнулися довкола. Ліс здавався їм зовсім незнайомим.

– Мені страшно, – прошепотів Жан.

– Мені теж, – відповіла Марі. – Схоже, ми заблукали.

Величезні дерева були схожі на велетнів, а в хащі блимали вогники – чиїсь лихі, хижі очі.

– Я боюсь, – повторив Жан.

Зробилося зовсім темно. Марі обійняла брата, і, тремтячи від холоду, діти пригорнулись одне до одного. Десь ухкала сова, а здалеку долиняло виття голодного вовка.

Діти, прислухаючись до зловісних голосів, усю ніч так і не склепили повік. Нарешті блиснуло сонце, і поступово ліс перестав бути похмурим та страшним. Жан і Марі підвелися й пішли шукати дорогу додому.

Вони йшли незнайомими місцями. Навколо росли величезні гриби та ягоди, набагато більші від тих, що вони зазвичай збирали. Усе було якимось незвичайним і дивним.

Нарешті Жан і Марі вийшли на галявину, посеред якої стояла хатинка. Дах її був зроблений із шоколадних пряників, стіни – з рожевого марципана, а паркан – із великих мигдалевих горіхів. Навколо неї був сад, у якому росли різнокольорові цукерки, а на маленьких деревцях висіли родзинки. Жан не повірив своїм очам.

– Прянична хатинка! – радісно вигукнув він.

– Садочок із цукерок! – вигукнула й Марі.

Голодні діти кинулися до чудесної хатинки. Жан одразу відламав від даху шматок пряника й узявся їсти. Марі стала ласувати то марципановими цеглинками, то мигдалем із паркану й родзинками з дерев.

– Який смачний дах! – радів Жан.

– Скуштуй шматочок паркану, Жане, – запропонувала йому Марі.

Коли діти наїлися, їм захотілося пити. Посеред садочка бив водограй, у якому, переливаючись усіма кольорами, жебоніла вода. Жан відсorbнуv із водограю і здивовано вигукнув:

– Та це ж лимонад!

Діти в захваті пили лимонад, аж раптом із-за рогу хатинки з'явилася згорблена бабуса. У руці вона тримала палицю, а на носі в неї були дуже товсті окуляри.

– Смачна хатинка, чи не так, діточки? – спитала вона.

– Ми загубилися в лісі... ми так зголодніли... – промовила Марі.

Але бабуса зовсім не розсердилась.

– Не бійтеся, діти. Заходьте в дім, і отримаєте дещо смачніше.

Однак щойно двері хатинки зачинилися за дітьми, бабуса з доброї та привітної перетворилася на лиху відьму.

– От ви й піймалися! – прохрипіла вона, трясучи своєю палицею. – Хіба це гарно – їсти чужу хату? Ви мені заплатите за це!

Діти затремтіли від страху і притислись одне до одного.

– Ви все розкажете нашим батькам? – злякано спитала Марі.

Відьма голосно розреготалася.

– Ні, точно не це! Я дуже люблю дітей. Дуже!

І не встигли діти оком змигнути, як відьма схопила Жана, штовхнула його в темну комірчину й замкнула за ним важкі дубові двері.

– Марі! – кричав бідолашний хлопчик. – Мені страшно!

– Сиди тихо! – прикрикнула відьма. – Ти їв мою хату, а тепер я з'їм тебе! Проте спершу трохи відгодую – ти надто худенький.

Жан і Марі голосно заплакали. Зараз вони ладні були віддати всі пряники та марципани на світі за те, щоб знов опинитися в рідній убогій хатині. Але батьки були далеко, й ніхто не міг прийти до них на допомогу.

Лиха відьма підійшла до комірчини.

– Просунь-но палець у щілину! – наказала вона Жанові.

Хлопчик слухняно просунув у щілину палець. Відьма помацала його й невдоволено сказала:

– Самі кістки. Нічого, за тиждень ти в мене будеш товстеньким-товстеньким.

І відьма почала відгодовувати Жана. Щодня вона готувала йому щось смачне, приносила купу марципанів, шоколаду, меду й родзинок, а ввечері наказувала просовувати в щілину палець і обмацувала його.

– Мій золотий, – казала вона, – ти гладшаєш на очах!

І справді, Жан швидко гладшав. Марі не знала, що робити, але одного разу придумала.

– Жане, наступного разу покажи їй ось це, – сказала вона і просунула в комірчину тоненьку паличку.

Увечері відьма, як звичайно, звеліла Жанові:

– Покажи палець, мій солоденький.

Жан просунув у щілину паличку, що дала йому сестра. Стара помацала її й відскочила як ушкварена:

– Що таке? Знову самі кістки! Хіба я для того годую тебе, щоб ти був худий, наче тріска?!

Наступного дня, коли Жан знову просунув у щілину паличку, відьма не на жарт розлютилася.

– Не вірю! Не може бути, щоб ти був такий худий! Покажи-но ще раз палець.

Жан знову просунув у щілину паличку, але стара раптом смикнула її з усієї сили. Паличка лишилась у неї в руці.

– Це палиця?! – крикнула вона розлючено. – Ах ти, шахраю!

Вона відчинила комірчину й витягла звідти переляканого Жана, що розтовстів і зробився як діжка.

– Бачу, мій любий, – зловтішалася стара, – що з тебе вийде чудова печеня!

Діти заціпеніли від жаху. А відьма затопила піч, посадила Жана на велику дерев'яну лопату, на якій зазвичай кладуть у піч хліб, і спробувала запхнути у вогонь. Але хлопчик так погладшав, що не пролазив у пічку, хоч як відьма старалася.

– Ану злазь! – наказала стара. – Лягай-но на лопату.

– Та я не знаю, як лягти, – заскиглив Жан.

– От дурень! – буркнула відьма. – Відійди! Я тобі покажу!

І вона лягла на лопату. Марі тільки цього й треба було. У ту ж мить вона схопила лопату і запхала відьму просто в піч. Потім швидко зачинила залізні дверцята і, схопивши брата за руку, крикнула:

– Тікаймо мерщій!

Діти вибігли з пряничної хатинки й щодуху помчали геть від неї.

Не розбираючи дороги, вони довго бігли лісом і сповільнили крок лише тоді, коли на небі з'явилися перші зірки.

Раптом вони помітили вдалині слабкий мерехтливий вогник.

– Марі, це наш дім! – радісно гукнув задиханий Жан.

І справді, це був їхній старий, убогий, перекошений будиночок. На порозі стояли їхні мати й батько і з тривогою та надією вдивлялися в темряву.

Як же вони зраділи, побачивши дітей, що бігли до них!

А про лиху відьму, що жила в глухому лісі, ніхто більше ніколи не чув.

Хлопчик-мізинчик

У давнину в невеликій хатині на узліссі жив дроворуб із дружиною та сімома синами. Шестеро синів були високими та міцними, лише сьомий не вдався зростом. Він був такий маленький, що його прозвали Хлопчиком-мізинчиком. Він справді був не набагато більшим від пальця, зате розумом у сто разів переважав будь-якого здорованя. Брати і навіть батько часто просили в нього поради.

Сім'я була дуже бідна. Особливо важко доводилося взимку, коли в лісі не було ні грибів, ані ягід.

Якось брати вирушили до лісу по хмиз. Але хмизу траплялося мало, вони йшли все далі в гущавину і врешті заблукали.

Настала ніч, і в лісі зовсім стемніло. У братів зуби цокотіли від холоду. Було дуже тихо, тільки іноді здаля долинали вовче виття.

– Що робити? – спитав старший брат.

Хлопчик-мізинчик роззирнувся довкола.

– Треба залізти на високе дерево. Там нас не дістануть голодні вовки, а ми зможемо побачити, з якого боку наш дім.

Хлопчик-мізинчик видерся аж на верхівку сосни й гукнув:

– Житло!

Далеко в лісі слабко мерехтів вогник.

– Ми, напевно, зможемо там переночувати, – сказав Хлопчик-мізинчик. – Ходімо швидше, доки ми зовсім не задубіли.

Довго йшли брати через глибокий сніг туди, де виднівся вогник.

Нарешті вони вийшли до великого кам'яного будинку. В одному з вікон світилося. Хлопчик-мізинчик постукав у важкі дубові двері.

– Хто там? – спитав жіночий голос.

– Ми дроворубові сини, пішли по хмиз і заблукали. Впустіть нас, будь ласка. Ми змерзли й голодні.

Двері відчинились, і на порозі з'явилася жінка.

– Дозвольте нам погрітися біля вогню і з'їсти трохи гарячої їжі, – звернувся до неї Хлопчик-мізинчик.

– Тс-с! – шикнула жінка. – Тихіше! Тут живе людоджер, який їсть маленьких дітей. Я його дружина.

Брати завмерли від жаху.

– Мій чоловік скоро повернеться з полювання. Якщо він побачить вас, одразу з'їсть.

– А чи далеко він полює? – спитав Хлопчик-мізинчик.

– Рівно за сімдесят миль, – відповіла жінка. – Але це лише десять кроків для нього. Він носить семимильні чоботи. Він робить один крок і проходить сім миль. Ідіть звідси, доки не пізно. Вам треба тікати!

– Ми однаково помремо в лісі від холоду, то вже краще лишитися тут і трохи обігрітися. Може, пан людоджер нас і не помітить, – вирішив Хлопчик-мізинчик.

Жінка тяжко зітхнула, але впустила братів у дім.

Вони ледве встигли трохи відігрітись, як почувся гучний стукіт у двері.

– Це він! – нажахано прошепотіла господиня. – Ховайтеся мерщій!

Брати швидко поховалися – хто під стіл, хто під лавку.

Розчинилися двері, й увійшов Людоджер. Він був величезний на зріст, справжнісінький велетень. Його семимильні чоботи на перший погляд нічим не відрізнялися від звичайних чобіт, хіба що були дуже великими.

– Жінко, дай мені поїсти! – ще з порога гаркнув Людожер. – Я зголоднів! – І жадібно накинувся на баранячу ногу.

Після вечері Людожер зняв чоботи й розвалився на лавці.

– А це хто? – І він витяг із-під столу переляканого Хлопчика-мізинчика.

– Це синочки дроворуба, – сказала зблідла господиня тремтливим голосом.

– Ага, синочки! – загарчав Людожер. – Отже, він тут не сам! Ану вилазьте!

– Зачекайте, добродію, – не розгубився Хлопчик-мізинчик. – Ваша дружина знайшла нас у лісі й залишила для сніданку. Але ми дуже змерзли. А м'ясо краще спершу розморозити, щоб воно зробилося ніжнішим.

– Це правильно, – погодився Людожер і сказав дружині: – Добре, нехай трохи полежать. І справді їхнє м'ясо зробиться ніжнішим.

Жінка кивнула й відвела братів до комори.

– А ти кмітливий, – шепнула вона Хлопчикові-мізинчику. – Я вам допоможу. Зараз напою чоловіка вином, а коли він засне, прочиню двері, і ви зможете втекти.

– Домовилися, – відповів Хлопчик-мізинчик.

Господиня насилу вкотила до кімнати величезну пузату діжку.

– Випий вина, любий, – запропонувала вона.

Людожер один за одним вихилив кілька величезних кувалів вина, і невдовзі його здолав сон.

– Хутчіше, – підганяла його дружина братів. – Він заснув міцно, і все-таки біжіть швидше за вітер, якщо вам дороге життя.

Брати вибігли в прочинені двері й помчали через ліс.

Уранці Людожер прокинувся й відразу відчув страшенний голод. Звичайно, він миттю згадав про сімох хлопчиків, які вже, напевно, розморозилися. Людожер підвівся із лавки й зазирнув у комору.

– Де вони?! – загарчав він розлючено. – Невже дали драла? Жінко, принеси мені семи-мильні чоботи, від мене втік сніданок!

Людожер кинувся з дому. Величезними семимильними кроками він за мить пробіг крізь ліси, поля, річки, озера, гори, навіть села й міста.

Нарешті Людожер утомився, спинився, присів на скелю й замислився. Де могли подітися паскудні, неслухняні хлопчиська? Раптом на дорозі з'явилася королівська карета. У вікні її показалася принцеса і зацікавлено поглянула на Людожера.

– Справжній людожер! – у захваті вигукнула вона.

Людожер, якого це потішило, галантно вклонився.

– Ваша високосте, чи не бачили ви сімох хлопчаків, що втекли від мене?

– За п'ять днів, що я подорожую, мені не зустрівся ніхто, крім вас, – відповіла принцеса, хоч вона й бачила, як Хлопчик-мізинчик та його брати пробиралися через ліс по кучугурах.

Людожер мовчки вклонився й подався додому. «Треба робити менші кроки, – вирішив він. – Вони не могли далеко втекти. Пошукаю-но я ближче до дому».

Нарешті Людожер дістався лісу, яким брели хлопчики.

Але ж і Людожер, не поснідавши та здолавши в семимильних чоботах такий шлях, дуже стомився. Ноги йому боліли, і хотілося трохи відпочити. Незважаючи на мороз, він улігся під деревом і задрімав.

Тим часом брати вийшли з хащі саме в тому місці, де спав велетень. Вони закликали як укупані, побачивши свого переслідувача, що давав хropaка під деревом.

– Це людожер... Ми пропали! – прошепотіли брати.

– Аякже! – сказав Хлопчик-мізинчик. – Сховайтесь у кущах, сидіть тихо й чекайте на мене. А якщо людожер мене схопить, біжіть додому.

Хлопчик-мізинчик підкрався до Людожера, обережно стягнув із нього семимильні чоботи й повернувся до братів, що сховались у кущах.

– А тепер, – сказав Хлопчик-мізинчик, – тікаймо швидше!

Зібравши останні сили, брати дременули через ліс і невдовзі прибігли до своєї хатини, де на них чекали батьки.

Людожер прокинувся і, побачивши, що хтось украв його чоботи, закричав так голосно, що з дерев обсипався сніг.

– Злодії! Обікрали! – горлав він.

Без семимильних чобіт йому важко було наздогнати навіть змерзлого, голодного зайця. Настав кінець його пануванню. Відтоді Людожер засумував, а одного разу пішов із дому, і більше ніхто його не бачив.

А родина дроворуба й далі жила бідно, упроголодь. Часто брати лягали спати не повечерявши, та все одно швидко росли й мужніли. Навіть Хлопчик-мізинчик трохи підріс, хоча, як і раніше, поруч із високими й міцними братами виглядав маленьким і кволим. Ну то й що, зате він став іще розумнішим і все частіше замислювався над тим, як би заробити грошей для батьків.

Одного разу Хлопчик-мізинчик вийняв зі старої скрині пару чобіт із золотими пряжками, що їх він поцупив у злого людожера. Усе-таки були семимильні чоботи, то чому ж не використати їх?

– Я піду до королівського палацу, – сказав батькам Хлопчик-мізинчик, – і вступлю на службу до короля. Буду гінцем.

– Це дуже нелегко, – зітхнув батько.

– Що ти, батьку! Я ж маю семимильні чоботи!

Хлопчик-мізинчик узувся й вирушив у путь.

Не встиг він зробити й кількох кроків, як був уже в палаці. Король, королева та всі придворні мали дуже засмучений вигляд.

– Що сталося, ваша величносте? – спитав Хлопчик-мізинчик.

– Біда! – відповів король. – Ворог наступає, а мої війська стоять за сто миль звідси і нічого не підозрюють. Жоден гонець, навіть на найшвидшому коні, не встигне доправити їм повідомлення.

– Доручіть це мені, ваша величносте, – сказав Хлопчик-мізинчик, – і я миттю доправлю послання!

– Вирушай скоріше! – вигукнув король. – Якщо виконаєш наказ, я обдарую тебе золотом!

Хлопчик-мізинчик кількома кроками опинився у військовому таборі й віддав листа королівському генералові, а потім так само швидко повернувся до палацу.

– Ото дивина! – закричав радісно король, прочитавши листа від генерала. – Дякую тобі за добрі вісті й призначаю королівським гінцем. За кожен принесений лист ти отримуватимеш тисячу золотих.

Так і став Хлопчик-мізинчик носитися по світу з королівськими листами та дорученнями. А коли він стер до дірок семимильні чоботи й назбирав достатньо грошей, то повернувся до рідної маленької хатини на узліссі.

Тепер сім'я дроворуба не бідувала. Хлопчик-мізинчик і його брати стали всіма шанованими людьми. Щоправда, Хлопчик-мізинчик так і лишився найменшим серед братів, зате всі, і навіть сам король, завжди питали в нього поради.

Спляча красуня

У давні часи жили на світі король із королевою. Дітей у них не було, а їм дуже хотілося мати спадкоємця. І от нарешті народилася в них донечка. Батьки були такі щасливі, що влаштували пишні хрестини й навіть запросили в гості сімох фей.

Був розпал веселощів, коли залом раптом пролетів холодний вітер і вогонь у каміні замерехтів. Шум і музика стихли. Біля дверей несподівано з'явилася восьма фея, вдягнена в усе чорне. Її чомусь забули запросити.

Королю було дуже незручно й соромно за свою забудькуватість, і він спробував виправити становище: повадився з феею дуже люб'язно й виявляв їй різноманітні знаки уваги.

Коли бенкет закінчився, сім фей підійшли до колиски принцеси. Перша фея обдарувала її красою, друга – добрим серцем, третя – привабливістю, четверта – розумом, п'ята – дотепністю, шоста – спритністю, а сьома – чарівним голосом.

Нарешті надійшла черга останньої, восьмої феї. Вона підійшла до колиски, вийняла чарівну паличку, торкнулася нею маленької принцеси і зловісно прошипіла:

– Коли принцесі виповниться п'ятнадцять років, вона вколе веретеном палець і засне навіки!

– Значить, так ти віддячила нам за гостинність? – вигукнув король. – Вартові, схопити її!

Вартові кинулися виконувати наказ, та алебарди випали в них із рук, а ноги задрев'яніли. Лиха фея голосно розреготалася:

– Проти мене ви безсилі!

Вона знову змахнула чарівною паличкою і сказала:

– Коли принцеса вколеться об веретено, увесь палац, кожна людина й кожна жива істота заснуть навіки!

Із цими словами лиха фея зникла.

Першою заговорила блакитна фея:

– Друзі мої, не бійтеся! Принцеса не спатиме вічно. З'явиться прекрасний принц, зніме з принцеси закляття, і вона прокинеться!

– Коли ж, коли це станеться? – наперебій питали фею.

– Цього ніхто не знає. Може, через сто років, а може, і раніше.

– О горе нам, о горе! – заголосили король із королевою, а з ними придворні та гості.

Наступного ранку король прокинувся похмурий і мовчазний. У палаці стояла гнітюча тиша.

– Герольди, до мене! – крикнув король. – Оголосіть усюди мій наказ: усі мешканці королівства мають негайно принести на головну площу свої веретена, які будуть там спалені, а попіл розвіяний за вітром. Кожному, хто не послухається наказу, відрубують голову!

І герольди вирушили в дорогу.

Скоряючись королівському наказові, перелякані підданці несли свої веретена на головну площу. Здавалося, вже ніде не було жодного веретена, яким би королівська дочка могла вколотися. Але король нікому не довіряв, і найняті ним шукачі постійно нишпорили по будинках у пошуках захованих веретен.

Минали роки. Принцеса виросла й перетворилася на вродливу та розумну дівчину. У день, коли принцесі виповнилося п'ятнадцять років, вона, як завжди, побігла до саду погратися зі своїм улюбленим песиком. Вона забігла у найвіддаленіший, усіма давно забутий куточок саду, де ніколи раніше не була, і раптом побачила за деревами високу похмуру вежу. Охоплена цікавістю, дівчина піднялася крутими сходами і штовхнула важкі дубові двері. У маленькій кімнатці біля якогось дивного пристрою сиділа висохла згорблена бабуса.

- Здрастуйте, бабусю! Що це таке? – спитала дівчина.
- Здрастуй, люба. Це прядка та веретено, – відповіла старенька.
- А що ви робите? – не вгавала принцеса.
- Я пряду, – відповіла старенька. – Хочеш, і тебе навчу?
- Звичайно, хочу! – вигукнула принцеса й торкнулася веретена.

На підмізинному пальці заблищала крапля крові.

Тієї самої миті блискавка розітнула небо й почувся грім.

Принцеса розплакалася, вибігла з вежі й кинулася до палацу.

Назустріч їй уже поспішали король із королевою. Побачивши кров на доччиному пальці, королева знепритомніла, а король смертельно зблід.

Ніщо не допомогло! Збулося прокляття лихої феї! У ту-таки хвилину всі мешканці замку заснули просто там, де стояли. Звідусюди чулося розмірене хропіння.

Тепер лишалося тільки чекати на прекрасного та сміливого принца...

Минуло сто років. Густі крони дерев сховали заснулий палац від людських очей, дороги до нього заросли колючим чагарником.

В одному віддаленому королівстві був юний принц. Йому дуже подобалися таємничі історії, і він мріяв знайти скарб або врятувати прекрасну принцесу. Почувши легенду про зачарований палац, він одразу вигукнув:

– Гей, слуги, сідлайте коней! Ми вирушаємо в дорогу!

Вони довго їхали розбитими дорогами та темними хащами й усіх зустрічних розпитували про зачарований палац. Але ніхто не міг сказати, де його знайти. Лише через багато днів принц із поштом з вершини високого пагорба, звідки всі довколишні поля, ліси та гори було видно як на долоні, роздивився порослий мохом палац, схожий на заснулого кам'яного велетня.

Підостроживши коня, принц поскакав уперед.

І от він заїхав на подвір'я. Стояла мертва тиша. По обидва боки від іржавої брами хропли двоє вартових. Навіть собаки спали на подвір'ї поряд із водограєм. Отже, люди казали правду!

Відчинивши високі двері до королівських покоїв, принц побачив принцесу, що спала.

– Це ви, мій принце! – вигукнула вона, прокинувшись від його поцілунку.

Разом із принцесою ожив весь палац. Вартові, кречучи, підвелися з землі, собаки весело загавкали, а на кухні вперше за сто років знову заграмотіли каструлями.

У дверях стояли король, королева та придворні. Усі сяяли від щастя.

– Хай живе наш рятівник! – вигукнув король. – Такого прекрасного юнака варто було чекати аж сто років! За те, що ви зняли з мого королівства страшне закляття, я виконаю будь-яке ваше бажання!

Принц схилив голову.

– Лишень одне смію я попросити у вас, ваша величносте, – руку вашої прекрасної дочки.

Король і королева презирнулися.

– Яз радістю віддам її тобі, – відповів король.

Смішні бажання

Жив на світі дроворуб. Йому весь час не таланило: то, рубаючи дерево, звалить його на чужу кобилу, то, готуючи обід, ліс підпалить. Але зглянулися на нього небеса. Прилетів одного разу до нього ангел і сказав:

– Я виконаю будь-які твої три бажання.

Дроворуб розгубився, не знаючи, що й казати. Він попросив ангела почекати з бажаннями, а сам побіг додому, щоб порадитися з дружиною.

– Ми зможемо стати найбагатшими людьми на землі, – мріяла дружина, – ми станемо королями, і всі нинішні правителі присягатимуть нам.

– Та вгамуйся ти, – бурчав дроворуб, – нащо тобі це?

– Як нащо? – дивувалася дружина. – Мені набридло жити в цій халупі, хочу жити в палаці і щоб за мною ходили фрейліни.

– А я б хотів зараз ковбаски, – солодко позіхнувши, промовив дроворуб.

Не встиг він це сказати, як із-за плити вилізла велика палка ковбаси і впала на стіл. З подиву й несподіванки дроворубові одібрало мову. Він зрозумів, що це було його перше бажання. Як, власне, і його дружина.

– Ти на що витратив своє бажання, дурило? – розлютилась вона. – Замість того щоб стати королем і купатися в розкошах, ти загадав палку ковбаси, яку і я б змогла тобі зготувати!

Дроворуб дуже засмутився, адже дружина мала рацію.

– Твоя правда, дурень я дурень, – зітхнув він.

Але дружина не вгамовувалась, її гнів був такий великий, що заткнути фонтан лайки, який вивергався з її рота, було просто неможливо, так само як і слухати його далі. Тоді дроворуб витратив друге бажання:

– Господи, якщо це тобі під силу, зроби так, щоб моя дружина замовкла, – заблагав дроворуб.

А далі сталося ще одне «чудо»: від палки ковбаси, яка лежала на столі, відокремився один круглячок і приріс до носа дроворубової дружини. Та й замовкла.

– Який у тебе став носик гарненький, – глузливо промовив дроворуб.

Він чекав, що його дружина вибухне новим фонтаном лайки, але вона, уражена жахливою зміною в своїй зовнішності, крутилася перед дзеркалом, роздивляючись на свого носа.

Залишилося одне бажання, і дроворуб вирішив, що треба віддати право скористатися ним своїй дружині.

– Тепер, люба, у нас є тільки одне бажання, і зараз ти можеш вибрати – або бути царицею з ковбасним носом і купатися в розкошах, або залишитися все тією ж дружиною дроворуба, але повернути собі свій нормальний ніс, – східно закінчив він.

Звичайно, дроворубова дружина так і залишилася в своїй халупі і так і не стала королевою.

Зелена змія

Жили-були король і королева, у яких народились доньки-близнята. Вони запросили на хрестини фей. А в ті далекі часи, якщо феї приходили хрестити дитину, вони приносили їй купу подарунків. Наприклад, могли перетворити звичайну дитину на найгарнішу і найрозумнішу в світі. Але зрідка феї могли побажати немовляті багато поганого, тому всі батьки прагнули всіяко догодити їм.

І ось у палаці було влаштовано чудовий бал на честь хрестин і, звісно, для того, щоб феї залишилися задоволені. Не встигли феї взятися до страв, як з'явилася стара-стара фея. Її вже багато років ніхто не бачив, гадали, що вона померла, тож і не запросили на бал. Королева затремтіла, передчуваючи лихе.

Стара карга підійшла до ліжечка першої дитини і сказала:

– Я бажаю тобі бути найпотворнішою на всьому білому світі.

Вона підійшла до другого ліжечка, як раптом до неї підскочила молоденька смілива фея, що залишилася в тронній залі, і схопила її за горб. Стара від злості спалахнула, як сірник, і згоріла. Коли феї повернулися, вони постаралися нагородити бідолашну дитину найкращими своїми дарунками. Але королева була невтішна, адже з кожною хвилиною її донька ставала все потворнішою і потворнішою.

Феї вирішили зарадити бідоласі.

– Ваша величносте, не засмучуйтеся, – сказали вони. – Ми обіцяємо, що колись ваша донька стане найщасливішою дівчиною на світі.

– А чи буде вона гарною? – запитала розпачливо королева.

– Ми не можемо всього пояснити, – відповіли феї. – Але звіртеся на нас – вона буде щасливою.

Королева подякувала їм. Першу доньку вона назвала Дораглі, а другу – Дорабелла. Дораглі з літами ставала все потворнішою, а Дорабелла – все гарнішою. Коли Дораглі виповнилося дванадцять років, вона стала такою жадливою, що ніхто без огиди не міг навіть дивитись на неї. Тому король купив найвіддаленіший замок у королівстві й оселив її там жити в самотині. Вона поїхала туди зі своєю старою нянькою та кількома слугами. Старий замок стояв над берегом моря. Тут і жила Дораглі довгі два роки.

Вона вчилася грати на різних інструментах, малювала і навіть написала цілу книжку віршів. Але вона дуже нудьгувала за батьками й одного разу вирішила навідати їх. Дораглі приїхала якраз у той час, коли її сестра виходила заміж за принца із сусіднього королівства. Родичі були зовсім не раді їй. Їм було неприємно дивитися на її потворність, до того ж вони боялися, що принц, побачивши її, відмовиться одружуватися з її сестрою, Дорабеллою.

Нещасна Дораглі крізь сльози сказала їм:

– Я приїхала тільки, щоб на хвилику побачити вас. Я так нудьгувала! Але ви не бажаєте мене бачити, і я зараз же їду назад!

Вона хотіла була нагадати їм, що її потворність – це не її провина, а їхня, але вона мала дуже добре серце, тож не стала цього робити, а лише в сльозах покинула палац.

Якось, гуляючи лісом, вона побачила величезну зелену змію, яка, підвівши голову, сказала їй людським голосом:

– Доброго ранку, Дораглі! Не сумуй. Подивися на мене. Я набагато потворніша за тебе. А колись була привабливою.

Дораглі дуже злякалася і побігла додому. Кілька днів вона боялася виходити з дому, але одного вечора, утомившись від одноманітності палацових кімнат, вона вийшла прогулятися берегом. Підійшовши до моря, вона побачила розкішний маленький золотий човник, весь усяяний коштовними каменями. Він так і сяяв у променях призахідного сонця, а його

весла були зроблені зі щирого золота. Човник потихеньку гойдався на хвилях, і Дораглі підійшла розглянути його ближче. Вона ступила в човник і спустилася в маленьку каюту, обшиту зеленим оксамитом. Поки вона розглядала оздоблення каюту, повіяв дужий вітер, і човник швидко понесло у відкрите море. Дораглі спочатку намагалася зупинити човник, але потім подумала: «Я швидше за все загину, і тоді мої страждання скінчаться. Я така потвора, що всі ненавидять мене. Моя сестра стала королевою, а я залишилася почварою. Тільки бридкі змії хочуть знатися зі мною». Раптом серед хвиль з'явилася зелена змія, яка сказала людським голосом:

– Дораглі, якщо ти не відмовишся від допомоги бридкої змії, я зможу врятувати тобі життя і повернути красу.

– Краще я помру, – сказала Дораглі, адже над усе на світі вона боялася змії.

Ні слова не сказавши, змія зникла у хвилях.

«Це зелене чудовисько наганяє на мене жах. Я вся тремчу від страху, коли бачу ці очі і жало, яке стирчить з її жахливої пащі. Краще я загину, ніж довірю їй своє життя. Але чому вона переслідує мене? І як вона навчилася говорити?» – подумала Дораглі.

Цієї миті вітер доніс до неї слова:

– Принцесо, не будь жорстокою з зеленою змією. Вона може тобі допомогти навіть у тому, в чому ти й не думаєш. Дозволь їй зробити це.

Тим часом налетів різкий вихор, погнав човен на рифи і, розбивши його вщент, стих. Дораглі схопилася за якусь дошку. І раптом вона з жахом зрозуміла, що тримається не за уламок човна, а за шию зеленої змії. Через якийсь час вони підпливли до скелі, і змія, висадивши Дораглі на суходіл, зникла у хвилях. Дораглі, сидючи сама на скелі, плакала, примовляючи: «Я врятувалася від бурі, але тут я напевно помру».

Надходив вечір. Видершись на верхівку скелі, Дораглі прилягла і незабаром заснула. Уві сні їй чулася найчудовіша музика, яку вона коли-небудь могла чути. «Який прекрасний сон», – подумала Дораглі і, потягнувшись, розплющила очі. Але як же вона здивувалася, коли несподівано побачила навколо себе не море і не скелю під собою, а ліжко, зроблене з різьбленого дерева, що стояло в ошатній золотій залі.

– Що це зі мною і де я? – не могла вийти з дива Дораглі.

Несподівано вона почула, як хтось легенько постукав у двері. Вона підійшла й відчинила їх. На порозі було багато маленьких лялечок, живих, як звичайні люди. Вони були завбільшки з долоню, але сміялися і розмовляли, як люди. Лялечки привіталися з Дораглі і висловили надію, що їй сподобалося в їх чудовому королівстві.

– Наша дорога госте, – сказала найменша лялечка, – наш великий король наказав, щоб ми зробили ваше перебування тут якомога щасливішим. Тому ми до ваших послуг.

Вони повели Дораглі в сад, де показали їй розкішний басейн. Поряд із басейном вона побачила два великі стільці.

– Чиї це? – запитала вона.

– Один короля, – сказали лялечки, – а другий – ваш.

– А де ж сам король? Я його не бачу, – сказала Дораглі.

– Він зараз на війні, – відповіла одна з лялечок.

– А в нього є дружина? – поцікавилася Дораглі.

– Ні, – відповіла лялечка. – Він іще не зустрів свою мрію.

Викупавшись у басейні, Дораглі вбралася в розкішні шати, які принесли їй лялечки. Її зачіску прикрасили коштовними самоцвітами. Дораглі була щаслива. Уперше в житті вона почувалася як справжня принцеса.

Непомітно пролетів тиждень. Дораглі була щаслива, лялечки теж. Вони полюбили її за добре серце. Якось уночі, лежачи в своєму ліжку, вона міркувала, що ж буде далі. Вона почувала себе чомусь все одно самотньо.

«Це тому, що не знаєш кохання, – відповів її думкам голос згори. – Справжнє щастя приходить тільки до люблячих людей».

– Хто з лялечок розмовляє зі мною? – поцікавилася Дораглі.

– Це не лялечка. Це я, володар усіх цих земель, моя люба. І я кохаю вас усім своїм серцем.

– Король кохає мене? – запитала вражена Дораглі. – Ви, напевно, сліпі. Я потворніша за всіх монстрів на світі.

– Ні, я чудово бачу вас, і все ж наполягаю, що ви найгарніша дівчина на світі.

– Ви дуже великодушні, – сказала Дораглі. – У мене немає слів.

Невидимий король більше не озивався цієї ночі. Наступного дня Дораглі запитала лялечок, чи не повернувся з полів битв король, і їхня відповідь: «Ще ні», дуже її здивувала.

– А він молодий і гарний? – запитала вона.

– Так, – відповіли лялечки. – І ще він дуже уважливий. Він повідомляє нам новини про себе щодня.

– Але чи знає він, що я тут?

– Авжеж, він знає про вас усе. Щогодини скороходи доставляють йому докладний звіт про ваше перебування в його королівстві.

З того часу, як тільки їй ставало самотньо, Дораглі одразу чула голос невидимого короля. Він завжди говорив їй приємні і ніжні слова. Одного разу вночі, прокинувшись, вона побачила поряд зі своїм ліжком туманний силует. Вона подумала, що це одна з лялечок охороняє її сон, і простерла руку, намагаючись доторкнутися до постаті. Раптом хтось почав цілувати її руку, і кілька сльозинок пролилося на неї. Дораглі зрозуміла, що це невидимий король.

– Чого ти хочеш від мене? – запитала вона. – Як я можу покохати тебе, якщо ніколи не бачила твого обличчя?

– Моя люба принцесо, – відповів невидимий король. – Річ у тому, що я не можу показати тобі свого обличчя. Зла стара чаклунка, яка так жорстоко вчинила з тобою, наклала на мене семирічне закляття. П'ять років уже минуло, залишилося два роки. І якщо ти зараз погодишся одружитися зі мною, вони будуть найщасливішими в моєму житті.

Зворушена добротою і шляхетністю невидимого короля, Дораглі щиро покохала його і дала згоду взяти з ним шлюб. При цьому вона обіцяла, що не намагатиметься побачити його, поки не минуть ці нещасливі два роки.

– Річ у тому, моя кохана, – сказав невидимий король, – що коли ти зламаєш свою обітницю, то з цієї миті сім років закляття почнуть знов. А якщо ти дотримаєш обіцянки, то я через два роки постану перед тобою найгарнішим чоловіком на світі й ти теж станеш найпрекраснішою з королев, оскільки й до тебе повернеться твоя краса, відібрана злою чаклункою.

Дораглі пообіцяла йому бути терплячою і недопитливою, і незабаром вони одружилися. Але якось уночі вона поставила біля свого ліжка лампу, і, коли король підійшов до її ліжка, світло впало на його обличчя. О жах! Це був зовсім не король, а величезна зелена змія.

– О боже! – скрикнув, заливаючись сльозами, король. – За що ти так учинила зі мною, адже я дуже кохаю тебе.

Дораглі у відповідь тільки мовчки тремтіла від страху. Зелена змія зникла. Вранці з'явилися лялечки, дуже сумні, оскільки щойно отримали новини, що зла чаклунка наслала на їхнє королівство ворогів – маріонеток. Лялечки хоробро билися і перемогли їх. Але чаклунка здійняла вихор із пилу і грязі на все королівство невидимого короля, і всі загинули. Уціліла тільки Дораглі. Маріонетки взяли її в полон і привели до старої чаклунки.

– Здрастуй, дорогенька, – сказала стара. – Мені здається, що ми вже зустрічалися з тобою. – Вона засміялася. – Одного разу я славно погуляла на твоїх хрестинах.

– Невже, – заблагала Дораглі, – ти тоді недостатньо покарала мене, зробивши огидною? Навіщо ти знову завдаєш мені болю?

– Ти надто багато базикаєш, – сказала стара. – Гей, слуги, принесіть залізні черевики і надіньте їх на цю... королеву, ха-ха!

Слуги натягнули вузькі, що в них ледве проходила нога, і важкі, як гирі, черевики на королеву. Потім стара дала їй страхітливе веретено, що кололо пальці до крові, і сплутаний клубок павутини.

– Розплутай її протягом двох годин і спряди у красиву пряжу.

– Я не вмію прясти, але постараюся, – відповіла Дораглі.

Її відвели до маленької темної комірки і замкнули там. Дораглі кілька разів намагалася розплутати павутину, але в неї нічого не виходило. Вона до крові сколола собі пальці. Похнюпившись голову, дівчина гірко заплакала, згадавши своє безтурботно-щасливе життя в палаці, яке вона втратила через власну дурість.

Раптом вона почула знайомий голос.

– Моя люба, навіщо ти змусила мене так страждати? Але я кохаю тебе і хочу, щоб ти врятувалася. У мене залишився один друг – Фея Покровителька, і я попросив її допомогти тобі.

Раптом хтось тричі сплеснув у долоні, і павутина Дораглі перетворилася на чарівну пряжу.

Через дві години до комірки прийшла чаклунка, наперед тішачись тим, як вона розправиться з принцесою.

– Ну що ж ти не напряла, бридке ледаче дівчисько? – ще з порога закричала вона.

– Я зробила все, що змогла, – відповіла Дораглі, простягаючи їй моток красивої пряжі.

– Ти думаєш, що ти можеш перехитрити мене, – затряслася від злості відьма. – Ну так ось тобі моє друге завдання. Сплети з цієї пряжі сітку, та таку, щоб нею можна було ловити рибу.

– Але, бабусю, – відповіла їй Дораглі, – навіть мухи іноді проривають сітку з павутини.

– Я спопелю тебе, якщо ти не виконаєш моє завдання, – люто зашипіла стара.

Як тільки вона покинула кімнатку, Дораглі гірко заплакала і, здійнявши до неба руки, сказала:

– Феє Покровителько, благаю тебе, допоможи мені!

Не встигла вона договорити, як сітка була готова. Дораглі віддала хвалу феї і додала:

– Мій любий королю! Тільки тепер я зрозуміла, як не цінувала твоє кохання і завдала тобі стільки страждань. Пробач мені, якщо можеш.

Коли відьма побачила сітку, вона страшенно розлютилась.

– Я заберу тебе до себе в палац, і там ніхто вже не зможе тобі допомогти! – закричала вона.

Схопила відьма Дораглі і веліла слугам відвезти її на кораблі до себе в замок. Уночі, сидючи на палубі, Дораглі дивилася на зірки і оплакувала свою нещасливу долю. Раптом вона почула знайомий голос.

– Не турбуйся, люба моя! Я врятую тебе.

Дораглі глянула на воду і побачила там зелену змію. Раптом де не взялася зла чаклунка. Вона ніколи не спала і почула голос невидимого короля.

– Зелена змія! – закричала вона страшним голосом. – Я наказую тобі поплисти звідси на край світу і більше тут не з'являтися. Ти ж, Дораглі, побачиш, що я зроблю з тобою, коли ми прибудемо на місце.

Зелена змія попливла, куди їй веліла чаклунка. На ранок корабель прибув на місце. Чаклунка взяла Дораглі, прив'язала їй на шию величезний камінь і дала в руки діряве відро.

– Підіймися на скелю, – наказала вона їй, – там, на вершині, росте ліс, повний лютих звірів, які охороняють колодязь Знань і Терпіння. Піди туди і принеси мені з цього колодязя відерце, повне води. Поквапся! Я даю тобі на це три роки.

– Але як я можу підійнятися на цю скелю? – розпачливо вигукнула Дораглі. – Як я можу принести води в дірявому відерці?

– Мене не цікавить, як ти виконаєш мій наказ, – засміялася відьма. – Зроби це, інакше я уб'ю зелену змію.

Дораглі пообіцяла собі, що зелена змія більше ніколи не постраждає через неї, і взялася до діла. Фея Покровителька допомагала їй як могла. Здійнявся сильний вітер і закинув Дораглі на верхівку скелі. Фея приборкала диких звірів своїми чарами. Після ще одного помаху чарівною паличкою з'явилася колісниця, запряжена двома соколами. Дораглі почала гаряче дякувати феї, але та, усміхнувшись, сказала:

– Зелена змія попросила мене допомагати тобі. Соколи миттю доправлять тебе до колодязя Знань і Терпіння. Вони також наповнять ущерть водою твоє відерце. Коли ти отримаєш воду з колодязя, вмийся нею, і до тебе повернеться твоя колишня краса.

– Як це чудово! – вигукнула Дораглі.

– Але ти мусиш поквипитися і зробити те, що я тобі скажу, перш ніж повернутися до чаклунки. Твоє закляття зробило тебе рабинею рівно на сім років. Птахи домчать тебе до лісу. Перечекай час свого закляття там.

Дораглі гаряче подякувала феї і сказала:

– Усі твої подарунки і навіть краса, яка повинна повернутися до мене, не тішитимуть мене. Я не можу бути щасливою, поки страждає зелена змія.

– Якщо ти будеш хороброю всі роки твого закляття, ти будеш вільна і зелена змія теж, – пообіцяла фея.

– Невже так довго я не побачу і не почую його? – запитала Дораглі.

– На жаль, ні, – відповіла фея. – Твоє закляття не дозволяє тобі отримувати від нього звісток.

Сльози бризнули з очей Дораглі, коли вона це почула. Вона сіла в колісницю, і соколи помчали її до колодязя Знань і Терпіння. Коли вони наповнили її відерце водою так, що не пролилося ні краплини, Дораглі подумала: «Ця вода може зробити мене мудрішою. Я, мабуть, вип'ю ковток і стану розумнішою. А вже потім умиюся, щоб бути гарною». Вона спочатку випила ковток чарівної води. Потім умилася. І стала такою гарною, що всі птахи навколо відразу ж заспівали, дивлячись на її красу.

Потім з'явилася добра фея і сказала:

– Твоє бажання стати мудрішою, ніж гарнішою, радує мене. І я скорочу твоє закляття на три роки. Але поглянь-но, якою прекрасною ти стала, ти не можеш називатися більше Дораглі. Тепер ти королева Діскрит.

Перш ніж зникнути, фея торкнулася ніг королеви, і тісні потворні залізні черевики перетворилися на пару золотих черевичків. Птахи примчали королеву Діскрит у ліс. Як чудово там було! Райські птахи співали на райських деревах, а звірі навколо говорили людськими голосами.

– Фея прислала нам гостю, – сповістили соколи всіх навколо. – Це королева Діскрит.

– О, яка вона прекрасна! – загомоніли звірі. – Стань, будь ласка, нашою повелителькою!

– З радістю, – погодилася Діскрит. – Але скажіть мені спочатку, що це за місце, де ми зараз?

Старий і мудрий кріт відповів їй:

– Багато-багато років тому феї втомилися боротися з людськими лінощами, брехнею і неробством. Спочатку вони намагалися напоумити людей, але потім розсердилися на них і перетворили хамів на свиней, балакучі пліткарки стали папугами або курками, а брехуни –

мавпами. Цей ліс став їхньою домівкою. Вони тут будуть, аж поки феї визнають, що з них досить цієї науки.

Звірі дуже полюбили добру і мудру Діскрит. Вони збирали для неї горіхи, годували її лісовими ягодами і розважали казками. Справді, будь-хто знайшов би щастя в цьому раю. Але Діскрит весь час мучили думки про те, яке нещастя вона принесла зеленій змії. Швидко пролетіли три роки.

Королева Діскрит знов озула свої залізні черевики, взяла відерце з водою мудрості, наділа на шию ланцюг з каменем і попросила соколів од-правити її до старої відьми.

Стара дуже здивувалася, коли побачила її. Вона думала, що Діскрит давно вже померла, або її роздерли дикі звірі в лісі. Але перед нею стояла жива і здорова Діскрит і простягала їй відерце з чарівною водою. Побачивши її обличчя, відьма страшенно розлютилася.

– Що зробило тебе такою гарною? – заричала вона.

– Я вмилася водою мудрості, – сказала королева.

– Ти посміла не послухатися мене, – закричала чаклунка, люто тупаючи ногами. – Я покараю тебе. Йди у своїх залізних черевиках на край світу. Там у глибокій ямі лежить бутель з еліксиром довголіття. Принеси його мені. Я забороняю тобі відкривати бутель. Якщо ти не послухаєшся мене, твоє закляття триватиме вічно.

Сльози навернулися на очі Діскрит. Побачивши їх, чаклунка злорадно засміялася:

– Біжи швидше, і спробуй не виконати мого наказу!

Принцеса пішла, навіть не знаючи, де той кінець світу. Вона йшла багато-багато днів і ночей, але одного разу її зранені, закривавлені ноги підломилися від втоми. Вона впала на землю і подумала, що вмирає. Цієї миті вона шкодувала тільки про те, що більше не побачить зеленої змії. Раптом перед нею з'явилася добра фея і сказала їй:

– Діскрит, чи знаєш ти, що ти зможеш звільнити від чарів зелену змію тільки в тому разі, якщо принесеш чаклунці еліксир довголіття?

– Я неодмінно дійду туди, – пообіцяла Діскрит. – Але як мені дізнатися, де край світу?

– Візьми цей чарівний прутик і встроми його в землю.

Подякувавши, королева все зробила, як веліла фея. Зі страшним гуркотом перед нею розсунулася земля, і королева побачила глибоку темну яму. Долаючи страх, вона сміливо спустилася на її дно. За свою відвагу їй було заслужено винагороджено. Внизу на неї чекав найгарніший юнак на світі, і Діскрит зрозуміла, що це зелена змія. Побачивши її, король не міг вимовити й слова, вражений її красою.

Довгий час вони сиділи, пригорнувшись одне до одного і плачучи від щастя. Потім з'явилася чаклунка, що охороняла еліксир, і вручила Діскрит бутель. Ніби для того щоб випробувати її, бутель не був закупорений. Але Діскрит добре пам'ятала уроки долі й подолала спокусу відпити з бутля.

Король і королева принесли еліксир старій відьмі. Вихиливши його відразу, вона стала такою гарною і доброю, що миттю забула про всі ті капості, які вона робила в житті. Змахнувши своєю паличкою, вона обернула зруйноване королівство зеленої змії на ще прекрасніше, ніж раніше. А потім одіслала прекрасного короля і мудру королеву додому.

Кришталевий міст

Жили колись дід та баба. Якось, підмітаючи в сараї, дід знайшов мідну монету.

– Що ми з нею зробимо? – запитав дід.

– Поїдемо завтра на базар і купимо курку, – відповіла стара.

Вранці вони поїхали на базар і купили курку. Вона нанесла їм багато яєць, стара їх вдало продала на базарі, і зажили вони з дідом розкошуючи.

Через деякий час, підмітаючи в сараї, дід знову знайшов мідну монету.

– Що ми з нею зробимо тепер? – запитав він.

– Поїдемо на базар і купимо півня, – відповіла дружина.

Вони поїхали на базар і купили півня. Курочка з півником привели курчат, яких стара продала на базарі, і зажили вони ще краще, ніж раніше.

Через кілька днів старий знову знайшов монету в сараї. На неї вони купили козу. Баба доїла багато молока і продавала його. Їх сім'я стала ще багатшою. Минуло ще трохи часу, і в тому ж таки сараї дід знайшов ще одну монету. На неї баба купила на базарі козла. Козел з козою наплодили козенят, яких дід з бабою продали на базарі, ще більше поповнивши свою скарбничку. Через кілька днів у сараї знову знайшлася монета, але вже золота. На неї старі купили собі корову, а на наступну монету, яка не забарилася знайтися, купили бичка. Так їхнє господарство розрослося, а скарбничка почала наповнюватися швидше.

Одного разу, підмітаючи в сараї, баба знову знайшла монету і купила великого пухнастого кота. Кіт миттю переловив у хаті всіх мишей, які псували господарське добро, і дід з бабою не могли на нього нараду-ватися.

Коли в сараї знайшлася ще одна монета, то старі почали думати, щоб на неї купити.

– Тепер ми досить багаті, – сказала баба. – Давай побудуємо кришталевий міст.

І міст був побудований, але наскільки міцний він вийшов? Вирішили дід з бабою перевірити і пустили по ньому курочку. Вона пройшлася по мосту туди-сюди – міст витримав. Слідом за курочкою, гордо видзвонюючи шпорами, пройшовся півник, і знову міст устояв. Потім по ньому пускали козу і козла, корову і навіть бика. Міст навіть не тріснув. І ось настала черга йти котові. Як тільки кіт дійшов до середини моста – той розвалився.

То хто ж був найважчий? Кіт! А чому? Тому що він пив багато молока!

Брати Грімм

Білосніжка

Королева сиділа якось узимку біля вікна й шила. Вона задивилась, як сніжинки кружляли в повітрі, й уколола голкою палець. На сніг упали крапельки крові.

«Нехай у мене народиться донька зі шкірою, білою, мов сніг, щоками, рум'яними, наче кров, і волоссям, чорним, як дерево», – подумала королева.

Невдовзі королева народила дочку, білу, як сніг, і рум'яну, як кров, а волосся в неї було як чорне дерево. Прозвали дівчинку Білосніжкою. Та коли вона народилася, королева померла.

За рік король одружився з іншою. Нова королева була дуже вродлива, але горда й зарозуміла і не терпіла, якщо хтось переважав її красою. У неї було чарівне люстерко, вона часто питала його:

– А хто у світі наймиліша,
Найрум'яніша, найбіліша?

Люстерко їй відповідало:

– За тебе кращої немає.

Білосніжка тим часом росла й гарнішала. Коли їй виповнилося сім років, королева знову спитала в люстерка:

– А хто у світі наймиліша,
Найрум'яніша, найбіліша?

Люстерко їй відповіло:

– Ви рум'яніша за всіх і біліша,
Та Білосніжка за вас красивіша.

Позеленіла королева від злості та заздрості й від того дня зненавиділа пасербицю.

Покликала вона одного зі своїх мисливців і наказала:

– Заведи Білосніжку далеко в ліс, убий і принеси мені її серце.

Мисливець повів дівчинку до лісу, та коли він вийняв мисливський ніж і хотів був уже протяти серце Білосніжки, вона заплакала і стала просити:

– Любий мисливцю, зласкався, залиш мене жити! Я піду до дрімучого лісу й ніколи не повернуся додому.

Зласкавився мисливець і сказав:

– Гаразд уже, бідолашна дівчинко, тікай!

Білосніжка втекла не озираючись. А мисливець заколов молодого оленя, вирізав у нього серце й приніс королеві як свідчення, що її наказ виконано. Кухареві було наказано зварити серце в солоній воді, і лиха королева з'їла його, думаючи, що то серце Білосніжки.

А дівчинка лишилась у лісі сама-самісінька. Вона налякано роззиралася довкола, не знаючи, куди йти. Вона брела по гострому камінню, пробиралася через колючі хаші, хова-

лася від диких звірів. Вона вже зовсім була знемогла, аж тут побачила маленький ошатний будиночок під черепичним дахом. Білосніжка подумала й зайшла всередину. Будиночок був чисто прибраний, усе в ньому було крихітне і гарне. На вкритому білою скатертиною столику були сім тарілочок, біля кожної тарілочки лежали ложечка, виделочка, ножичок і стояли сім маленьких келихів. Біля стіни стояли в ряд сім ліжечок, а на них були білосніжні покривала.

Білосніжка була дуже голодна, тому взяла з кожної тарілочки трохи їжі та шматочок хліба і випила з кожного келиха по краплі вина. Дівчинка дуже хотіла спати й лягла в одне з ліжечок. Невдовзі вона заснула.

Коли вже зовсім стемніло, прийшли господарі – семеро гномів, які в горах добували руду. Вони засвітили сім лампочок, і коли в будиночку стало ясно, гноми помітили, що в них у гостях хтось побував.

– Хтось їв із моєї тарілочки! – закричав найменшенький гном.

– Із моєї! – майже хором відповіли інші гноми.

– Хтось пив із мого келиха! – знову закричав він.

– Із наших! – відгукнулися гноми.

Роззирнулися гноми й побачили, що в одному з ліжечок спала дівчинка. Вони скрикнули всі разом від подиву, принесли свої лампи й освітили Білосніжку.

– Яка гарна дівчинка! – вигукнули гноми.

Вони так зраділи, що не стали її будити. А сьомий гном спав у кожного зі своїх товаришів по годині – так і ніч минула.

Уранці Білосніжка прокинулась, побачила сімох гномів і дуже злякалася. Але вони лагідно спитали її:

– Як тебе звуть, дівчинко?

– Білосніжка, – відповіла вона.

– Як ти потрапила до нас? – розпитували далі гноми.

І дівчинка розповіла, що лиха мачуха хотіла її вбити, але мисливець зглянувся на неї і що весь день вона блукала лісом, доки випадково не побачила їхній будиночок.

– Залишайся в нас, – сказали гноми. – Хочеш бути в нас господинею? Будеш куховарити, шити та плести, скрізь утримувати лад і чистоту? Якщо згодна, матимеш усього вдосталь.

Білосніжка погодилась і лишилася в них господарювати. Уранці гноми йшли в гори копати руду та золото й тільки ввечері поверталися додому. До їхнього приходу Білосніжка готувала вечерю. Увесь день дівчинка була сама, тому добрі гноми застерігали її:

– Бережися своєї мачухи: вона скоро дізнається, що ти тут. Гляди нікого не пускай у дім.

А королева знову вважала себе першою красунею в королівстві. Якось узяла вона чарівне люстерко і спитала:

– А хто у світі наймиліша,
Найрум'яніша, найбіліша?

А люстерко відповідає:

– Тут ви рум'яніша за всіх і біліша,
Але Білосніжка у гномів живе,
Гарнішає й, наче троянда, цвіте —

Від вас незрівнянно вона красивіша!

Здогадалася королева, що мисливець її обдурив. Знову не було їй спокою – стала вона придумувати, як позбутися Білосніжки. І нарешті вигадала.

Вона перевдяглася старою крамаркою й вирушила через ліс до семи гномів. Постукала у двері й закричала:

– Шнурки, різнокольорові шнурки! Продаю!

Білосніжка почула, визирнула з віконця і сказала:

– Здрастуй, бабусю! Покажи мені, будь ласка, свій товар.

– Дивись, – відповіла та й виїняла один зі шнурків, із яскравого шовку.

«Цю добру бабусю можна й у дім пустити», – подумала Білосніжка й відчинила двері.

Вона купила собі гарні шнурки.

– Дай-но, дівчинко, я зашнурую тобі ліф як слід, – сказала стара.

Білосніжка стала перед нею й дозволила затягти на собі нові шнурки. Але стара почала шнурувати так швидко й так туго, що дівчинка задихнулась і без духу впала на землю.

– Це за те, що ти найвродливішою була, – сказала королева і хутко зникла.

Повернулися під вечір семеро гномів – лежить Білосніжка, наче мертва! Як вони злякалися! Вони підняли її й побачили, що вона міцно-пре-міцно зашнурована. Розрізали гноми шнурки, почала Білосніжка потроху дихати й нарешті отямилася.

– Стара крамарка – насправді лиха королева, – сказали гноми. – Будь обережна, не впускай нікого, коли нас немає вдома.

А лиха мачуха повернулася тим часом додому, взяла люстерко і спитала:

– А хто у світі наймиліша,
Найрум'яніша, найбіліша?

А люстерко знову відповідає:

– Тут ви рум'яніша за всіх і біліша,
Але Білосніжка у гномів живе,
Гарнішає й, наче троянда, цвіте —
Від вас незрівнянно вона красивіша!

Уся кров прилинула до серця королеви: вона зрозуміла, що Білосніжка ожила. Але вона вже придумала, що робити. Королева вміла чаклувати. Вона просочила отрутою гребінь, перевдяглася, прикинулась іншою старою й вирушила в ліс до сімох гномів.

Вона знову постукала в двері та гукнула:

– Продаю добрі товари! Купіть!

Білосніжка визирнула з віконця:

– Ідіть далі, бабусю, мені в дім пускати будь-кого заказано!

– Подивися, яка краса! – сказала стара й показала отруйний гребінь. – Хочеш, я тебе як слід причешу?

Білосніжці дуже сподобався гребінь, і вона дозволила старій себе причесати. Щойно та торкнулася гребенем її волосся, Білосніжка без духу впала на землю.

– Прийшов тобі кінець, красуне! – сказала королева і пішла геть.

Настав вечір, і семеро гномів повернулись додому й побачили мертву Білосніжку. Щойно вони витягли отруйний гребінь, дівчинка прийшла до тями й розповіла їм про все. Гноми знову звеліли їй нікого в дім не пускати.

А королева повернулася додому, сіла перед дзеркалом і каже:

– А хто у світі наймиліша,
Найрум'яніша, найбіліша?

А люстерко знову відповідає:

– Тут ви рум'яніша за всіх і біліша,
Але Білосніжка у гномів живе,
Гарнішає й, наче троянда, цвіте —
Від вас незрівнянно вона красивіша!

Почула це королева й затремтіла від гніву. Вона пішла до потаємної комірчини, куди, крім неї, ніхто ніколи не заходив, і приготувала отруйне яблуко. На вигляд воно було дуже гарне та рум'яне, але той, хто відкусив би хоч шматочок, тієї ж миті впав би мертвим. Потім королева перевдяглася старою й вирушила в ліс до семи гномів.

Вона постукала, і Білосніжка висунулась у віконце:

– Я не пушу вас, бабусю: гноми мені заборонили відчиняти двері.

– Це правильно, – відповіла лиха королева. – Та як же бути? Дивися, які в мене яблучка. Давай я пригощу тебе одним.

– Ні, – сказала Білосніжка, – мені нічого брати не дозволяють.

– Ти боїшся? – спитала стара. – Я розріжу яблуко на дві половинки: рум'яну з'їси ти, а білу я.

А яблуко було зроблене так хитромудро, що лише рум'яна його половина була отруйною. Захотілося Білосніжці яблучка, і, побачивши, що бабуса його їсть, вона не втрималась і взяла отруєну половинку. Щойно вона відкусила шматочок, як упала мертва.

Повернулася королева додому й питає у дзеркала:

– А хто у світі наймиліша,
Найрум'яніша, найбіліша?

І дзеркало нарешті відповіло:

– За тебе кращої немає!

І заспокоїлося заздрісне серце королеви, наскільки може таке серце заспокоїтись.

А гноми знайшли Білосніжку неживою, підняли її, розшнурували, зачесали їй волосся, обмили її водою й вином. Нічого не допомагало – дівчинка лишалася мертвою. Тоді вони поклали Білосніжку в ліжечко, всілися навколо й заплакали. Вони хотіли її поховати, але вона була як жива і щічки її були свіжі та рум'яні. Вони зробили для неї кришталеву труну і написали на ній золотими літерами її ім'я. Потім віднесли труну на гору.

Довго лежала у своїй труні Білосніжка, і здавалося, що вона спить, – біла, немов сніг, рум'яна, наче кров, із волоссям як чорне дерево. Одного разу проїжджав тими місцями король і побачив у труні прекрасну Білосніжку.

– Я не зможу жити без неї! – вирішив він і наказав своїм слугам нести її труну на плечах до палацу.

Один зі слуг спіткнувся, труна хитнулась, і шматок отруйного яблука випав із горла Білосніжки. Вона розплющила очі й тихо сказала:

– Як же довго я спала!

– Дуже довго, люба! – відповів потішений королевич і розповів їй, як усе було. – Ти мені дорожча за все на світі. Будь моєю дружиною.

Білосніжка погодилась, і невдовзі зіграли пишне весілля. На бенкет було запрошено й лиху мачуху Білосніжки. Вона надягла гарну сукню, взяла люстерко і спитала:

– А хто у світі наймиліша,
Найрум'яніша, найбіліша?

А люстерко відповіло:

– Тут ви рум'яніша за всіх і біліша,
Але молода королева миліша
І незрівнянно за вас красивіша!

Закричала лиха королева страшним голосом і впала мертва.

Бременські музики

Жив на світі мірошник, і був у нього віслук, розумний і сильний. Довго працював віслук на млині й постарів. Господар побачив, що віслук більше працювати не може, і вигнав його з дому. «Піду-но я до міста Бремена і стану вуличним музикою», – подумав віслук.

Так він і вчинив.

Іде віслук і кричить по-віслучому. Коли бачить: лежить на дорозі мисливський пес і важко дихає.

– Що з тобою, собако? – питає віслук.

– О, віслуче, пожалій мене! – каже собака. – Жив я в одного мисливця, а тепер постарів, для полювання більше не годжусь, і задумав господар убити мене. От я й утік від нього.

– Ходімо зі мною до Бремена, – відповідає віслук, – будемо вуличними музиками. Гавкаєш ти голосно, будеш співати й у барабан бити, а я співатиму й на гітарі гратиму.

– Що ж, – каже собака, – ходімо.

Віслуки іде – кричить по-віслучому, собака йде – гавкає по-собачому. Коли бачать: сидить на дорозі кіт.

– Чого ти такий невеселий? – питає собака.

– О, пожалійте мене, віслуче й собако! – каже кіт. – Жив я у своєї хазяйки, ловив щурів і мишей. А тепер от старий став, зуби притупились. А хазяйка задумала втопити мене. Я й утік. Як тепер прохарчуватися, не знаю.

– Ходімо з нами, коте, до міста Бремена, будемо вуличними музиками. Голос у тебе гарний, ти будеш співати й на скрипці грати, собака – співати й у барабан бити, а я співатиму й на гітарі гратиму.

– Що ж, – каже кіт, – ходімо.

Віслук іде – кричить по-віслучому, собака йде – гавкає по-собачому, кіт іде – нявкає по-котячому.

Коли бачать: сидить на воротах півень і кричить на все горло:

– Ку-ку-рі-ку!

– Чого ти кричиш? – питає віслук.

– О, пожалійте ви мене, віслуче, собако й коте, – каже півень. – Завтра до моїх господарів приїдуть гості, а мене хочуть зарізати і зварити для них суп. Що мені робити?

– Ходімо, півнику, з нами до Бремена – будемо вуличними музиками. Голос у тебе добрий, ти будеш співати і на балалайці грати, кіт буде співати й на скрипці грати, собака – співати й у барабан бити, а я співатиму й на гітарі гратиму.

– Що ж, – каже півень, – ходімо.

Віслук іде – кричить по-віслучому, собака йде – гавкає по-собачому, кіт іде – нявкає по-котячому, півень іде – кукурікає.

Довго йшли, і настала ніч. Віслук і собака лягли під великим дубом, кіт сів на гілку, а півень злетів на верхівку дерева й почав дивитися на всі боки. Дивився, дивився й побачив, що недалеко вогник.

– Вогник! – кричить півень.

Віслук каже:

– Треба дізнатися, що то за вогник. Може, поблизу дім стоїть.

Собака каже:

– Може, в цьому домі м'ясо є. Я б поїв.

Кіт каже:

– Може, в цьому домі молоко є. Я б попив.

А півень каже:

– Може, в цьому домі пшоно є. Я б подзьобав.

Устали вони й пішли на вогник.

Вийшли на галявину, а на галявині дім стоїть, і віконце в ньому світиться.

Віслюк зазирнув у віконце.

– Що ти там бачиш, віслуче? – питає півень.

– Сидять за столом розбійники, їдять і п'ють, – відповідає віслюк.

– Ох як їсти хочеться! – сказав собака.

– Ох як пити хочеться! – сказав кіт.

– Як би нам розбійників із будинку вигнати? – сказав півень.

Думали вони, думали і нарешті придумали.

Віслюк поставив передні ноги на підвіконня, собака заліз на спину віслюкові, кіт скопив на спину собаці, а півень злетів на голову котові. І вони разом закричали: віслюк – по-віслучому, собака – по-собачому, кіт – по-котячому, а півень закукурікав. Ввалилися вони через вікно в кімнату, розбійники злякались і втекли в ліс.

Віслюк, собака, кіт і півень сіли за стіл і взялися до їжі, а тоді спати лягли. Віслюк улігся у дворі на сіні, собака – перед дверима, кіт згорнувся клубком на печі, а півень злетів на ворота.

Побачили розбійники з лісу, що вогник у будинку згас, і послали одного з них подивитися, що сталося.

Зайшов розбійник на кухню, бачить – на печі два вогники горять.

«Напевно, це жарини, – подумав розбійник. – Зараз скіпку запалю».

Тицьнув він скіпкою, а то був не вогник, а котяче око. Кіт підскочив, запирхав, зашипів і як дряпнув розбійника лапою!

Розбійник кинувся до дверей, а тут його собака за ногу схопив.

Розбійник вискочив у двір, а тут його віслюк копитом брикнув.

Розбійник побіг за ворота, а півень як закричить:

– Ку-ку-рі-ку!

Ледве-ледве прибїг переляканий розбійник до своїх товаришів і кричить:

– Лихо! У нашому домі поселилися страшні велетні. Один мені в обличчя вчепився, інший ножем ногу порізав, третій по спині дубцем стукнув, а четвертий кричав услід: «Тримай злодія!»

– Треба швидше тікати звідси! – вирішили розбійники.

І пішли з того лісу назавжди.

А бременські музики – віслюк, собака, кіт і півень – залишилися жити в їхньому будинку.

Біла змія

Давним-давно жив мудрий король. Не було на світі нічого, що від нього сховалося б. Подейкували про дивний його звичай: щодня по обіді він випроваджував усіх, хто ділив з ним трапезу, і надійний слуга приносив йому особливу, ні на що не схожу, страву.

Одного разу слуга не зміг побороти цікавість, адже навіть він не знав, що їсть король, залишаючись на самоті, і потай від усіх зазирнув під кришку. Побачивши під нею білу змію, не втримався і відкусив од неї шматочок. З тієї хвилини він почав розуміти мову тварин.

А саме цього нещасливого дня королева загубила свій улюблений перстень. А може, його вкрадено? Підозра впала на слугу, який міг бути до цього причетний. Король лаяв його на чім світ стоїть і вимагав назвати злодія, якщо, звичайно, слуга не хоче суду над собою. Не знаючи, як з цієї халепи виплутатися, слуга пішов на берег струмка і там випадково підслухав розмову двох качок.

— У мене немов камінь у волі, тому що я похапцем проковтнула перстень, який упустила королева, — скаржилася одна з них.

Схопив слуга птаху і поспішив на кухню до кухаря:

— Заріж-но цю качку, дивись, яка вона жирна.

Так от кухар знайшов у качиному волі перстень королеви, а слуга

виправдався. За це йому запропонували будь-яку посаду при дворі, але він вирішив покинути його і податися в мандри, прийнявши в дарунок від короля лише коня та трохи грошей на дорожні витрати.

Якось їхав він понад берегом озера і помітив, що три рибини заплуталися в густих очеретах і ніяк не можуть дістатися чистої води. Зглянувся він на них, спішився і кинув їх у глибоке озеро. Випірнувши з води, риби сказали:

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.